

WEEM KOTODN

Le livre de la Genèse en nawdm

Niamtougou

A.S.D.N.

2014

Weem kɔtɔdn

Le livre de la Genèse en nawdm

© A.S.D.N. (Association pour la Sauvegarde et
le Développement du Nawdm),
B.P.3, Niamtougou (Togo) 2014

L'illustration du haut de la page 159 est de Horace Knowles. © The British & Foreign Bible Society, 1954. 1967. 1972.

Les illustrations aux pages 66, 163, et 169 et au bas de la page 159 sont de Louise Bass © The British & Foreign Bible Society, 1994. Les illustrations aux pages 163 et 170 sont de Horace Knowles. © The British & Foreign Bible Society, 1954. 1967. 1972. Additions and amendments by Louise Bass © The British & Foreign Bible Society, 1994.

Waari kotođ

[] Ban da fior wadnoogrii lee, biiba t foruu gweet, volba t hewl govont. Lee, ka v ' nyaan [] miig na gweet t ' ba huuga tii kpaf vuuguun wadhii menhiin.

« » Ka v ' nyaan gweet tiit ba waarinfiina huuga, miig na fii noon gweet dee dee nnii ban logr n fiorm. Ba ba hewl laa ba gwifidg kan kuugu.

“ ” Waarinfiina weraa na nidhii feewra n gweelb n ka ločla kan fii jeena noon gweet. Gwentaři, fià ba hewl bii fialafi nn bed tii jugun.

-- -- Waarinfiina weraa na gweet t ' ba huuga tii rea gweet t ` ba t ' kaa tii kotođ laa l ` hewla diila t ` fien.

() Waarinfiina weraa na bà fiđda goyentii kaalađa fin kaadg keen. Hì ta weraa riikan na gweet fin kaadg tii ba n farsmn.

* Gweet tiit bee t ` kpaa fiđna-t n ñmeeđb herufi laa t ' kotođ ba gemm na bà fiom. Ka v ' nyaan waarinfiuna * gweegu kuugu bafim, filuu wadgee fellajä, ba v ` nyaan kan gweeguu kotođ.

^z Ka v ' nyaan waarinfiuna gweegu fellajä, geedg wadvaaguu kwæen. Ba v ` nyaan hubiiga n vugu gweeguu nn bafir n bii.

Ban ree bii.

Want tiit da bee, ka kpafī gweljā. Bā da ta fiēna ȳmeeegt tiit tn kpaa fiēna tii. Lee, bā ree welee na v ` nyaan blaſib nn da ba lee.

Gəfiwgu hoorb.

<i>hoorb</i>	<i>ln bo na l ` biir tii</i>
Lukaasa 5.12	Lukaasa wadgan, hubinuurgan, vugkwifir n refidru.
Matewa 3.1-12	Matewa wadgan, hubitafirgan, vugnoogru kakefinan kwifir n refidru.
Hebrmba 3.7,15	Hebrmba wadgan, hubitafirgan, vugleblfiu, n kwifir n nuuru.
Lukaasa 1-2	Lukaasa wadgan, hubinoogrga kakefinan refidrgan.
Markuusa 8.31-9.1	Markuusa wadgan, hubiniindjā, vugkwetah n noogru kakefinan hubiwefiljan, vugnoogru.
Yum8 ^{nan} .7	Yumniindjan, vugleblfiu.
Fetra wad1 ^{gan} 2.3	Fetra wadnoogrgan, hubirefidrgan, vugtaſiru

WEEM KOTDN

B' ba wadgankenan bii

Bà hofil wadbuudgan wadnoogrga na weem kotodn wadga. L' kotodn na ln da fier l' kool tn yu n tn kpaa yu bii membii. Kee bɔfici tant n nida reem n Yisrafeel tigr l' gweet. Gweetii ba gbeña kɔd. Hiiifa vɔkn, l' saa hiiifa ba gɔfia ka keema hii laa haar diir gweet. Baa bà bee bà kpogl gbefiee fià bem gbefikwegda fiarefi'.

I. Tant n nid l' reem (l' lɔg hubi1^{ga} vug1^u kakefinan hubi11^{ga} vug26^{un}). Kan bɔfici lan nnii ln ba na v' fie v' fiom tant tn neer t' jugun tii basim lee. ¿Nida ba bee ? ¿ Nida kaalanya nnii tee tant fieni ? ¿ Ben fiena na nidba huuga neerm bem befigu liilawen ? ¿ Ragr bee wo bá maantra ? Weem kotodn wadga gbefinoogrđii leeda welee gweetii fién. Diila fiatañ tɔra na bá fiom tant tn neer t' jugun tii kotod.

1/ Sanjband ree l' menguu.

2/ Nida t vid fiá reeta jugun n sad hayen n wun.

3/ Sanjband t lo kan d' nufu na d' dafí fià jugu.

– Hubi1^{ga} kakefinan hubi2^{ga}, vug3^{un} bɔfici tant n nid l' reem gweet. Gbefiriíi weraa na Sanjband ree l' menguu.

– Hubi2^{ga}, vug4^u kakefinan hubi4^{ga}, vug36^{un} bɔfici nidnoogrba gweet. Gbefiriíi weraa daawwu n fɔg Heedeen kpambn n bá n Sanjband bá huuga nn kofil lee n befigu nn fodg ka tagaa n Kayiinwu n Habeel bà gweet lee (hubi4^{ga}).

- Hubi5^{ga} kakefinan hubi6^{ŋa}, vug8^{un} bɔfɔcc ȏadama yakii ln tag n Seet kakefinan Nowee hii gweet. Yandaba hida beel kɔd gbefiriin.
- Hubi6^{ŋa}, vug9^u kakefinan hubi9^{ŋa}, vug29^{un} bɔfɔcc Nowea gweet. Gbefiriin ni bɔfɔcc nyaalm nn da waal tant lee gweet. Sangband da tag n welee n kuum b ´ da ba tant jugun bii membii n ȏmet n tag n Noweewu n fià yakii n bahi l ´ menguu. Dii ni ta bɔfɔcc tuurnnoogrt Sangband nn da lo n nidba tii gweet (9.1-7).
- Hubi10^{ŋa} kakefinan hubi11^{ga}, vug9^{un} bɔfɔcc Noweewu n fià yakii bá gweet. Reekan fiigaa tiga renlaja n lam jugu ju- gu l ´ gweet jugun (11.1-9).
- Hubi11^{ga}, vug10^u kakefinan vug26^{un} bɔfɔcc Seema gweet. Gbefiriin ta ba yandaba hida.

II. Gbefikwiegrefidrndina bɔfɔcc Yisrafeel tigr renlaja gweet (l ´ lg hubi11^{ga}, vug27^u kakefinan vug50^u). Gbefirefidrndina weraa lan nnii Sangband nn daan n nidba n jugu dafib, bee la vesir befigun lee. Welee kaa, d ´ tag n nid dn bantg wii. Wii nnii ȏabrahaama. D ´ lg-wu wo fiii ln ba na nidba tɔgiim fiá gweet fién tiim wii. Wii kaann, d ´ ta hoři fiá buudmn biiba wo fiá kweel Yishaakwu n Yakoob ban da ta hoři na Yisrafeel wii n nan fiá buga Yoosefa. Bà ta lɔ̄la gbefiriin yandabermba yakii gweet. Jugu dafib gweetii kpaa hel-hi.

- Hubi11^{ga}, vug27^u kakefinan hubi25^{ga}, vug11^{un} bɔfɔcc Teeraawu n fià kweel ȏabrahaam bá gweet. Gbefiriin

bɔħiċċa Ḧabrahama gweet kɔd. Wii hak Sañgband hoft. D ` bɔħiċċa na d ` ba d ` hiee-wu bii, l ` hiid kɔd saħi d ` nan hem-wu-b. Gbefrii higaa Ḧabrahama gweet fiex tiim jügun. Ḧà tia Sañgband fiex, ka fià la kpaa yuu-d n fià nii-ni. Gbefriiin ta bɔħiċċa tuurnt Sañgband nn lo Ḧabrahamaamwu n fià yakii bá huuga tii gweet hubi^{15_{gan}} n mɔɔ-t hubi^{17_{gan}}.

- Hubi^{25_{ga}}, vug^{12_u} kakeħinan vug^{18_{un}} bɔħiċċa Ḧabrahama kweel Yismaħeela gweet.
- Hubi^{25_{ga}}, vug^{19_u} kakeħinan hubi^{35_{ga}}, vug^{29_{un}} bɔħiċċa Ḧabrahama kweel Yishaaka gweet. Wii nan hefil n fià kiegħt. D ` ta bɔħiċċa Yishaaka kweel Yakooba gweet. D ` ta weraa Yisraħeel tigr yandaba gemmmt n bà gigdm l ` gweet. Sañgband nn da bed Ḧabrahamaam na fià yakii nan ba fi bem kɔd lee, d ` baħi n ka fiex l ` jugun. Yakooba kitg kweelba kwifir n barefiba sa. Bee koolg Yisraħeel hui kwifir n hirefihii. Sañgband t da n himii d ` tuurnt n Yishaaka (26.3-4) n ta himii-t n Yakooba (28.13-15).
- Hubi^{36_{ja}} kakeħinan hubi^{37_{ja}}, vug^{1_{un}} bɔħiċċa ḥesaawa gweet. Ḧà ba na Yakooba dumbtuurn. Wii nnii ḥedoommba yandaa.
- Hubi^{37_{ja}}, vug^{2_u} kakeħinan hubi^{50_{jan}} bɔħiċċa Yakooba buga Yoosefa gweet. Gbefriiin bɔħiċċa yandabermwii kunyċċu fiex da diir kuu gweet. Ḫá teelba da bee-wu n noommalb n gweedm-wu. Ḫá rorm yuumntn n kit ḥejift huraa kween

tia. D ` ta weraa lan nnii ln way n wii na Yisrafeel tigr mend fetg n kom lee.

Weem kɔtɔdn wadgee, ka kà la weraa nidba gweet, kà ta fiigaa Sanjband nn fier bii jugun. Dii ree want ment, dii ta fiena diila na d ` dafì nida jugu, ka wii la gwidaa-d kaawr. D ` n nid l ` huuga nn da kofl noogram n dn da gweel fià kaa nobefir noogram, d ` lo na d ` ba d ` dafì nida jugu (3.15) n lo tuurnt tomb mliim n dn ree wii. D ` jugu dafib gweetii hiera t ` jugun kpaalaa n Yeesu Krista (Galasii tiiba 3.16). Hà tag n fià kuum n fià himtgm n jum waagb jugun, l ` kɔtɔd na kunida jugun n ree nidwu tobr darmn. Wadgankena ta weeraa nidba huru ln ba na bá tagd fiuu. HUU nnii na bá tiim Sanjband fién ka tia dn bed na d ` ba d ` fie bii jugun ka vala d ` bahlb n d ` huru.

Weem kɔtɔdn, Sangband da ree want ment n nidba

1 ¹ Weem kɔtɔdn, Sangband da ree saŋgbambiim n tant².

² L' vuuguun, l' da ba bolmr yem. Nyaalm hənm bee.

Nyeet hegr m' jugun kpimm. *Sangband Vofioom³ da leema nyaalmii fiən. ³ Sangband t bɔfičč na : « Wiinga fie ! » Wiinga t fiɛm⁴. ⁴ D' yum na wiinga ba hɔm, n rad wiinga n nyeet l' huuga. ⁵ D' hofi wiinga na "goor", n hofi nyeet na "nyingu". Welee nnii ln da fier, toju t ragd, nyingu t nyin⁵, l' fiɛm gonoogrd.

⁶⁻⁷ Saŋgband t bɔfičč na : « Bii radg nyaalm huuga, ka boo dabit na volm bem n tiŋa, volm ba n faaga ! » L' ta fiɛm welee. D' fiɛm blaſib t rad nyaalm m' ba n tiŋa n m' ba n faaga mii huuga. ⁸ D' hofi blaſib na "toju". Welee nnii ln da fier, toju t ragd, nyingu t nyin, l' fiɛm gorefidrd.

⁹ Saŋgband t bɔfičč na : « Nyaalm m' ba tiŋan mii kpogl taa kaalaŋyengan, l' saa tant bem n tyen ! » L' ta fiɛm welee. ¹⁰ D' hofi nyaalm kan kpafi ree na "tant", n hofi nyaalm m' kpogl taa mii na "nyaam". D' yum na welee ba hɔm. ¹¹ D' bɔfičč na : « Tant riir moot n tiit, na moot roonm t' bia, tiit jugu jugu bem n t' roona ! » L' ta fiɛm welee. ¹² Tant t rorm moot jugu jugu t'

²1.1 *Weem kɔtɔdn, Sangband da ree sangbambiim n tant.* Baa bà bee bà ta biir na *Weem kɔtɔdn, Sangband nn da ree sangbambiim n tant lee, ... laa, Sangband nn da bahidg n ree sangbambiim n tant lee,*

²1.2 *Sangband Vofioom.* Baa bà bee bà ta biir na *Sangband gemmnt laa, Sangband fiambermm laa, fiam m' ren Sangband man mii.*

²1.3 *Gweetii ta ba Kɔreent tiiba wad2gan 4.6.*

²1.5 *Toju t ragd, nyingu t nyin :* Hebrmba goor da bahida muunu nn lɔɔ lee wen n da n jefil govolii muunu nn ta lɔɔ lee wen.

ba n t ` bia, n tiit jugu jugu t ` ba n t ` roona. D ` yum na welee ba hɔm. ¹³Welee nnii ln da fier, toŋu t ragd, nyingu t nyin, l ` fiem gotafird.

¹⁴ Saŋband t bɔfičč na : « Wiinii bəm saŋgbambiimn ka rada goor n nyingu ! Hí weriim kasant vuugu^z ka ta weraa goora n bina, ¹⁵na wiinhii ta wiir tant fiēn ! » L ` ta fiem welee. ¹⁶D ` fiem wiinii hirefi hì wiir kɔd, bermga n kaaga, na bermgee wiir goorn, kaagee wiir nyingu. D ` ta fiem ŋmedii. ¹⁷D ` lo wiinhii saŋgbambiimn na hí wiir tant fiēn. ¹⁸D ` lo-hi na hí wiir goor n nyingu, hì radgm wiinga n nyeet. D ` yum na welee ba hɔm.

¹⁹ Welee nnii ln da fier, toŋu t ragd, nyingu t nyin, l ` fiem go-naard.

²⁰ Saŋband t bɔfičč na : « Dɔm ŋmiduum nyaalmn, ŋmenii leema n faaga ! » ²¹D ` ree fɔlbermii n dɔm m ` gilma ka ŋmidwa nyaalmn mii mənmii buudr buudr, n ta ree ŋmenii menii jugu jugu. D ` yum na welee ba hɔm. ²²D ` kaawl wantii fiēn ka bɔfičč na : « For-n n ` hugl nyaalm ! ŋmenii ta for tant fiēn ! » ²³Welee nnii ln da fier, toŋu t ragd nyingu t nyin, l ` fiem gonuurd.

²⁴ Saŋband t bɔfičč na : « Dɔm jugu jugu bəm tant fiēn, haaga rem, n kpam rem, n bii b ` balma n bii b ` hurwa bii ! » L ` ta fiem welee. ²⁵D ` fiem wantii mentii welee jugu jugu tant fiēn, haaga dɔm n kpam rem n wanvontii, n yum na welee ba hɔm. ²⁶D ` bɔfičč na : « Tn free-n nid wo tn ba lee, fià tɔn-t^z ! Nidwii

^z1.14 Kasant vuugu laa, kwær n yobr.

mad nyaalmn fiolii, n ñmenii n haaga dōm n tant ment^z n want t ` balma n t ` hurwa tant fiēn tii mentii. » ²⁷ Saŋband t ree nid wo dn ba lee, d ` da ree-wu fià tɔn-d. D ` da ree daawwu n foga^z. ²⁸ D ` kaawl bá fiēn ka bɔfici-ba na : « For-n n ` hugl tant n ` mad-t, ka ta mad nyaalmn fiolii n ñmenii n want t ` balma n t ` hurwa tant fiēn tii mentii ! » ²⁹ D ` ta bɔfici na : « Må tɔo-n tant fiēn moot n tiit ment, n t ` bia n t ` roona na l ` menguu bem na n ` diit nnii. ³⁰ L ` saa, wanvont t ` neer tant fiēn tii mentii : dōm n ñmenii n want t ` balma n t ` hurwa tii mentii, mà ta tɔo-t moot na tii diit nnii. » L ` ta fiem welee. ³¹ Saŋband t yum dn fier bii membii, n yum na welee ba hōm kpaalaa. Welee nnii ln da fier, toju t ragd, nyingu t nyin, l ` fiem goroondr.

2 ¹ Welee nnii Saŋband nn da fēlg saŋgbambiim n tant n want ment fiēb. ² Dn da fēlg d ` ñmeeğb memb fiēb lee, n vofioo goleblr goor^z. ³ Tii kaa nnii dn da kaawl goorii fiēn, n fiem-d buudr na d ` red nnii.

NIDA TANT HEN NEERM BAHM GWEEET

^{z1.26a} *Tn fiē-n nid wo tn ba lee, fià tɔn-t !* L ` kɔtɔd na Saŋband n d ` gweet l ` da beeln wo ln bɔfici-t Yohaneesa wadgan 1.1 lee.

^{z1.26b} *Tant ment.* Baa bà bee bà ta biir na kpam dōm menm.

^{z1.27} Gweetii ta ba Mateewa 19.4 n nan Markuusa 10.6. Ta nyaan 5.1 n 9.6 n nan Kɔreent wad^{1 gan} 11.7.

^{z2.2} Gweetii ta ba Hebrmba 4.4.

Daawwu n fɔg bà ba Ḥeedeen kpambn

⁴ Saŋband nn da ree saŋbambiim n tant l ` gweet nnanafi'.

Saberm Saŋband nn da fier tant n saŋbambiim lee, ⁵ d ` da ba fie toju t niim tant fiɛn. Tibugu kuugu da ban gbufidg, moogu kuyengu mɔ̄mgu ban riir. Nidfii da ta kpafì na fià koom tantii. ⁶ Nyabil da gbufil ka yagaa tantii mentii fiɛn.

⁷ Saberm Saŋband t lɔgm tanjoom n mɔ̄fim nida^z, n fuu fiá meeran neerm vohoom, lee, fiá kit nidneera^z.

⁸ D ` git kpamb biib Ḥeedeen tantn, toju kwɛenn, n lo kan nid dn mefir wii. ⁹ D ` fiɛm tiit ment t rorm ka ba hɔ̄m na bá geem, ka ta ba hɔ̄m na bá jum. D ` ta fiɛm tiit trefit t rorm kpambii huuga : volb ba na neerm tiib, volb ba na hɔ̄mgu n bɛfigu l ` miigm tiib^z. ¹⁰ Kolbermr diir da ror Ḥeedeen tantn ka yagaa kpambii, n san n rad kola fianaa. ¹¹ Noogrd hidr nnii na Fiisoon. Dii keda ka kaada Hawilaa tant. Sika ba welee tantiin ¹² ka ba hɔ̄m l ` kpafì jaſi'. Bà ta yul kan tiib biib nyanyaam, m ` kunwa kun kun ka ba daſit, ka ta yu kan tana fiiſha fià nyinwa nyin nyin. ¹³ Kolrefidrdii hidr nnii na Giyoon. Dii keda ka kaada *Kuusmba tant^z. ¹⁴ Koltaſirdii hidr nnii na Tiigr. Dii kulaa *Ḥasuur tant kpamga ka ȳmela n toju kwɛen. Kolnaardii hidr

^{z2.7a} *Tanjoom ... nida* : Hebrmn gweetii tɔna taa gweelbn. Bà hofil nid na fiadam ka hofi tanjoom na fiadamaa.

^{z2.7b} Gweetii ta ba Kɔ̄reent tiiba wad1^{gan} 15.45.

^{z2.9} *Neerm tiib* : Nyaan Ln ree n werii 2.7 n 22.2, 14. – *Hɔ̄mgu n bɛfigu l ` miigm tiib*. Baa bà bee bà ta biir na want ment miigm tiib.

nnii na Hefraat^z.

¹⁵ Saberm Sangband t l̄gm nidwii n lo-wu H̄eede n kpambiin na fi  maantrm ka kiig b ` fien. ¹⁶ Dn lo-wu kan lee, n bafil-wu ka b f c  na : « Ba v ` bee v ` jum kpambiin tiitii mentii roona, ¹⁷ gwentaf  lee, daa di h omgu n bef gu l ` miigm tiib^z roona ! Goor vn kee v ` di tiibii roona dii, v ` kpi. »

¹⁸ Saberm Sangband t yum na l ` kpa  h om na nida b em fiayen, n b f c  na : « M  ba m  f ee-wu t rgtf i fi  t n-wu. » ¹⁹ D ` da l gra tant n m fim want t ` neer tant fien tii mentii n  menii menii. D ` kpa aa l ` menguu n san n nidwii man na d ` nyaan hida f an ba fi  b f  wantii f ee. Biilm, wii da beel fi  b f  welee wantii mentii hida, na volgu b em n k  hidr, volgu ba n k  hidr. ²⁰ H  b f  want ment hida : haaga d m n  menii n kpam d m. Gwentafiaa, wii ba nyaan fi  t rgtf i fi  t n-wu. ²¹ Saberm Sangband t fi m gobermm t mug nidwii fi  gor. H an gor lee, d ` ree fi  fidu fiuyen n  met n mud kan, ²² n l gm fidfiuu n m fim f ga. Ln tog lee, d ` l gm f gwii n san n wun nidwii man. ²³ Lee wen, fi  b f c  na :

« H eh ej, m  ref a bag wii nnana , t ` ba yenm.

^z2.13 Kuusmba tant ba Mesofotamii tantn laa, Suudan tantn.

^z2.14 Ti gr hebrmn b  hofil kolii na Hideekel. – H efraat hebrmn b  hofil kolii na Firaat.

^z2.17 Nyaan vug^{9un}.

Bà məfira-wu n mà gbanu,
 baa bà hofm-wu na fɔga². »

²⁴ Tii kaa nnii ln ba na daawa riir n fiayen, fià saa fià sawu n
 fià nya, wú n fià fɔg bà neer taa man, barefidrbee bewlg nid
 fiayen².

²⁵ Daawwu n fià fɔg bà da ba kpaïjm ka kpafí n jiwfí.

L ` ñmegii n nid fiá luurm

3 ¹ Waağb da beel rarm ka yata kpam dɔm Saberm Sangband
 nn da ree mii mənmii². B ` gbaam fɔgwii na : « ¿ L ` ba
 biilm welee na Sangband beda na n ` daa jum tiit t ` ba kpam-
 biin tii mentii roona ? » ² Há leed-b na : « Biilm, t ` jul kpambii
 tiit roona, ³ lee, tiib b ` ba kpambii huuga bii, Sangband beda na
 t ` daa jum bii roona, na t ` daa ta tarm fiá fién, na ka t ` dii-fiaa,
 t ` kpi. » ⁴ Waağbii t bɔħċċ-wu na : « Gokaat, n ` kpafí n ` kpi.
⁵ Sangband miil hɔm na goor nn kee n ` dii-fiaa, n ` niini muudg,
 n ` bəm wo dn ba lee ka mi hɔmgu n befigu² ».

⁶ Fɔgwii t yum na tiibii roona ba kwæelm na bá geem, na fià ba
 fià bəm lameegu na bá jum, ka ta ba hɔm na fià wentg niini.
 Lee, fiá tɔɔ tiibii roond n jum, n ta safim fiá sida, wii ba fiá man,

^{2.23} *Fɔga n Dawa* : Hebrmn gweetii tɔna taa gweelbn. Bà hofl fɔg na
fiisaa, ka hofl daaw na *fiis*.

^{2.24} Gweetii ta ba Mateewa 19.5, n ta Markuusa 10.7-8, n ta
 Kɔreent tiiba wad1^{gan} 6.16, n nan Hefees tiiba 5.31.

^{3.1} *Waagb* : Nyaan Ln ree n werii 12.9 n 20.2.

^{3.5} *Hɔmgu n befigu* : Nyaan 2.9.

fiá ta jum.

⁷ Ban diir lee, bá niini t went, bá miig na bà ba kpaíjm. Bá yum *tiib biib b ` boo fiaadgu, n bagm b ` vaara n baarm-fia, n ka yofir. ⁸ Goorii, jabr fién, fiamnigiim wen fug lee wen, Saberm Sangband t daan n ka gilma kpambiin. Bá fiom d ` damp, n foñnt-d tiit huuga.

⁹ Saberm Sangband t hofí daaw n gbaam-wu na : « ¿ Ba tee ? »
¹⁰ Há leed na : « Må fiomra v ` dama kpambn. Wo man ba kpaíjm lee, foñfigu t mug-ma, má solm n foñnt. »

¹¹ D ` bøñco-wu na : « ¿ Wen bed-v na ba kpaíjm ? ¿ Laa diira tiib man da bafil-v na v ` daa di bii roona le ? » ¹² Há leed na : « Føg vn lo må man wii to-ma tiibii roond má jum. » ¹³ Saberm Sangband t bøñco føg na : « ¿ Ben kaan vn fier welee ? » Há leed na : « Waaÿb hogl-ma le má jum-d^z. »

¹⁴ Saberm Sangband t bøñco waaÿb na : « Wo vn fier welee lee, maa må gwæel v ` kaa nobefir haaga dømii menmii n kpam remii menmii huuga. Ba v ` balm v ` raawt fién ka ju kwèku goora mena v ` neermn. ¹⁵ Må kee må lo rafeedt v ` n føg n ` huuga, må ta lo rafeedt fiá buudm n v ` buudm l ` huuga. Há buudm kee m ` wadrm v ` jugu, l ` saa vii nyafidgm m ` nagiñgimr^z. » ¹⁶ D ` ta bøñco føg na : « Ka v ` fie fuuga, må fie na v ` jum kunyçju kɔd, v ` ta maadm v ` bii n wiiru. V ` sɔklb kee b ` kuliim v ` sida

^z3.13 Nyaan Køreent tiiba wad2^{gan} 11.3, n ta Timotea wad1^{gan} 2.14.

^z3.15 Nyaan Ln ree n werii 12.17.

fi n, gwentafiaa, wii mad-v. »¹⁷ L' saa, d' b f c  daaw na : « * Hadam !  Homra v` f ga noon n jum roond man da kid na v` daa di dii. Tii lee, kpamb ba b` kofil gwe i ja. Ba v` jum kuny  ju biii goora m  na v` neermn safi n ree b' ni v` diit.¹⁸ Kpambii kee b` rorm-v mob  fit n fint. Kee v` jum v` kpam dikaf  b. ¹⁹ Kee v` vewdg naasaaga v` diir noon ka bo na v` nyaan diit v` di, kakefinan vn nan   m  ta tantn, b   kan da ree-v ree. B   da m  fira-v n tant, ta  yentiin nnii vn nan   m  ta. »²⁰ * Hadama^z t bafid fi n f  gwu hidr na * He  va (l' k  t  d na "neerm"). Biilm, wii nnii nidba memba nya. ²¹ Saberm Sangband t l  gm d  m gbant, n fi m dimt, n fidm-ba.

²² Lee, d' diil na : « Gwe i ja nida boo tn ba lee, ka mi h  mgu n b  figu^z. Tn kir-n n wun na fi n daa ta t  o neerm tiibii roona fi n di fi n neer kakefinan ! »²³ Saberm Sangband t voom-wu   eed  en kpambn na fi n san fi n koom tant ban da m  fir-wu n tii. ²⁴ Dn voor-wu lee, n l  gm *sanjbantawdbermba n jefil-ba kintr kpambii fiid noon, n ta lo kan bogm hoodjuuga k   hulwa ka viwla ka kewr neerm tiib huru noon na fii daa taa b` man^z.

Kayiinwu n   ab  ela

^{23.20}  Hadama. Hidrii k  t  d n hebrmn nnii na *nida* (nyaan 1.26) laa, *daawa* (ta nyaan vug^{9u} n 17^{un}).

^{23.22}   omgu n b  figu : Nyaan 2.9.

^{23.24} Nyaan Ln ree n werii 22.14.

4

¹*Hadama t da n yum fiá foga fién, fiá fiém fuuga, n
maadm *Kayiin n bɔfícc na : « Sangband tɔrg má yuuŋ bu-
daaga^z. » ² Há da n ta maadm Kayiina nyakwéel Ḥabéela.

Ḥabéela t da n ka ba na kimta, Kayiinwii ba na kpamb kpaada.

³ Goor diir, Kayiina t da n lɔgm fià dikafib n fiém n safim
Sangband. ⁴ Ḥabéelwii t lɔgm fiá fei huuga feebnoogrii hiihi n
vidm-d, n safim-d namhɔmt. Sangband t sofid Ḥabéelwu n fià
reb sir-d bii n nɔnhɔmgaz^z, ⁵ n kirm Kayiinwu n fià reb ta sir-d
bii. Kayiina t lo kwéewweerga n ham fià nɔnga. ⁶D' bɔfícc-wu
na : « ¿ Ben kaa nnii vn lo kwéewweerga n ham v` nɔnga ? ⁷ Ka
v` fiena hɔm, v` nɔnga bəm hɔm^z, ka v` fiena befīgu, fubefīga
bəm wo diidgu kú jefir v` fiid noon ka bag na kù di v` jugun
kuu. Ven lee, l` ba na v` di fubefīga jugun. »

⁸ Kayiina t la hal, n bɔfícc fià nyakwéel Ḥabéel na bá san kpam.
Ban taai kpam lee, Kayiina t mug-wu n kuum^z.

⁹ Sangband t gbaam-wu na : « ¿ V` nyakwéela ba tee ? » Há
leed na : « Mà kpaa mi. ¿ Man kiiga mà nyakwéela fienn ? »

¹⁰ D' bɔfícc-wu na : « ¿ Ḥer ben nnii ? ¿ Kpaa fium v` nyakwéela
jiim nn mɔɔ ñmeeega tant fién ka taana mà man ka gbaama-ma
na mà teew m` kaa^z ? ¹¹ Gwefima maa mà gwéel v` kaa nobefir.

^{z4.1} Kayiina hidrii tɔna hebrmn ban bɔfícc na yuuŋb lee.

^{z4.4} Nyaan Hebrmba 11.4.

^{z4.7} V` nɔnga bəm hɔm. Baa bà bee bà ta biir na mà sofīdg v` vitii.

^{z4.8} Na bá san kpam. Hebrmba wadga mɔmgan kpafi n welee gwéetii.
T` ba wadkpeemii hiihin. – Mug-wu n kuum. Nyaan Mateewa 23.35, n
Lukaasa 11.51, n ta Yohaneesa wad1^{gan}3.12.

Befigu ba kù tagd v ` kaa. ¿ Tant ba yafidg t ` noor n nyim v ` nyakweela jiim vn fut mii ? T ` kpafi t sofidg-v. ¹² Vn kee v ` koom tantii lee, t ` kpafi t ` safim-v t ` kwegdm. Ba v ` kitg gilmgu, v ` yçhiuum. ¹³ Kayiina t bçficiç Sangband na : « Tibr darm vn to-ma mii yatg-ma. ¹⁴ Vçfida-ma jana tantii fiën, l ` ba na mà fofint na v ` daa yum-ma. Maa mà kitg gilmgu mà yçhiuum. Hånyan-ma, fià ba fià kuu-ma. » ¹⁵ D ` bçficiç-wu na « Håai ! Ka fii t kuu-v, bà ñmælg v ` fiimu tçmb mlblefi'. » Sangband t fiem lam-ba fiiha Kayiina fiën na ka fii t nyaan-wu fiá daa kuu-wu felafi'.

Kayiina buudm

¹⁶ Kayiina t nyab Sangband nongan, n san n Heedeen toju kwæenn, n kad tant tiitn bà hofit na Nood (l ` kçtød na "yçhiuib").

¹⁷ Kayiina t da n yum fià foga fiën, fiá fiem fuuga, n maadm Henooka. Kayiina t mçfim kçrgu n bafid-ku fiá kwæela hidr na Henooka. ¹⁸ Henookwii t maadm Håiraada, Håiraada t maadm Mhuuyaifieela, Mhuuyaifieela t maadm Mtusafieela, lee, wii t maadm Læemeka.

¹⁹ Læemeka t lçgm fçgba barefi'. Noogra hidr nnii na Hadaa, refidrwii hidr nnii na Silaa. ²⁰ Hadaa t maadm Yabaala. Wii nnii bá gilma n kpamt ka go sugtn ka gwifiaa dçm bee yandaa. ²¹ Håta maadm Yabaala nyakweela, n bafid-wu na Yuubaala. Wii nnii

^z4.10 Håbeela jiim : Nyaan Hebrmba 12.24.

bá gbu *janjali ka hofí dawt bee mεmbee yandaa. ²² Silaawii t ta maadm budaaga, n bafid-ka na Tubalkaayina, kee da kudl kudnant want^z. Tubalkaayina nyabεer nnii Nafimaa.

²³ Leemeka t bɔfīcɔ fiá fɔğba na :

« Hadaa ! Silaa ! Kewlg-n mà noor !

Mà fɔğba nen, lo-n tobr !

Biilm, bà gbudg-ma, má kuum nid fiayen.

Bà kwefidg-ma nɔdgu, má kuum buga kayen.

²⁴ Biilm, ka bá ȷmεlg Kayiina fiimu tɔmb mlblefi,

Leemek man lee,

baa bà ȷmεlg maa fiimu tɔmb kweelblefi n mlblefi'. »

²⁵ *Hadama t da n yum fiá fɔga fiεn, fiá maadm budavolga n bafid-ka na Seeta (l' kɔtɔd na "dii sira-ma"), ka bɔfīcɔ na :

« Saŋband sira-ma bujeenga, Kayiina nn da kur kee tagrn. »

²⁶ Seeta t ta maadm budaaga, n bafid-ka na Hεnoosa. L' vuuguu nnii nidba nn da bafi n ka seeŋa Saŋband ka hofí d' hidr na Saŋband.

^z4.22 Kee da kudl kudnant want : Haraamm wadkpeemgan ba na Kee nnii bá kud kudnant want bee mεmbee yandaa.

ÎADAMA YAKII L' LÖG SEET KAKEÎNAN NOWEA BÁ GWEEËT

Îadama yakii

5 ¹*Îadama yakii gweët nnanaf'. Goor Sangband nn da ree nidwu dii, d` da ree-wu fià tɔn-d. ²Goorii, d` da ree daaw-wu n fɔga, n kaawl bá fièn n hofì-ba na nidba^z.

³Îadama nn da ba n bina lemu n kweetafi (130) lee, n maadm budaaga kà tɔn-wu kpaalaa, n bafid-ka na Seeta. ⁴Kee maadb n b` kaann, fiá fièm bina lemi finiind (800), n ta maadm budai n bufɔgii. ⁵Îan da n fièm bina lemi fiwefi n kweetafi (930) lee, n kuum.

⁶Seeta nn da n ka ba n bina lemu n fianu (105) lee, n maadm budaaga n bafid-ka na Îenoosa. ⁷Kee maadb n b` kaann, fiá fièm bina lemi finiind n fialblefi (807), n ta maadm budai n bufɔgii. ⁸Îan da n fièm bina lemi fiwefi n kwifir n fiarefi (912) lee, n kuum.

⁹Îenoosa nn da n ka ba n bina kwëewefi lee (90), n maadm budaaga n bafid-ka na Keenaana. ¹⁰Kee maadb n b` kaann, fiá fièm bina lemi finiind n kwifir n fianu (815) n ta maadm budai n bufɔgii. ¹¹Îan da n fièm bina lemi fiwefi n fianu (905) lee, n kuum.

^z5.1 Nidba laa, Îadama. Gweëtii ta ba Mateewa 19.4 n nan Markuusa 10.6.

¹² Keenaana nn da n ka ba n bina kwæelblefi (70) lee, n maadb budaaga n bafid-ka na Maalalfieela. ¹³ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi finiind n kwefinaa (840), n ta maadm budai n bufogii. ¹⁴ Ḥan da n fiem bina lemi fiwefi n kwifir (910) lee, n kuum.

¹⁵ Maalalfieela nn da n ka ba n bina kwefiroond n fianu (65) lee, n maadm budaaga n bafid-ka na Yeereda. ¹⁶ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi finiind n kwæetafi (830), n ta maadm budai n bufogii. ¹⁷ Ḥan da n fiem bina lemi finiind n kwæewefi n fianu (895) lee, n kuum.

¹⁸ Yeereda nn da n ka ba n bina lemu n kwefiroond n fiarefi (162) lee, n maadm budaaga, n bafid-ka na Henooka. ¹⁹ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi finiind (800), n ta maadm budai n bufogii. ²⁰ Ḥan da n fiem bina lemi fiwefi n kwefiroond n fiarefi (962) lee, n kuum.

²¹ Henooka nn da n ka ba n bina kwefiroond n fianu (65) lee, n maadm budaaga n bafid-ka na Matusaleema. ²² Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi fitafi (300) ka tagd Saŋgband kaa, n ta maadm budai n bufogii. ²³ Ḥá fiem bina lemi fitafi n kwefiroond n fianu (365). ²⁴ Ḥá tag Saŋgband kaa, d ` lɔgm-wu fià neer n kulii-wu n d ` man^z, fiii t ka kpaa yuu-wu.

²⁵ Matusaleema nn da n ka ba n bina lemu n kwefiniind n fialblefi (187) lee, n maadm budaaga n bafid-ka na Læmekka.

^z5.24 Gweetii ta ba Hebrmba 11.5. Ta nyaan Yuuda 14.

²⁶ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi filblefi n kweñniind n fiareñi (782), n ta maadm budai n bufögii. ²⁷ Han da n fiem bina lemi fiwefi n kwefiroond n fiawefi (969) lee, n kuum.

²⁸ Leemeka nn da n ka ba n bina lemu n kweñniind n fiareñi (182) lee, n maadm budaaga, ²⁹ n bafid-ka na Nowea (l ` kotoñ nnii na "kwæwdoolgm"). Biilm, fià da bɔñco na : « Bugankena kee kà doolg t ` kwæwa, kà ree-t ñmæegt giidm tn fium l ` bafir na Sangband da gwæel nobefir tant fien miin. » ³⁰ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi finu n kwæwefi n fianu (595), n ta maadm budai n bufögii. ³¹ Han da n fiem bina lemi filblefi n kwæelblefi n fialblefi (777) lee, n kuum.

³² Nowea nn da taar bina lemi finu (500) lee, n maadm budai hitafi n bafid volga na Seema, volga na Haama, volga na Yaafeta.

Sangband haadr tant fien nidba

6 ¹ Nidba nn da bafidg n ka yada tant fien n maadm bufögii lee, ²*sanjbambiimn tiiba^z t yum na nidba biirii ba beerm l ` kpafj jaf', bá room hí ni hiihi n lög fmgt. ³ Sangband t bɔñco na : « Må kpafj må saa nidba wayiim n neerm man sir-ba mii kakefinan. Bä ba na nidba n jaf', baa bá neer bina lemu n kwæereñi'. »

⁴ L ` vuuguu nii, nidvögba da bee tant fien, n kù kaannaa, bá

^z6.2 *Sanjbambiimn tiiba*. Baa bá bee bá ta biir na *Sangband* bii laa, *tii-ni*.

ka la bee. Bee nnii bii saŋgbambiimn tiiba n nidba biirii nn da lɔgr taa n maadm hii. Bee nnii weem wembomba, bee hida nnii ban da hof iant fiɛn.

⁵ Saŋgband t yum na nidba da gwɛda n kwɛen n bɛfigu fiɛb tant fiɛn, bà diila mena ked n bɛfigu weenn n jaf!. ⁶ L ' weer-d biii, d ' kom dyen dn fier nidba tant fiɛn lee, ⁷ n bɔfičč na : « Maa mà haadr tant fiɛn nidba man da ree bee, mà lag n dɔm n ñmenii n want t ` balma n t ` hurwa tant fiɛn tii. Mà kuumka babra mayen n man fier l ` mənguu lee. » ⁸*Noweewu n jaſi da fiera Saŋgband loogu^z.

NOWEA GWEEET

Nowea kpafil kadakŋu

⁹ Nowea gweeet nnanafi!. Noweewu n jaſi da beel hɔma ka kpaa fiɛna bii bɛſib fià neermn fiá nidtaaba huuga. Hà da tagda Saŋgband kaa^z. ¹⁰ Hà da meedra budai hitafi' : Seemwu n Haam-wu n Yaafeta.

¹¹ Saŋgband nɔngan, nidba neerm da kofl kpaalaa, bɛfigu t ka ba baatea. ¹² D ' yum na tant kofln, baawena neerm t kofl. ¹³ D ' bɔfičč Nowee na : « Biilm, mà filwa na l ` ba na nidba memba neerm jeſint. Bà kofl tant ka fiɛna bɛfigu. Tii lee, maa mà kpii

^{z6.5-8} Ta nyaan Mateewa 24.37-39, n Lukaasa 17.26-27, n nan Fetra wad1^{gan} 3.20.

^{z6.8-9} Ta nyaan Fetra wad2^{gan} 2.5.

nidba mëmba tant fiëن. ¹⁴ Ven lee, lög tumb dabia v ` kpañi kadakñjbermgü wo meel dela, v ` raar kú ni duuni, v ` neentg hiit v ` gwëñi kú ni n kù kaawr. ¹⁵ Kpañi-ku kù vɔku bëm meetaai lemu n kwëñnu (150), kù yalmgu ba meetaai kweereñi n hinu (25), kú faaga n vidgm ba meetaai kwifir n hinu (15). ¹⁶ V ` fie tol^z, v ` saa bolmr meetaangidgu bëm kú fint kween. V ` fie huturu kpamga kiiga fiëن. V ` fie kadakñuu, kù bëm disagni fitafí ka deer taa fiëن. ¹⁷ Man lee, maa mà fie toñu ni sabermga kiiga kakefinan, nyaalm hugl m ` waal tant, na nidba n want ment kpiidr, na bii daa ta neer tant fiëن. ¹⁸ Mà ba mà lo mà *tuirnt má n vn t ` huuga. Ven lee, vii jib kadakñuu, v ` n v ` fɔ̃gwu n v ` kweelba^z n v ` bufɔ̃gba. ¹⁹ V ` ta jiblg kan dɔm baatem mrefi mrefi', daam n niim, na v ` n mn n ` neer. ²⁰ Ñmenii n dɔm, n want t ` balma n t ` hurwa tii, t ` mentii buudr buudr kee t ` daan v ` man trefi trefi' na t ` sofidg t ` neerm. ²¹ Ven lee, vii bag dikafit buudr buudr, v ` kpefidr na n ` da n ` jum n ` n dɔmii. » ²² Nowea nn da fier bii nnii. Hå da fiera Sañgband nn da bed na fià fie bii tututu^z.

Nyaalm waal tant fiëن kpaalaa

¹⁴6.16 Tol. Baa bà bee bà ta biir na fint.

¹⁵6.18 V ` kweelba : Seemwu n Haamwu n Yaafeta (nyaan 5.32).

¹⁶6.22 Ta nyaan Hebrmba 11.7.

7 ¹ Sangband t bɔficc *Nowee na : « Mà nyana na ven n jaſi
ven beel nidhɔmwu mà nɔngan goona nidbee huuga. Jib
kadakŋjuun, v' n v` haar ! ² Ta jiblg v` man dɔm ban ju n ban
vid mii daam mlblefi n niim mlblefi', v` ta lɔg dɔmvolumii daam
myen n niim myen. ³ ɻmenii lee, lɔg ta dai hilblefi n ta nii
hilblefi² ! L` ba na hí buuda daa kpi tant fiɛn. ⁴ L` tela
yağbilmgu mà fie toŋu ni goora kwefinaa muunu n nyingu ka
kpaa rooda, mà haadr tant fiɛn man da fier bii membii, nidbee n
dɔmii mefi'. »

⁵ Nowea t fiɛm Sangband nn da bed na fià fie bii tututu².

⁶ Nowea da ba n bina ləmi firoond (600) nyaalm wen da waal
tant fiɛn lee wen. ⁷ Há jib kadakŋjuun, wú n fià fɔgwu n fià
kwælba n fià bufɔgba na bà fetg². ⁸ Dɔm ban ju n ban vid mii, n
volmii, n ɻmenii, n want t` balma tant fiɛn tii, ⁹ wantii mentii t
taai Nowea kadakŋju man trefi trefi', daat n niit, wo Sangband
nn da bed lee.

¹⁰ Yağbilmgu n kù kaann, nyaalm t bafi n ka waalaa tant fiɛn.

¹¹ Bind Nowea nn da yuuŋ bina ləmi firoond (600) dii, d'
kidrefidrga² goora kwifir n fialblefia goorii, nyabila mena n tant
kwæen nyaalm t gbufim, toŋu vadiz² meni t nyatr. ¹² Toŋu t bafi n

^{7.5} Ta nyaan 6.22 n kwæen gwætii.

^{7.7} Ta nyaan Mateewa 24.38-39, n nan Lukaasa 17.27.

^{7.11a} Kidrefidrga : Hebrmn *siiw*. Hebrmba kidga bafida kidkwælga
nn ror gonoogrd dii. Bà tɔnaa kà bafim n goona bind kidnaarga
gokwifilnd goor.

ka ni tant fi n. Tojuu da ba k  ni l ` hiidg goora kwefinaa muunu n nyingu ka kpaa rooda.¹³ Goorii nnii fian da jib kadakjun w  n fi  f  gw  n fi  kw elba Seemwu n Haamwu n Yaafetwu n fi  buf  ba batafi,¹⁴ n haaga d m buudfee m nfee, n kpam d mii menmii, n d myuulm m nm, n  menii menii, n want t ` balma n t ` hurwa tii mentii.¹⁵ D m mrefi mrefi buudfee menfee t taan fi  man kadakjun.¹⁶ Daam n niim buuda m na t jib kan wo Sangband nn da bed-wu lee. L ` menguu nn jib lee, Sangband t riw fi  fi n.

¹⁷ Toju t niim tant fi n goora kwefinaa (40), nyaalm t ka kota ka via kadakjuu n faaga.¹⁸ Nyaalm t hu n fi m k d tant fi n, kadakjuu t ka d fiwa m ` faaga.¹⁹ Nyaalm t m   huglb n waal duv gfee m nfee fi n,²⁰ n yagd fi  fi n meetaai hilblefi`.

²¹ B ` da neer ka dama tant fi n bii m mbii t kuum :  menii n d m n want t ` balma n t ` hurwa tii mentii, n ta nidba m fi`. ²² Bii b ` da ba n vofioom tant fi n ka kpaa ba nyaalmn bii t kuum b ` m mbii kpaalaa.²³ Welee nnii Sangband nn da haadr bii b ` daa ka neer tant fi n bii m mbii : nidba n d m n  menii n furfurnt. Wantii mentii t boorm tant fi n. *Noweewu n fi  haar n b ` da ba fi  man kadakjun bii n ja i da tela ka neer.

Nowea reda kadakjun

^{7.11b} *Toju vadi* : B ` da kewr nyaalm n faaga bii vadi t nyatr (nyaan 1.6-8).

²⁴ Nyaalmii t ka ba tant fiēn kakefinan goora lemu n kwefinu (150).

8 ¹ Saŋgband da ba hɔj *Noweewu n dɔm m ` da ba fià man kadakjūn mii ménmii fiēn, n fiēm fiām t fugm tant fiēn, nyaalm t bafi n ka hofinta. ² Nyabila mena n tant kwēen nyaalm t nyɔdm, toju vadi² t ta nyɔdm, kú rood, ³ nyaalm t bafi n ka hofinta jafī jafī'. Goora lemu n kwefinu (150) n fià kaann, nyaalm t ka gwiħda. ⁴ Kidleblja² goora kwifir n fialbleħha goor, kadakju t kpat ka jeħfr Ħararaat duur diir² fiēn. ⁵ Nyaalm t ka hofinta kakefinan. Kidkwifilja² gonoogrd goor bá bafi n ka yu duura jutantai.

⁶ Goora kwefinaa n fià kaann, Nowea t rawd kadakju tɔl, ⁷ n ree kaakaar d ` ka ked ka ɻmetgna ka hɔd na nyaalm nyiidg tant fiēn. ⁸ Há da n ta ree kparjxmend na fià nyaan na nyaalm nyiidg tant fiēn laa. ⁹ D ` yum na nyaalm nyi bee tant fiēn n ka ba nyaan rii na d ` safi. D ` ɻmetgn kadakjūn Nowea man. Há teed fiá nuħu n mug kparjxmendii n lo-d kadakjūun. ¹⁰ Há ta hɔd yaġbilmgu n ta ree-d na d ` nyab. ¹¹ Kparjxmendii t da n ɻmetgn

^{24.2} *Toju vadi* : Nyaan 7.11 n kwēen gweetii.

^{24.4a} *Kidleblja*. Hebrmn *tisrii*. Hebrmba kidga bafida kidkwæelga nn ror gonoogrd dii. Bä tħnaa kà bafim n goona bind kidwefilja gonaard goor.

^{24.4b} *Ħararaat duur diir*. Bä da hofil kan weem na Ħarmenii tant. Goona lee, kɔrguu ba Tirkii n Risii tantn.

^{24.5} *Kidkwifilja* : Hebrmn *tebeet*. Hebrmba kidga bafida kidkwæelga nn ror gonoogrd dii. Bä tħnaa kà bafim n goona bind kidkaawrga goora kwifir n dyend goor.

fiá man jabr fién ka bowr *kpaam tiib biib vagwefiéegu. Nowea t miig na nyaalm hofint nnii. ¹² Há ta hód yağbilmgu n ta ree kparjymendii, goorii d' ka ba ñmetgn bii fià man.

¹³ Bind Nowea nn da fier bina lëmi firoond n dyend (601) dii, kidnoogrga^z gonoogrd goorii, nyaalm t nyiidg tant fién. Nowea t fint kadakju fint n filuu n yum na tant kparjan. ¹⁴ Kidrefidrga^z goora kwéerefi n fialblefia goor, tant t kparj kpaalaa.

¹⁵ Sangband t bëhici Nowee na : ¹⁶ « Riir kadakjun v' n v` fçgwu n v` kwæelba n v` bufçgba ! ¹⁷ Ta ree dóm n ñmenii n wanvont, l' mënguu for l` yadg l` huruum tant fién ! ¹⁸ Nowea t rorm, wú n fià fçgwu n fià kwæelba n fià bufçgba. ¹⁹ Dómii n wantii mentii buuda t ta rorm.

²⁰ Tii n t` kaan, Nowea t mëfim Sangband dukòka, n rood dóm ban vid mii huuga myen myen, n ta rood ñmenii ban vid hii huuga kayen kayen, n san n vidm Sangband n totr namtii mentii dukòkee fién. ²¹ D'fiom t' rufiu rufida hóm, n diil d' kwæewrn na : « Wo nida nn ba n diilbefia fià kaamn kakefinan lee, mà nan kpaa gweela fiá kaa nobefir tant fién felaf', mà nan ta kpaa kuu nidba n want wo man fier lee felaf'.

²² Tant nn ba t` bem kakefinan lee,

^{z8.13} *Kidnoogrga* : Hebrmn *habiib*. Hebrmba kidga bafida kidkwæelga nn ror gonoogrd dii. Bà tønaa kà bafim n goona bind kidtafırga goora kwifir n dyend goor.

^{z8.14} *Kidrefidrga* : Nyaan 7.11 n kwæen gweetii.

wangwedb n dikafilcögб,
 tulgu n fiawet,
 kwær n yobr,
 muunu n nyingu,
 l` nan kpaa difiaa felafi'. »

Saŋgband lo tuurnt d ` n Nowee 1 ` huuga

9 ¹ Saŋgband t kaawl *Noweewu n fià kwæelba fièn, n bɔficc-
 ba na : « For-n n ` hugl tant ! ² Dɔmii ménmii, n ɔmenii
 ménii, n bii b ` balma tant fièn bii, n nyaamn fiçlii ménii ba l `
 solm-n. Må taag-t n ` natadn. ³ Bii b ` dama ka neer bii, n ` diit
 nnii, wo man da to-n mogwefièet lee, gwefima må ta tɔo-n welee
 dɔmii ménmii. ⁴ L ` kpafi na n ` di namgu n kù jiim, l ` kɔtɔd na
 mii nnii neerm. ⁵ N ` jiim nn ta ba lee, n ` neermn. Dɔm m ` kee
 m ` ku nidwu mii, må kee må gbaam-m fiá fɔmr, wo ta nid fiá
 kee fià ku fiá nidtuur wii, må kee må ta gbaam-wu fiá nidtuura
 fɔmr.

⁶ Wo Saŋgband nn fier nid fià tɔn-d lee,
 ka nida t fut fià nidtuura jiim,
 ta nida kee fià ta fut fià rem.

⁷ Nen lee, for-n n ` yadg n ` huruum tant fièn ! »

⁸ Saŋgband t ta bɔficc Noweewu n fià kwæelba na : ⁹ « Biilm,
 maa må lo må *tuurnt má n nn t ` huuga, n ta n ` yakii, ¹⁰ n ta
 bii b ` neer ka riir v ` man kadakjün bii mèmbii : ɔmenii n haa-
 ga dɔm laa kpam dɔm, bii b ` neer tant fièn bii mèmbii. ¹¹ Må lɔɔ

mà *tuurnt má n nn t ` huuga : Mà nan kpaa fiëna na nyaalm gbuñdg m ` waal tant fiën felafi'. Mà nan ta kpaa fiëna na m ` ku nidba n dɔm felafi'. »

¹²⁻¹³ Sañgband t ta lilm bɔñicɔb na : Mà *tuurnt man lɔɔ má n nn n dɔm menm t ` huuga tii, t ` ba t ` bɛm kakefinan. Nyaan-n tuurntii waaru : Mà lɔɔ sakagu. ¹⁴ Ka mà fie tonju t haaw, sakagu t fiem^z tonju wat fiën, fiù ba fiù deedgm tuurnt man lo má n tant t ` huuga tii. ¹⁵ Mà deedg mà tuurntii fiën, tuurnt man lo má n nn n dɔm mefi t ` huuga tii : nyaalm nan ta kpaa gbuñida m ` ku bii b ` neer tant fiën bii membii felafi'. ¹⁶ Sakagu ba fiù renm mà yum n deed mà tuurntii fiën. *Tuurntii ba t ` bɛm kakefinan wo man bed lee. » ¹⁷ Sañgband t lilm *Noweewu bɔñicɔb na : « Sakagu nnii waaru fiú ba fiù deedgm-ma bii man da bed na maa mà fie nidba n dɔm menm l ` neer tant fiën bii. »

Noweewu n fiá kweelba

¹⁸ Nowea kweelba bá da red kadakjun bee nnii Seemwu n Haamwu n Yaafeta. Haamwii da ba na Kanafiaana san. ¹⁹ Nowea kweelba batafibee buudm da yadg tant ment fiën.

²⁰ Nowea da ba na kpamb kpaadn. Wii da foog n *daam tibit hɔb. ²¹ Há nyim daam t kuum-wu, fiá fitr fià dimt kpaalaa n ka door hengu fià sukun. ²² Kanafiaana sa Haama t yum na fiá sa ba hengu n san duun n bɔñicɔ fiá teelba barefibee. ²³ Bee t lɔgm

^z9.12 Hebrmba da lɔgl sakagu wo Sañgband tab, ka lɔg tonju nn ñmedaa lee wo d ` fiimi nnii.

dimbermgu n yad-ku bá bagt fiēn, n ka ked kaangigidr, n san n heg bà sa fiēn. Ban da ked lee, ka geewa n jeenlajan na bà daa nyaan bá sawu hēngu.²⁴ Daam nn da n wentr Nowea niinin lee, fiá fiom fiá kweelkaawii nn da fier-wu bii,²⁵ n gweel Kanafiaana kaa nobefr ka bōfīcō na : « Ba v ` kitg v ` teelba yuummba yuuma ! »²⁶ Hā ta bōfīcō na :

« Bá nyokm Sangband, Seema Saberma !

Kanafiaana kitg Seema yuuma !

²⁷ Sangband yadg Yaafeta^z tant,

wú n Seem bá bēm taa man,

Kanafiaana kitg Yaafeta yuuma ! »

²⁸ Nyaalm waalm tant fiēn n l ` kaann, Nowea t fiēm bina lēmi fiitafi n kwēfinu (350). ²⁹ Han da n sofid bina lēmi fiwefi n kwēfinu (950) lee, n kuum.

NOWEA YAKII GWĒET

Nowea yakii hida

10¹ Nowea yakii gwēet nnanaf'. Nyaalm waalm tant fiēn n l ` kaann, Nowea kweelba Seemwu n Haamwu n Yaafet bá maadm budai.

² Yaafeta kweelba hida nnanaf' : Goomerwu n Magoogwu n Madaaywu n Yawaanwu n Tuubaalwu n Méesekwu n nan Tii-

^z9.27 Yaafeta hidrii tōna hebrmn ban bōfīcō na yadgm lee.

raasa.³ Goomera kweelba hida nnanafi' : Haskinaaswu n Riifaat-wu n nan Togarmaa.⁴ Yawaana kweelba hida nnanafi' : H̄elisaawu n Tarsiiswu n nan Kitiimba n Rodaanmba.⁵ Bee yakii da sowlg nyaam kpama tiga. Bá membee da rada taa tigr dinafi n d ` tant n d ` lam n d ` haberma n d ` nidba.

⁶ Haama kweelba hida nnanafi' : *Kuuswu n Misraayimwu n Fuutwu n nan Kanafiaana.⁷ Kuusa kweelba hida nnanafi' : Sibaa-wu n Hawilaawu n Sabtaawu n Rafimaawu n nan Sabtikaa. Rafimaa kweelba hida nnanafi' : Sabaawu n Ddaana.⁸ Kuusa da ta meedra Nimrooda, wii da diira bermt tant fien nooga.⁹ H̄á kit suntwamtwu Sangband nōngan. Tii kaa nnii ban bōfīcā na : « H̄ii ba suntwamtwu Sangband nōngan wo Nimrooda. »¹⁰ Korni fian foog n jum horaant fí ni fiii nnii : Babēel n H̄eerek n H̄akaad n nan Kalnee, Sinhaar tantn.¹¹ H̄á vid n san *H̄asuur tantn n mōfim Niniiv, n Roobotfiir, n Kaalaa,¹² n nan Reesen kōrgu kù ba Niniiv n Kaalaa kōrbermgū l ` huuga kuu.¹³ Luudmba n H̄anaamm̄ba n Lyaabmba n Naftuumba n¹⁴ Fatroos tiiba n Kas-luumba n nan Kaftoor tiiba, bá yandaa nnii Misraayima.

*Filiistmba da ren Kaftoor tiiba buudmn.¹⁵ Kanafiaana t maadm fià bubermgā Sidoona, n nan Heeta.¹⁶ Ta wii nnii Yibuus tiiba n *H̄amoormba n Girgaasm̄ba¹⁷ n Hiwiimba n H̄arkaa tiiba n Siin tiiba¹⁸ n H̄arwaad tiiba n Simaarmba n nan Hamaat tiiba yandaa. Kaa n kaann Kanafiaan tiiba haberma t da

^z10.14 Filiistmba da ren Kaftoor tiiba buudmn. Hebrmba wadgan 1 ` fiða na Filiistmba da reda Kasluumba buudmn.

n yadr taa.¹⁹ Lee, bá tant t yad kđd. Lđg Sidoon v ` san Giraar kakefinan Gasaa, v ` ta lđg Sidoon v ` san *Sodoom n Gomoor n Êhadmaa n Siboyiim kakefinan Lëesfiaa.²⁰ Bee mëmbee nnii Hama yakii. Hii da rada taa, tigr dinafi n d ` haberma n d ` lam n d ` tant n d ` nidba.

²¹ Yaafeta maarberm Seema t ta maadm kweelba, Æebermba memba yandaa nnii. ²² Seema kweelba hida nnanafi' : Æheelaamwu n Æasuurwu n Æarfasaadwu n Luudwu n nan Æaraama. ²³ Æaraama kweelba hida nnanafi' : Æhuuswu n Huulwu n Geeterwu n nan Maasa. ²⁴ Æarfasaada da meedra Seelaa. Seelaa t maadm Æebera. ²⁵ Æebera t maadm kweelba barefi'. Noogra hidr nnii na Feleoga, l ` kđtđd na "radgm". Biilm, vuugu fian da neer kuun nnii nidba nn da rad taa gbefir gbefir tant fien. Bä da hofil fiá nyakweel na Yøktaana. ²⁶ Yøktaana t maadm Æhalmodaadwu n Selefwu n Hasarmaawetwu n Yøeraawu n ²⁷ Hadoraamwu n Æuujaalwu n Diklaawu n ²⁸ Æoobaalwu n Æabimafeelwu n Sabaawu n ²⁹ Æoofiirwu n Hawilaawu n nan Yoobaaba. Bee nnii Yøktaana buudm. ³⁰ Bä da gool Mesaa ka ïmela Sifaar wee, kakefinan duura fiá ba n toju kweenn fiee. ³¹ Bee mëmbee nnii Seema yakii. Hii da radg taa, tigr dinafi n d ` haberma n d ` lam n d ` tant n d ` nidba. ³² Nowea kweelba haberma nnii.

Welee nnii nyaalm waalm n m ` kaann, Nowea kweelba habermfiee nn da fod n raarm taa haar haar, n yadr taa kpeee tant fien. Nidbee mëmbee reda bee buudmn.

Sangband haamra nidba lam, bá yadr taa

11 ¹ Nidbee məmbee da gwεεla lamyenm n goyent. ² Bá vid muunu kan rəna n ree, n san n yum kpamyalmb duura huuga Sinfiaar tantn. Bá kpat ree n ka go. ³ Bá bɔfiččaa na : « Tn ffee-n ȳmeeęgb t ` ree saari t ` hεfi-fi bogm ! » Bà da lɔgl saarfii wo tana ka dɔɔ taa fiɛn, ka ta lɔg fiaňu wo sumt. ⁴ Bá ta bɔfiččaa na : « Tn ffee-n ȳmeeęgb t ` mεfi kɔrbermgū, t ` ta mεfi disagvɔku kù tafiaa n toju. Welee lee, t ` hidr hofm, t ` kpafi t ` yadr taa tant ment fiɛn. »

⁵ Sangband t hofint sangbambiimn na d ` nyaan kɔrbermgū n disagvɔku nidba nn mɔfi tii. ⁶ D ` yum welee n bɔfiččaa dyen na : « Ban ba lee, bá məmbee fiera nid fiayen n ka gwεεla lamyenm. Ka bá bafi welee, bii nan kpaa jefila-ba na bá daa fie ban diilg bii. ⁷ Tn hofint-n t ` haam bà lam na bá daa fiom n taa ! »

⁸ Sangband t yadr-ba tantii mentii fiɛn, bá saa kɔrbermguu mɔfib. ⁹ Ree kan nnii, dn da haamr nidba lam bá ka kpaa fium n taa. Tii kaa nnii ban hofi kɔrguu na Babeel, l ` kɔtɔd na “haamb”. Ta reekan nnii dn da yadr nidba tantii mentii fiɛn.

SEEMA YAKII GWΕΕΤ

Seema yakii hida

¹⁰ Seema yakii gwεεt nnanafi'. Nyaalm nn da hu tant fiɛn n get l ` fiɛm bina fiarefi lee, Seema nn da n ka ba n bina lεmu (100) lee, n maadm fià kwεεl Ḵarfasaada. ¹¹ Wii maadb n b ` kaann, fiá

fiem bina lemi finu (500), n ta maadm budai n bufogii.

¹² Ḥarfasaada nn da n ka ba n bina kweetafi n fianu (35) lee, n maadm budaaga, n bafid-ka na Seelaa. ¹³ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi finaa n fiatafi (403), n ta maadm budai n bufogii.

¹⁴ Seelaa nn da n ka ba n bina kweetafi (30) lee, n maadm budaaga, n bafid-ka na Ḥeebera. ¹⁵ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi finaa n fiatafi (403), n ta maadm budai n bufogii.

¹⁶ Ḥeebera nn da n ka ba n bina kweetafi n fianaa (34) lee, n maadm budaaga, n bafid-ka na Feelega. ¹⁷ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi finaa n kweetafi (430), n ta maadm budai n bufogii.

¹⁸ Feelega nn da n ka ba n bina kweetafi (30) lee, n maadm budaaga, n bafid-ka na Rufua. ¹⁹ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi firifi n fiawefi (209), n ta maadm budai n bufogii.

²⁰ Rufua nn da n ka ba n bina kweetafi n fiarefi (32) lee, n maadm budaaga, n bafid-ka na Siruuga. ²¹ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi firifi n fialblefi (207), n ta maadm budai n bufogii.

²² Siruuga nn da n ka ba n bina kweetafi (30) lee, n maadm budaaga, n bafid-ka na Nahoora. ²³ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemi firifi (200), n ta maadm budai n bufogii.

²⁴ Nahoora nn da n ka ba n bina kweerefri n fiawefi (29) lee, n maadm budaaga, n bafid-ka na Teeeraa. ²⁵ Kee maadb n b ` kaann, fiá fiem bina lemu n kwifir n fiawefi (119), n ta maadm

budai n bufögii.

²⁶ Teeraa nn da taar bina kwæelblefi (70) lee, n maadm budai hitafi n bafim-hi na Ḵabraama, Nahoora, Haraana.

TEERAAYAKII N ḴABRAHAAMA L' GWEET

Teeraa yakii gweet

²⁷ Teeraa yakii gweet nnanafi'. Teeraa da meedra Ḵabramwu n Nahoorwu n nan Haraana. Haraana da meedra budaaga n bafid-ka na *Loota, ²⁸ n kuum fiá sa nongan. Ḵà da kpiira Ḵuur kɔrgun Kaldee tiiba tantn, bá kan da meedr-wu ree. ²⁹ Ḵabraama t lɔgm *Saraaywu fɔgt. L' saa, Nahoorwii t lɔgm Haraana beer Milkaa-wu fɔgt. Haraana da ta ba na Yiskaan san. ³⁰ Saraaya da ba na jaantn, fià da kpafi n buga.

³¹ Teeraa t lɔgm fiá kweel Ḵabramwu n fià yakiiga Haraana kweel *Lootwu n fià bufög Saraaya, Ḵabraama fɔga. Bá nyab bà membee Ḵuur kɔrgun, Kaldee tiiba tantn na bà san Kanafiaan tantn. Bá san kakefinan Haaran kɔrgun n kpat ree n ka go.

³² Teeraa nn da fier bina ləmi firifi n fianu (205) lee, n kuum Haaran kɔrgun.

Saŋgband bɔħħoč Ḵabram na fiá vidg fià kɔrgu

12 ¹Saŋband t bɔfičč Ḵabram na : « Nyab v ` tantn, saa v ` kɔrgu, v ` riir v ` sa haarn v ` san tant man ba mà werii-v tiin² ! ²Mà kee mà fie v ` kitg tiğbermr, mà gweel v ` kaa nohɔmr, mà fie v ` hidr berj. Mà kee mà gweel nohɔmr tant ment nidba fien v ` kaa. ³Mà kee mà gweel nohɔmr bá kee bà gweelm nohɔmr v ` kaa bee kaa, ka gweela nobefir bá kee bà gweelm nobefir v ` kaa bee kaa. Vii kaa nnii man kee mà gweel nohɔmr tant ment tiga fien². »

⁴ Ḵabrama t tii n nyab wo Saŋband nn da bed-wu lee. *Loota t tag fiá kaa. Ban da nyab Haaran kɔrgun lee, Ḵabrama ba n bi-na kwæelblefi n fianu (75). ⁵ Há lɔgm fiá fɔg *Saraaywu n fiá tee-la kwæel Loota. Bà da nyab ka mad bà kwegdmii mənmii n bà yuummba ka kedaa Kanafiaan tantn. Bà da dafira yuummbee Haaran kɔrgun. Ban taai lee, ⁶n gilm n tn kakefnan Mooree tibefib man, Sikeem² kɔrgu kpamtn. L ` vuuguu, Kanafiaan tiiba da gool tantiin.

⁷ Saŋband t ree dyen n werii Ḵabrama n bɔfičč-wu na : « Mà kee mà to v ` yakii tantntina². » Há mɔfim Saŋband dukɔka d ` kan da ree dyen n werii-wu ree. ⁸ Há vid ree n san Betfieel toju

²12.1 Gweetii ta ba Tumtba ɳmeeegt 7.3.

²12.3 Vii kaa nnii man kee mà gweel nohɔmr tant ment tiga fien. Baa bà bee bà ta biir na tant ment tiga kee fià gbaam na mà gweel fià fien nohɔmr wo man gweel v ` fiен lee. Ta nyaan 18.18 ; 22.18 ; 26.4 ; 28.14. Gweetii ta ba Tumtba ɳmeeegt 3.25 n ta Galasii tiiba 3.8-9.

²12.6 Tibefib : Tibermb wo gaaga bà fiena b ` kwæen kowt. – Sikeem kɔrgu da ba Yerusalem kɔrgu toju faagan tana kwefinu.

²12.7 Gweetii ta ba Galasii tiiba 3.16.

kween duutn, n film fià sugt Betfeel n Ḵaayi¹⁰ l` huuga. Betfeel da ba toju faaga, l` saa Ḵaayi ba toju kween. Ḫá mɔfim kan Saŋband dukɔka n ka seeja ka hof-d d ` hidr na Saŋband.
⁹ Ḫá ka todma kaalant ka kedaa kakefinan Neegeb tantn.

Ḩabrama san *Ḩejift tantn

¹⁰ Kɔmbermm miim t da n rorm tantiin. Mn da n gwed n kween lee, Ḵabrama t nyab n san *Ḩejift tantn na fià kad kan jaf'. ¹¹ Ḫan da jiba tantiin lee, n bɔfici fiá fɔg na : « Ḫoma ! Mà miil na ba beerm. ¹² Ḫejift tiiba nn kee bà nyaan-v lee, bà bɔficiom taa na mà fɔg nnii ven, lee, bà kuu-ma, bà saa v ` neer. ¹³ Hai ! Biir-ba na ven nnii mà nyabæera ka bo na vii kaa, bà ffee-ma hɔmgū, bà saa mà neer. » ¹⁴ Ḫabrama nn taai Ḫejift tantn lee, Ḫejift tiiba t yum na fiá fɔga ba beerm l` kpafì jaf'. ¹⁵ Bá Hurberma¹⁵ tawdbermba t ta yum fɔgwii, n san n ka nyɔka fiá beerm bà berma nɔngan. Bá lɔgm fɔgwii n san n wun hurbermwii haarn. ¹⁶ Fɔgwii kaa, fiá fiem Ḫabramwu hɔm, n safimwu fei, n buri, n naagi, n ɔmeeſieeddaba n fɔgba, n boŋii, nii n dai, n kaanfoht deera, ¹⁷ gwentafiaa, Saŋband t fiem befigu t luurm hurbermwii n fià haar fiɛn, Ḫabrama fɔga kaa. ¹⁸ Ḫá hof Ḫabram n gbaam-wu na : « ɿ Ben kaa nnii vn fier-ma welee ? ɿ Ben kaa nnii vn ba biir-ma na v ` fɔgn ? ¹⁹ ɿ Ben kaa nnii vn

^{12.8} *Betfeel* da ba tana kwifir n fiawefi Yerusalem kɔrgu toju faagan. – Ḫaayi da ba n *Betfeel* kɔrgu toju kweenn tana fiatafi'.

^{12.15} *Hurberma* Ḫejift tiiba lamn bà hofil hurberma na *Farfioa*.

bed na v ` nyabεern, má lögmu-wu fɔgt ? Gwεñjaa, kpay v ` fɔga, lög-wu v ` nyabm ! »²⁰ Hurberma t safim fiá ñmeεfieedba wad na bá lög Ḵabramwu n fià fɔgwu n fià want ment bà ree-ba faanju fiεn.

13¹ Lee, Ḵabrama t rorm *Ḣejift, wú n fià fɔgwu n fian da ba n bii membii n ñmetgii Neegεb tantn. *Loota tagd fià kaa.

Ḵabramwu n Loot bà radg n taa

² Ḫabrama da ba n kwegdm kɔd. Ḵà da ba n kodiira n ligbuur n sika kɔd. ³ Ḵà da vidg Neegεb, n ka ked ka tɔdma kaalant kakefiñan Betfeel n Ḵaayi^z kɔrni l ` huuga, fiá kan da fil fià sugt ⁴ n mɔfim Saberma dukɔka ree. Ḵan taai lee, n seeŋ Saŋband ka hofí d ` hidr na Saŋband.

⁵ *Loot fiá da tagd fià kaa wii da ta ba n fei, n buri, n naagi kodiira. Ḵà da ba n fiayen fià sugt. ⁶⁻⁷ Ban da ba n nidba n dɔm kɔd lee, kpamt t ka kpaa ta na bá bɛm taa man, l ` ta ba na Kanafiaan tiiba n Feerismba ta ba kɔrguun. Kpala t fiem Ḫabrama kimtba n Loota kimtba l ` huuga. ⁸ Tii lee, Ḫabrama t bɔñcɔ Loot na : « T ` ba hayend. L ` kpafí na kpala bɛm t ` huuga laa t ` kimtba huuga. ⁹ ¿ Lag kpamb hɛfiraat lee ? Tn radg n taa ! Ka v ` san n toju faaga, mà san n kù kwεen, ka v ` san n toju kwεen, mà san n kù faaga. »¹⁰ Loota t vii fià nɔnga n geed n yum na *Yɔrdaan kol kpamt da ba jafiaam, l ` kɔtɔd na nigiigu

^z13.3 Betfeel n Ḵaayi : Nyaan 12.8 n kwεen gweetii.

da bee, mogwefieet ta bee kakefinan Sofiaar¹². Safi na Sangband gbuñ *Sodoom n Gomoor korni, kpamtii da boo Sangband kpamb b ` da ba Ḧeedeen bii, laa Niil kpamb *Ḩejift tantn.
¹¹ Looṭa t bɔñiɔ na fià ba fià san Yɔrdaan kpamtn, n lɔgm fiá wantii mentii, n san n toju kwæn. Welee nnii ban da radg n taa. ¹² Ḥabrama t kpat n ka ba Kanafiaan tantn. Lootwii t ka ba Yɔrdaan kornin, n film fiá sugt ka tɔdma kakefinan *Sodoom kɔrgu. ¹³ Kɔrguun tiibee da ba talmt, ka neer neerbɛfim, l ` kpaa magr n Sangband.

Sangband moč Ḥabramwu bəfičab na d`nan fiena-wu bii

¹⁴ Lootwu n Ḵabram ban radg n taa lee, Saŋband t bɔfinc
Ḵabram na : « Log v ` kan jefir ree, v ` vii v ` nonga v ` geedgii n
toju faaga n kù kween. ¹⁵ Tant vn yu tii mentii, mà kee mà to-v-
t, v ` n v ` yakii, n ` mad-t kakefinan. ¹⁶ Mà kee mà fie v ` yakii
bem kɔdgu, fii kpafì fià bee fià kaal-hi, wo ban kpafì bà bee bà
kaal gwifiim lee. ¹⁷ Vidg v ` gilm n toju kween n kù faaga v `
filuu tantii mentii, mà kee mà to-v-t. » ¹⁸ Ḵabrama t fint fià
sugt, n san n film-t Hebroon^z kɔrgu kpamtn, Mamrea tiit^z man, n
mɔfim kan Saŋband dukɔka.

Habrama diira huraaamba kōd jugun

^z13.10 Sofiaar da ba Yaarm Nyaam fellaa n tonu kween wee.

13.18a Hebroon korgu da ba Yerusalem toju faaga wee tana kwæetafí n fiarefí.

^z13.18b *Mamrea tiit*: tiit Mamrea nn da hoowr tii. T ` da berja wo gaaga.

14¹ L' vuuguu nii, Sinfaar huraa Ḵamrafeelwu n Ḣelasaar huraa Ḵaryookwu n Ḥeelaam huraa

Kidɔlafioomerwu n Gooyiim huraa Tidfiaal,² bá tam hoodr n *Sodoom huraa Beerhaawu n Gomoor huraa Birsahaawu n Ḵadmaa huraa Sinhaabwu n Siboyiim huraa Semfieebewu, n nan Beelfiaa kɔrgu ban hofi na Sofiaar kuu huraa.³ Welee huraaambee t kpogl taa Sidiim yaantn Yaarm Nyaam kan waal gwefima ree.⁴ Bà da fiera bina kwifir n fiarefi ka ba Kidɔlafioomera kween. Binkwifir n tafrdii, bá muud bá niini n fuu bá meeran n kirm.⁵ Binkwifir n naardii, Kidɔlafioomera t daan, wú n fià hurtaaba batafibee, bá tam hoodr n Rafaamba Ḵastaroot-Karnaayim kɔrgun, n Suusmba Haam kɔrgun, n Ḥeemmba Kiryataayim kpambn, n yat-ba.⁶ Hoormba lee, bá yat bee bá kɔrgun Sefiir duuran ka deer-ba kakefinan Ḥelfaaraan kɔrgu kú nyɔfir n kpamloju kuu,⁷ n ŋmetgn n Ḥeenmisfaat kɔrgu ban hofi na Kadeesi kuu weenn. Bá gbusim *Ḣamaleekmba kɔrgu məngu, n yat *Ḣamoormba bá go Hasasoон-Tamaar bee.⁸ *Sodoom, n Gomoor, n Ḵadmaa, n Siboyiim, n Beelfiaa kɔrgu ban hofi na Sofiaar kuu horaamba t vii bá nidba, bá tam hoodr Sidiim yaantn bá n⁹ Ḥeelaam huraa Kidɔlafioomerwu n Gooyiim huraa Tidhaalwu n Sinfaar huraa Ḵamrafeelwu n Ḣelasaar huraa Ḵaryooka. Welee nnii horaamba banuba nn da bewlg n tam horaamba banaaba hoodr.

¹⁰ Ḫaŋju vat da ba Sidiim yaantn kɔd. Sodoom horaawu n Gomoor huraa bá solm n lɔɔdr vatiin, bá tel bee t solm n fofint

duurn. ¹¹ Bá yatg bee t l̄gm *Sodoom n Gomoor k̄rni want ment n dikaft, n nyab n. ¹² Bá ta l̄gm Ḵabrama teela buga *Loot fiá da go Sodoom k̄rgun wii n fià wantii mentii, n nyab n.

¹³ Ḵii t fet n solm n b̄hīcō welee gw̄etii *Hebr Ḵabrama. Ḵà da fila fià sugt *Ḩamoor tii Mamrea tiit^z man. Da Mamrea teelba nnii Ḵeskoolwu n Ḵaneera. Batafirbee da ba na Ḵabrama fiēn tiiban.

Malkisēedeka kaawla Ḵabrama jugun

¹⁴ Ḵabrama nn fiomr na bà mug Loot n kulii n lee, fiá hofí fià ḥmeeeedba ban meedr fià haarn bee, n baalm nidba l̄emi hitaf n kwifir n baniind (318) n tag huramaa bá mug Lootwu bee kakefinan Daan k̄rgun^z. ¹⁵ Ḵabrama t rad fiá ḥmeeeedba gbefir gbefir n da n tood hoodr nyingu, n yat huramaabe n tag-ba kakefinan Hoobaa, Damaas toju faagan. ¹⁶ Ḫá sofídr want huramaa nn da l̄gr k̄rnfiin tii mentii, n lag n fià nyakweel Lootwu n fià want, n fōḡba, n ban da mōgr bee membee.

¹⁷ Ḵabrama nn yatg Kid̄lahoomerwu n fià hurtaaba volbee n kpen lee, *Sodoom huraa t tuugn-wu Sawee yaajun, ban hofí na Huraa Yaaju^z ree. ¹⁸ Saleem^z k̄rgu huraa *Malkisēedeka da ba na Saŋband mōmr *gotiin^z. Ḫá daan n kpoonu n daam ¹⁹ n

^{z14.13} Mamrea tiib : Nyaan 13.18.

^{z14.14} Daan k̄rgu ba *Galilee nyaam toju faagan tana kwefinaa.

^{z14.17} Huraa Yaaju da nyɔfira n Yerusalēm (ta nyaan Samuheela wad^{2gan}18.18).

^{z14.18} Saleem ba na *Yerusalēm k̄rgu hidvol nnii.

kaawl Ḵabrama fiēn ka bōfīcō na :

« Saŋgband mōmr,
saŋgbambiim n tant l` reeta
kaawlm Ḵabrama fiēn !

²⁰Bá nyɔkm Saŋgband mōmr,
dii saa v ` yat v ` rafeedba ! »

Ḵabrama t rad want fiān da sofidg hurambee do tii tōmb
kwifir, n lōgm tōmb myen n to *Malkisēdēka.

²¹*Sodoom huraa t bōfīcō Ḵabram na : « Ƞməlg-ma nidba, vii
mad want ! » ²²Ḵabrama t leed-wu na : « Mà via mà nufu n Sa-
bērm Saŋgband mōmr saŋgbambiim n tant l` reeta weenn, ²³ka
foor na mà kpafī mà lōg bii b ` ba na v ` reb bii, ka la yɔrgidga
laa nanawda muhfū. Welee lee, kpaa kee v ` biir na fiera
Ḵabramwu kwəgdm. » ²⁴Man lee, mà kpafī mà kpat bii na mà
mad, gwentaſī mà kpafī mà ȏməlg-v bii mà nidba nn diir bii. L `
saa, má n bà t ` san bee, Ḵaneerwu n Ḫeskoolwu n Mamrea, bee
kpat bà mad bá want.

Saŋgband lil tuurnt lom d ` n Ḵabram l` huuga

15 ¹Tii n t ` kaann, Saŋgband t ree dyen n werii
Ḵabramwu wo jaamiitn. Há fiom d`gweela n wun ka
bōfīcō na : « Ḵabram ! Daa solm fobəfigu ! Man sugl v ` fiēn, mà
kee mà to-v fadbermt. » ²⁻³Há leed na : « Mà Saberm Saŋgband !

^z14.18-20 Gweetii ta ba Hebrmba 7.1-10. Ta nyaan Yum110^{ŋa}.4.

¿ Kee v ` to-ma fat na mà ffee-t n bee ? Mà kulaa ka kpafi n bu-ga. Vn ba si-ma buga lee, fià nan ba fià hefim n mà kwegdm wii nnii mà haar fien kigd Damaas tii Îelîfesera^z. » ⁴ Há ta fiom d ` gweela n wun ka bçfïcc na : « Haai ! Lag wii kee fià hefim n v ` kwegdm, buga vn ba v ` meed v ` mçmwu kee nan hefil n mn. » ⁵ D ` ree-wu fiá sukun n bçfïcc-wu na : « Geedg tonju ! ¿ Ba v ` bee v ` kaal ïmedii ? », n ta hewl na : « V ` yakii kee hì bem kôd wo ïmedhii^z. » ⁶ Há tii Sangband noon, tii kaa nnii dn lôgr-wu na nidhoma^z. ⁷ D ` ta bçfïcc-wu na : « Man nnii Sangband. Man da ree-v Êuur kôrgun, Kaldee tiiba tantn, na mà si-v tant vn ba t ` ni tii na v ` mad. » ⁸ Há gbaam na : « Mà Saberm Sangband ! ¿ Ben ba b ` werii na man kee mà hefim n tantii ? »

⁹ D ` bçfïcc-wu na : « Daan-ma n naabniir n burniigu n feedajuntr, dômii bem n bina fiatafi fiatafi', n haar ïmenga n kurjmenhed ! »

¹⁰ Êhabrama t daan n welee dômii, n kuum-m n raarm feku feku, n lôgm fegtii n dool-t t ` yaagr taa. Ïmenii lee, fià ba raar hii. ¹¹ Êagulangunt t tifidgn na t ` di namtii, fiá voom-t. ¹² Jabr nn da n jab lee, fià gor gobermm, nyeet t fiid-wu, fobefibermgu t kuum-wu. ¹³ D ` ta bçfïcc-wu na : « Miig hõm na v ` yakii nan ba hì bem kôrsaangu kuugun ka kpafi n tant, hì kee hì bem

^z15.2-3 Há nan ba fià hefim n mà kwegdm wii nnii mà haar fien kigd Damaas tii Îelîfesera : Hebrmn gweetii ba nyeet ka kpaa fium hõm.

^z15.5 Gweetii ta ba Roomaa tiiba 4.18 n ta Hebrmba 11.12.

^z15.6 Gweetii ta ba Roomaa tiiba 4.3, n ta Galasii tiiba 3.6, n nan Yakooba 2.23. Ta nyaan Roomaa tiiba 4.9, 22.

yuummba, bà fiem-hi dad dad kakefinan bina lemi finaa (400)^z.

¹⁴ Lee, man kee mà dar kɔrgu kú kee kù fiem-hi dad dad kuu tobr lee, hì kul ka mad kεgt kɔd. ¹⁵ Ven lee, kee v ` kpalm hɔm, v ` di lameegu v ` kpi v ` kul nigiigun v ` reba man. ¹⁶ V ` yakii nan kpena wanaargan, blaʃb kaa, tantntina tiibee^z bεfigu ban fiena kuu ban yatg na mà dar bà tobr. »

¹⁷ Muunu nn da n lɔɔm nyeet t fiem lee, Ḵabrama t yum sad d ` ni ba boglawiilm n nyii l ` geta n dɔm fegtii huuga. ¹⁸ Goorii, Sangband t lo *tuurnt d ` n Ḵabram l ` huuga, n bɔfiɔɔ-wu na : « Mà tɔɔ v ` yakii kɔrgunkuna, lɔg *Hejift kol v ` san kakefinan Ḫefraat kolbermr. ¹⁹ Kayiinmba, n Kinaasmba, n Kadmoon tiiba, ²⁰ n Heetmba, n Feerismba, n Rafaamba, n ²¹ Ḵamoormba, n Kanafiaan tiiba, n Girgaasmba n nan Yibuus tiiba, bee gool we-lee tantiin gwεfija. »

Yismaifieela maadb

16 ¹ Ḫabrama fɔg *Saraaya da ban meed-wu n buga kii-ga. Ḵà da ba n *Hejift beerfii bà hofi-wu na Hagaara, l ` ba na yuumn. ² Saraaya t da n bɔfiɔɔ fià sid na : « Yuln, Sangband kida na mà daa meed bii. Ka tiit, maa mà bee mà yuuŋ budaaga mà yuuma kaa^z. Jib fià fien^z ! » Ḵá tii fiá fɔga nn

^z15.13-14 Gweetii ta ba Tumtba ɳmeeegt 7.6-7.

^z15.16 Tantntina tiibee. Hebrmba wadga mɔmgan fioda na Ḵamoormba. Bá da go tantiin bee da ba jugu jugu (nyaan 15.19-21). Bà da bewlg n ka hofi-ba na *Ḵamoormba laa Kanafiaan tiiba (nyaan 12.6).

bed-wu tii.³ Saraaya t l̄gom fià yuum n to fià sida. Lee wen, Ḵabrama t fie Kanafiaan tantn bina kwifir.⁴ Ḵabrama t yum fiá fien, fiá fiem fuuga. Hagaara nn nyan na fià fiera fuuga lee, n ka kpaa geewa fiá bermwu h̄om.⁵ Saraaya t saa n bɔfīcɔ Ḵabram na : « Man da beda na v ` jib fià fien gwentafiaa, goor fian nyan na fià ba n fuuga dii, fiá bafí n ka kpaa geewa-ma h̄om. Ven beel v ` tu b̄efigu fian fiena-ma kuu valgu. Sangband radg má n vn t ` huuga gweet ! »⁶ Há leed-wu na : « V ` yuumn. Ḫee-wu vn sɔkl bii ! » Lee, Saraaya t fiem Hagaarwu b̄efigu, fiá solm n nyab.

⁷ Sangband *tumta t yum-wu kpamlojun bilga ká ba Suur^z hurun kee man,⁸ n gbaam-wu na : « Saraaya yuum Hagaar ! ? Mana n tee ? ? Ked tee ? » Há leed na : « Mà sela n nyab mà berma man. »⁹ Sangband tumtwii t bɔfīcɔ-wu na : « Ȑmetgii v ` berma man, v ` valgm-wu h̄om ! »¹⁰ Há ta lilm-wu bɔfīcɔb na : « Mà kee mà si-v yakii kōd, bà kpafí bà bee bà kaal-hi.

¹¹ Ba v ` meed budaaga,
v ` bafidg-ka na *Yismafeela
(l ` kōtōd na “Sangband fiomran”).
Biilm, Sangband fiomra v ` kunyɔŋju Ȑmeeega.

¹² V ` kwæela kee fià bēm wo kpamboŋja.

^{z16.2a} Mà yuuŋ budaaga mà yuumka kaa. Ka yuumfii t meed fià berma sidwu n buga, bugee bēm na bermwii rekan.

^{z16.2a} Jib fià fien : Yuum fiá kpat n yɔlm fiá berma sid wii, fià kita fià berma sida fɔgkaa.

^{z16.7} Suur da ba *Ḩejift tant faaŋu fien.

Îà kee fià tam nidba mëmba hoodr,
nidba mëmba ta taaw-wu hoodr.

Îà kee fià neer vçkun, ka kpaa nyçfir n fià nidtuurmبا. »

¹³ Hagaara t ka gbaama fiayen na : « ¿ Há yuu-ma wii, mà nya-na-wu gobiint ? » Wo Sangband nn da gweel n wun lee, há bafid-d na : « Ven nnii Îheel-Rofii, Sangband d ' yuu-ma dii. »

¹⁴ Tii kaa nnii lóku kù ba Kadeesi n Beered 1 ` huuga kuu, ban hofi-ku na Lahaay-Rofii lóku (l ' kotoñ na "neer fiá yuu-ma wii" lóku). ¹⁵ Hagaara t maadm budaaga, ká sa Îhabrama t bafid-ka na Yismafeela. ¹⁶ Îà da ba n bina kwefiniind n fiaroond (86) Hagaara nn da meedr-wu budaagee lee wen.

Sangband lóo tuurnt n Îhabraama

17

¹ Îhabrama nn da ba n bina kwæewefi n fiawefi (99) lee, Sangband t ree dyen n werii-wu, n boñco-wu na : « Man nnii Sangband, Gemm Menm tia. Neer mà nongan, ka kpaa fiëna bii befib v ` neermn, ka fiëna mà sçklb ! ² Maa mà lo tuurnt má n vn t ` huuga, mà si-v yakii kôdgu hali. »

³ Îhabrama t gbafint n kufint d ' nongan. D ' lilm na : ⁴ « Kpay man bo na mà da mà fiee-v bii ! Kee v ` kitg tiga kôdgu yandaa.

⁵ Bâ kpafi bâ ta hofim-v na Îhabrama, baa bâ hofim-v na Îhabraama^z, blañib kaa mà kee mà fie v ` kitg tiga kôdgu yan-daa^z. ⁶ Mà kee mà fie v ` bëm n roona kôdgu hali, v ` yakii nan fie tiga, horaamba nan ba bâ ta bëm v ` yakiin. ⁷ Maa mà mad *tuurntii n vn, n ta v ` yakii v ` kuum kaann waaga wo waaga

kakefinan. Welee lee, mà bəm na v ` Saberma, n ta v ` yakii Saberma v ` kuum kaann.⁸ V ` n v ` yakii, mà kee mà si-n tant vn ba saanwu t ` ni tii mentii. Tii nnii Kanafiaan tant. Hì kee hì mad-t kpaalaa, maa ba na hí Saberma^z. »

⁹D ` ta bɔfičč-wu na : « V ` n v ` yakii, l ` ba na n ` mad mà tuurntii hɔm waaga wo waaga. ¹⁰Moogu má n vn tn gita na v ` n v ` yakii n ` mad tuurntii hɔm kuu nnanaf' : L ` ba na bá *bɔdm daba memba. ¹¹*Tuurnt man lo má n nn t ` huuga tii waaru nnii *bɔtgmii. ¹²Waaga wo waaga, baa bà bɔdm budai ban maad hii menhii hí maadb goniindr goor. Bà ta bɔdm yuummba vn dafir bee n ban meedr vaa bee ka bà la ba riir v ` jiimn. ¹³Lee, yuum ban meedr vaa wii n vn dafir wii, l ` ba na bá bɔd-ba safi na mà tuurntii bəm n ` gbani fien wo tuurnt t ` bee kakefinan tii.

¹⁴Daaw ban ba *bɔtg wii, bà voo-wu mà tigrn na fià kpaa mad mà *tuurnt. »

¹⁵Lee n l ` kaan, Saŋgband t bɔfičč Ḵabrahaam na : « Daa ta hofim v ` fɔg na *Saraaya ! Gwelŋa, hofim-wu na *Saraa^z !

¹⁶Maa mà gweel nohɔmr fià kaa, fià meed-v budaaga. Ḵà nan kitg tiga kɔdgú yɔga, huramaa nan ba bà bəm fiá yakiin.

¹⁷Ḵabrahaama t gbafint n kufint d ` nɔngan ka lafi, ka diila n fià kweewrn na : « ¿ Maa mà bee mà ta meed buga ka ba n bina

^z17.5a Ḵabraha hidrii kɔtɔd n hebrmn nnii na yandaberma.

Ḵabrahaama hidrii kɔtɔd n hebrmn nnii na tiga kɔdgú yanda.

^z17.5b Gweetii ta ba Roomaa tiiba 4.17-18.

^z17.8 Nyaan Tumtba ȷmeeegt 7.5.

^z17.15 Saraa hidrii kɔtɔd n hebrmn nii na huraa biiriiga.

lemu ? ¿ Saraa ba fià bee fià meed ka ba n bina kwæewefi ? »

¹⁸ Há bɔñcɔ̄ Sañgband na : « Ka *Yismafeela neer v ` kiig fià fien, mà ta kpaa bag bii n mɔ̄. »

¹⁹ Sañgband t bɔñcɔ̄ na : « Haai ! V ` fɔ̄g Saraa ba fià meed-v budaaga v ` bafidg-ka na *Yisfiaaka (l ` kɔtɔd na “fià lafidgn”). Maa mà mad mà *tuurnt n wú n fià yakii fiá kuum kaann.

Tuurntii ba t ` bem kakefinan. ²⁰ Yismafeel lee, mà ta fiomra vn gbaam na mà fiee-wu bii, maa mà gwæel fià kaa nohɔmr, fià bem n roona, mà si-wu yakii kɔdgú hali, fià meed huramba kwifir n barefi', fià ta kitg tiğbermr yandaa. ²¹ Lee, tuurnt man lo tii, maa mà mad tii n Yisfiaaka, budaaga Saraa nn kee fià meed-v daana vuugunkunan kee. »

²² Sañgband nn gwæel n Hábrahaam l ` difi lee, d ` nyab. ²³ Há lɔgm fiá kwæel Yismafeelwu n daba fian da dafr bee membee, n bee nn da meedr fiaa bee membee, n bɔdm-ba goor Sañgband nn da sir-wu bafilbii dii mɔ̄mr. ²⁴⁻²⁵ Hábrahaama da ba n bina kwæewefi n fiawefi' (99), fià kwæel Yismafeela ba n bina kwifir n fiatafi (13) ban da bɔd-ba lee wen. ²⁶ Bà da bɔdra-ba goyend, ²⁷ bá n Hábrahaama haarn dabee membee.

Sañgband bɔñcɔ̄ ka figaa na Saraa ba fià meed budaaga

18 ¹ Sañgband t ree dyen n werii Hábrahaama, fià kad fià suku noon Mamrea tiit^z man, muuntulu huuga.

² Há vii fiá nɔnga, n yum myenm fien nidba batafiba jeфр ka

^z18.1 Mamrea tiit : Nyaan 13.18 n kwæen gwæet.

kpañ-wu n vɔku. Hā vid kpaw fià suku noon, n siili ka tuuga-ba
n seeñ-ba ka sunta tiñan,³ n bɔñicɔ́ bá ni bilm na : « Taa maara,
ka mà bee-v looguu, hai mà berma, daa ber n man ! Jefint maa,
⁴ bà daan n nyaalm n ` hig n ` nakpai, n ` voñoo tiibnbina kween,
⁵ mà si-n bii n ` di n ` ñmelg n ` gemmmt, lee, n ` bañr n ` huru.
L ` bem na n ` ba ber yem n n ` ñmeeñeedaa duun. » Bá leed-wu
na : « Hé wo vn bed lee ! » ⁶ Habrahaama t san weem weem su-
kun n bɔñicɔ́ *Saraa na : « Vidg weem v ` lɔg johomm tɔgii hitaf
v ` haam v ` bədii bəbet ! »

⁷ Lee n l ` kaan, fiá ta solm kodiirn n mug naabhomr n to fià
ñmeeñeeda, fiá fiem weem weem n kuum n fegdr n dig. ⁸ Namt
nn da n buum lee, fiá jefil-t nidbee tiña, n daan-ba n
naabefieekpaam n naabefieem, bá ka ju fià jefir bà man tiib
kwæen. ⁹ Bá gbaam-wu na : « ¿ V ` fɔg Saraa ba tee ? » Hā leed-
ba na : « Hà ba kan sukun. »

¹⁰ Bá ni bilma t bɔñicɔ́ na : « Man kee mà ñmetgn v ` man daa-
na vuugunkunan^z lee, v ` fɔg Saraa t meed budaaga^z. » Saraa ba
suku kú da ba Habrahaama kaa kuu noon ka kewla. ¹¹⁻¹² Hā bañ
n ka lañ n fià ni, blañib kaa na wú n baa maar bà da biira
kpalmnt n get n maadb fiem. Saraa da diila fià kwæewrn na :
« Gwefiña mà budgn, mà sida t kpalm. Lameegu vuugu getgn. »
¹³ Sangband t gbaam Habrahaam na : « ¿ Saraa lañ na laa ? L `

^z18.10a *Daana vuugunkunan*. Baa bà bee bà ta biir na *lg gwefima v ` san n nɔngan kidii hiwefi!*

^z18.10b *Gweetii* ta ba Roomaa tiiba 9.9.

fier lan fian bɔñcɔ na : ¿ gobiintii nnii, kpalmwu n fià jugu ?

¹⁴ ¿ Bii bee ka yata Sangbandn^z ? Man kee mà ñmetgn daana vuugunkunan lee, Saraa t meed budaaga^z. » ¹⁵ Saraa t fiem fobefigu, n kii ka bɔñcɔ na fià ba lafdg. D ' bɔñcɔ-wu na : « Haai ! Lafdg gobiint. »

Êhabraama jobla Sañgband Sodoom kɔrgu jugun

¹⁶ Nidbee t bafi huru n ka kedaa n *Sodoom weenn.

Êhabraama ked bà kaa ka rea-ba huru. Ban nyan Sodoom kɔrgu lee, ¹⁷ Sangband t ka diila na : « ¿ L ` ba na mà fofint Êhabraamwu man ba mà fie biin ? ¹⁸ Biilm, fià nan ba fià kitg tiğbermr d ' ba gemmmt dii yandaa. Wii kaa nnii man kee mà gwæel nohɔmr tant ment tiga fien^z. ¹⁹ Mà roodg-wu na fiá bafl fià kweelba n fià yakii na bá tagd mà huru, ka fiëna hɔmgu ka ba sɔbb, safi na mà ffee-wu man da bed na maa mà ffee-wu bii. »

²⁰ Dn diilg welee lee, n nan bɔñcɔ Êhabraam na : « Gwæelb ban gwæela *Sodoom n Gomoor tiiba fien bii taan-ma, bá fubefii yatgn. ²¹ Tii lee, maa mà tifidgii mà nyaan na gwæet man fiomr tii ba gobiint laa. Ka bà fiëna welee bëfiguu, mà miig. » ²² Nidba bá da daan Êhabraama man bee huuga barefiba t get ka kedaa n *Sodoom ween, l ' saa Sangband t kpat n jefint fiá man. ²³ Há nyufi-d n gbaam-d na : « Saberma ! ¿ Ba v ` bewlg fiá ba n fià nyɔnyɔgm n fiá kofil wii v ` kuu-ba biilm ? ²⁴ Ka l ' ba fie hɔm,

^z18.14a Nyaan Lukaasa 1.37.

^z18.14b Gweetii ta ba Roomaa tiiba 9.9.

^z18.18 Nyaan 12.3 n kween gwæetii.

bá ba n bà nyonyogm bee ba kwefinu *Sodoom kɔrgun. ¿ Ba v ` la ku kɔrguu ? ¿ Kpafí v ` waal kù fubefhii bá ba n bà nyonyogm kwefinu bee kaa ? ²⁵ Haai ! Kpafí v ` bee v ` fie welee. Kpafí v ` bee v ` ku fiá ba n fià nyonyogm wii n fiá kofil wii, na v ` bewlg v ` dar bà tobr. Haai ! L ` kpafí l ` bee l ` fie welee. Ven nnii tant ment yaagu yaada ¿ kpafí v ` yaa gobiint yaagu ? » ²⁶ D ´ leed-wu na : « Ka má nyaan *Sodoom kɔrgun nidba kwefinu bà ba n bà nyonyogm, mà waal kɔrguu menguu fubefhii bee kaa. » ²⁷ Há bɔfícc na : « Hai, Saberma ! Mà kpaa tɔn na mà gwæel n vn, gwentafiaa, mà la lil gwæelb, man, man ba na tanjoom n toom man. ²⁸ Ka l ` ba fie hɔm, nidba kwefinu bee huuga, l ` kee l ` fad banuba. ¿ Banuba ln fadr bee kaa, v ` ku kɔrguu menguu ? » D ´ bɔfícc na : « Mà kpaa kee mà gbuñ kɔrguu ka má nyaan kan nidba kwefinaa n banu bà ba n bà nyonyogm. » ²⁹ Há lilm gwæelb ka bɔfícc na : « Ka l ` ba fie hɔm, bà da bà nyaan kan nidba kwefinaa bà ba n bà nyonyogm. » D ´ leed na : « Mà kpafí mà gbuñ kɔrguu nidba kwefinaabee kaa. » ³⁰ Há ta bɔfícc na : « Saberma, mà jobla-v, daa lo kwæewweerga na mà ta lil gwæelb ! Ka l ` ba fie hɔm, bà nyaan kan nidba kwæetañ bà ba n bà nyonyogm. » D ´ bɔfícc na : « Mà kpafí mà fie kɔrguu bɛfigu ka mà nyaan kan nidba kwæetañ bà ba n bà nyonyogm. » ³¹ Há bɔfícc na : « Saberma, mà jaarñ-v kɔd, lɔg mà gwæelb v ` wama ! Ka l ` ba fie hɔm, bà nyaan kan nidba kwæerefí bà ba n bà nyonyogm. » D ´ leed-wu na : « Mà kpafí mà gbuñ kɔrguu nidba kwæerefíbee kaa. » ³² Lee wen, fiá bɔfícc na : « Mà jobla-v, Saber-

ma, daa lo kwæewweerga ! Mà gwæela kaawrm nnii. Ka l' ba fie
höm, bà nyaan kan nidba kwifir n jafi bà ba n bà nyonyɔgm. »
D' leed na : « Mà kpafi mà gbuñ kɔrguu nidba kwifilmbee kaa. »
³³ Saŋgband nn diñ Ḵabrahaamwu n gwæelb lee, n nyab n saa-
wu fiá ñmet fiaa.

Sodoom n Gomoor kɔrni gbuñib

19 ¹*Saŋgbantumtba bareñbee t taai *Sodoom kɔrgun
jabr fiëñ. *Loota da kada kɔrguu fiid noon. Ḵan nyana-
ba lee, n vid n san ka tuuga-ba, n san n gbafint n kufint
kakefinan tant bà tiña, n seeñ-ba. ² Ḵá bɔñco-ba na : « Man nnii
n ` ñmeeñeeda. Daan-n mà haarn, n ` hig n ` nakpai, n ` go kan,
su fiateekwæen n ` bafi n ` huru ! » Bá leed-wu na : « Ḵaai ! T ` ba
t ` go fiamn. » ³ Ḵá ka tindr-ba kakefinan, bá tii n san fiaa. Ḫá
jum-ba kasant n bediñ-ba bëbet, bá jum. ⁴ Ban da la ban doot lee,
*Sodoom kɔrgu daba t fetg haar kaadgm, kulii n kpalmmbbee,
kɔrguu menguu daba t daan ka ba teel fiii. ⁵ Bá hof Loot n
gbaam-wu na : « ¿ Daba bá daan v ` man jabrndina bee ba tee ?
Reen-ba, t ` go n ban ! » ⁶ Loota t rorm fiid noon n riw huturu ⁷ n
bɔñco-ba na : « Mà teelba-n, daa ffee-n welee bëfiguu ! ⁸ Mà ba n
bufɔñii hireñ hì ban miig daawa. Maa mà to-n-hi, n ` ffee-hi nn
bag bii. Daa ffee-n nidbambena lii ! Saanban, bà jib-ma. »

⁹ Bá leed-wu na : « Nyab kan ! Ven nnii saana. L ` ba si huru na
v ` werii-t ln ba na t ` neer lee. Ka welee, t ` ba t ` ffee-v bëfigu l `
yatg t ` nn ba t ` ffee-ba lee. » Ban bed welee lee, n heñ Lootwu

n talmt n nyufi huturu man na bà toodg-fu bà jib. ¹⁰ Lee wen, *saŋgbantumtbee t rawd n teed n mug Loot n jibl bá man disakun n riw huturu. ¹¹ Ban jiblg-wu lee, n hawl bá da ba disakuu noon bee niini, kaabee n bermbee, bá ka kpaa bea na bà nyaan fiid noor. ¹² *Saŋgbantumtba barefbee t gbaam Loot na : « ¿ Naa haar tiiba biiba ta bee kɔrguunn ? ¿ V ` yaaḡbfii laa v ` bii laa v ` teelwena ? Ree-ba kɔrgu kpamga fiɛn ! T ` ba t ` gbuſku. ¹³ Gweelb ban gweela kɔrgunkuna tiiba fiɛn bii taai Sangband man, d ` bɔfici na t ` daan t ` kuu-ba. » ¹⁴ Looṭa t san n yum fià yaaḡbmba bá nan lɔg fià bufɔgji bee, n bɔfici-ba na : « Nyab-n weem nnafireen na Sangband ba d ` gbuſi kɔrgunkunaf ! » Bá ka diila na fià fiɛna ḥmeewa.

¹⁵ Toju n da n ka wentra lee, *saŋgbantumtba hɛfir Loot na fiá nyab, ka bɔfici-wu na : « Bafí huru ! Lɔg v ` fɔḡwu n v ` bufɔgii hirefihii, ka lag welee, Sangband nn kee d ` gbuſim kɔrguu kú fiɛbbefib kaa lee, n ` ta kpi. »

¹⁶ Looṭa nn da nigaa ka kpaa bafiaa huru weem lee, *saŋgbantumtba barefbee t mug fià nufu, n ta fià fɔḡwu n fià bufɔgii hirefihii, n ree-ba kɔrgu kpamga fiɛn. Biilm, l ` da fiera Sangband fiigm fiá kaa. ¹⁷ Ban ree-ba kɔrgu kpamga fiɛn l ` difi lee, bá ni vola t bɔfici Loot na : « Siil weem na v ` fetg kuum noon, daa geedg n v ` kaan, daa jefint riikan, san v ` fofint duurn ka v ` bag na v ` neer ! » ¹⁸ Ḥá leed na : « Hai, Saberma ! ¹⁹ Gobiilm mà miil na mà way n vn, sofidg-ma kuumn. Mà kpafi mà bee mà taai kakefinan duurn befiguu ban taan-ma. ²⁰ ; Yul

kørhiiga ká ba lafii kee ? Kà ba nyɔfi na mà bee mà siil mà taai kan. Wo kan kpaa tɔn lee, ¿ kpafi v ` saa mà fofint kan mà sofifdg mayen ? »

²¹ Saŋgbantumtwii t bɔfici na : « L ` ba hɔm, maa mà ta ffee-v hɔmguu, mà kpafi mà gbuñi kørhiiga vn bɔfici kee. ²² Siil weem v ` fofint kan ! Mà kpafi mà bee mà fie bii v ` ban taai kan. » Tii kaa nnii ban bafidg kɔrguu na Sofiaar^z. ²³ Loota nn da taa Sofiaar kɔrgun lee, muunu rena. ²⁴ Saŋgband t fiem boglabermm n tana fià hulwa t tefr n saŋgbambiimn *Sodoom n Gomoor kɔrni fiɛn, ²⁵ l ` bugd fiù refidrbee n fiù nidba, n kɔrni fiù da ba kpama fiii menfiii, n want ment. ²⁶ Loota fɔga t geed n fià kaan n kit yaarm tand.

²⁷ Goorii toju vetr fiateekwéen weem, Ḵabrahaama t san wú n Saŋgband l ` kan da jefr ree^z, ²⁸ n geed *Sodoom n Gomoor kɔrni n kɔrkpamrfiii, n yum nyii kota n faaga wo boglabermm nyii. ²⁹ Saŋgband nn da bo na d ` gbuñi kɔrni Loota nn da go fiin lee, n diil Ḵabrahaama fiɛn, n ree Loot na fiá fetg welee befiguun.

Lootwu n fià beeरba

³⁰ *Loota da ba n fobefigu na fià bem Sofiaar kɔrgun, n nyab kun n san ka go duurn. Há bufɔgii hirefihii da tagda fià kaa wú n hin bá ka go duurn fiigu vadbn. ³¹ Goor diir, maaga t da n

^z19.22 Sofiaar hidrii tɔna hebrmn ban bɔfici na tutugja lee.

^z19.27 Bá kan da jefr ree : Nyaan 18.16.

bɔfīcɔ nyabēerga na : « T ` sa kpalmn, fiī kpafī tantntinan na fià lög-t wo ban fiēna tant mēntn lee. ³² Daan t ` si-wu daam fià nyi l ` kuu-wu, t ` n wun t ` go safi na fiā buudm daa kpi. »

³³ Goorii jabr jugun, hí safim-wu daam fiā nyim l ` kuum-wu, wú n maaga l ` goom. Hā ba miig ká wen doot fià man, laa ká wen vidg. ³⁴ Tonju t vet, maaga t bɔfīcɔ nyabēerga na : « Jafi nnii, má n taa maar t ` gooran, tn ta si-wu daam jana fià nyi l ` kuu-wu, vii ta san. Welee lee, t ` sa buudm kpafī m ` kpi. » ³⁵ Hí safim-wu daam fiā nyim l ` kuum-wu, goorii nyingu wú n nyabēerga l ` ta goom. Hā ba miig ká wen doot fià man, laa ká wen vidg. »

³⁶ Lotta bufɔgii hirefhii t fiem hí sa fui. ³⁷ Maaga t maadm budaaga n bafid-ka na Mofiaaba². Wii nnii goona *Mofiaabmba yandaa. ³⁸ Nyabēerga t ta maadm budaaga n bafid-ka na Benfiamia². Wii nnii goona *Hāmoonmba yandaa.

Êhabraama ba Giraar kɔrgun

20 ¹ Êhabraama t nyab n san Neegeb tantn, n san ka ba Kadeesi kɔrgu n Suur kpamlonju l ` huuga, n da n ta nyab ree n san ka ba Giraar² kɔrgun. ² Reekan, fiā ka bɔfīcɔ na *Saraa nnii fià nyabēera, l ` ba na fiā fɔgn. Giraar kɔrgu huraa Êhabimēelēka t tamn na bá daan n wun na fià lög-wu fɔgt.

²19.37 *Mofiaaba* hidrii tōna hebrmn ban bɔfīcɔ na mà sa man lee.

²19.38 *Benfiamia* hidrii kɔtɔd n hebrmn nnii na mà teela kweela ka ta tōn wo ban hofí Êhamoonmba lee.

²20.1 Giraar kɔrgu ba Yuudaa tant tonju faagan.

³ Nyingun, Saŋgband t daan Ḵabimeełeka man fiá jaamiitn n bɔñicɔ-wu na : « Ba v ` kpi fɔg vn lɔgr wii kaa, fià ba n sida. »

⁴ L ` mir Ḫabimeełekwu n fɔgwii bà ban taŋ n taa. Ḫá leed na : « Saberma ! Má n mà tigr t ` ba kofl bii. ¿ Ba v ` la kuu-t ka hen ? ⁵ ¿ Lag daawwii mɔma beda-ma na fiá nyabœern ? ¿ Lag fɔgwii t ta bɔñicɔ-ma na fiá maarn ? Mà fiera welee n mà kwœewfeel, mà ba kofl bii. »

⁶ Jaamiiyentii nii, Saŋgband t lilm na : « Man mà mɔma, mà miil na fiera n v ` kwœewfeel. Man saa na v ` daa ffee-ma n fubefiga, tii kaa nnii man ba saa na v ` tarm fɔgwii fiɛn.

⁷ Gwefinjaa, ŋmælg fɔgwii fià sida ! Saŋgband *gweet bɔñicɔtn. Ḫà kee fià seeŋ Saŋgband na v ` neer. Ka v ` ba ŋmælg-wii, miim na v ` n naa rebee mæmbee n ` ba n ` kpi ! » ⁸ Ḫabimeełeka t vid fiateekwœen weem n hofí fiá kwœen tiiba n kɛɛml-ba gweetii. Fobefigu t mug-ba biii. ⁹ Ḫá hofí Ḫabrahaam n gbaam-wu na : ¿ Ḫer-t ben nnii ? ¿ Mà fier-v ben befigu l ` ka ba na v ` fie na má n mà tigr t ` lɔɔ fubefibermgankena nii ? L ` kpafí na nida neer n man wo vn fier lee. ¹⁰ ¿ Ben fier-v na v ` fie welee ? »

¹¹ Ḫá leed na : « Mà da bɔñicɔ mayen na kɔrgunkuna nidba kpaa sol Saŋgband, na bà kee bà kuu-ma mà fɔga kaa. ¹² L ` mir l ` ba gobiint na mà nyabœern, má n wun t ` ba sayenaa, gwentah t ` kpafí nyayena, tii kaa nnii fian kitg mà fɔga. ¹³ Saŋgband nn

^{21.9} *Buga ... safla*. Baa bà bee bà ta biir na *buga ... lafi*. Wadkpeemii hiihi bɔñicɔ na kà da *safila n Saraa buga Yisħaaka*. L ` ba na Hebrmba wadga mɔmgan gweetii kpafí kan.

da fier má nyab mà sa haarn n ka yɔfiwa lee, má bɔfici mà fɔg na : « Baatee t ` kan ba t ` san ree, ba v ` bɔficiɔm na v ` maar nnii man, welee nnii vn ba v ` ffee-ma hɔmgu. »

¹⁴ Ḵabimeeleka t lɔgm fei n buri n naagi n yuumndaba n fɔğba, n to Ḵabrahaama, n ta ŋmel-wu fiá fɔg Saraa, ¹⁵ n bɔfici-wu na :

« Maa mà sofidi-g-v mà tantn, san v ` bɛm l ` kan mag-v n ree ! »

¹⁶ L ` saa, fiá bɔfici Saraa na : « Kpaya ! Mà tɔɔ v ` maarwu sika laatanfeela lemu, welee beel l ` werii nidba mɛmba nɔngan na v ` gweet maantgn. »

¹⁷⁻¹⁸ Sangband da fiera Ḵabimeeleka haarn fɔğbee mɛmbee t kit jaantba Ḵabrahaama fɔg Saraa kaa. Ḵabrahaama t seeŋ Saŋband, d ` fiem Ḵabimeelekwu n fià fɔğwu n fià ŋmeeñeedfɔğba t ŋmet n ka maad.

Yisfiaaka maadb n Yismafeela vɔfidm

21 ¹ Sangband lo nɔmb dn da bed *Saraawu tii fien, n fiem dn da bed na d ` ba d ` ffee-wu bii. ² Há fiem fuuga, l ` ba na Ḵabrahaama kpalm kɔd, n maadm budaaga vuugu Saŋband nn da bed kuun. ³ Ḵabrahaama t bafid budaaga Saraa nn meedr-wu kee na *Yisfiaaka (l ` kɔtɔd na "fià lafidgn"), ⁴ n *bɔt-ka ká maadb goniindr goor wo Saŋband nn da to-wu wad lee. ⁵ Há da ba n bina lemu (100) ban da meedr Yisfiaak lee.

⁶ Saraa t ree n bɔfici na : « Saŋband fiera na mà lafim ka nyaga. Bá kee bà fiom welee gweetii bee, bà tɔrg-ma lafim. » ⁷ Há ta lilm na : « ¿ Wen da ba fià bee fià biir Ḵabrahaam na Saraa nan

fieela buga goor diir ? Mà la meedra-wu buga fiá kpalmtn. »

⁸ Buga t berj. Goor Saraa nn da saa-ka fieelgm dii,
 Ìhabraama t jum kasanbermt. ⁹ Saraa t yum *Yismafieela, bu-
 ga *Ìhejift tii Hagaara nn da meedr Ìhabraamwu kee safla^z.
¹⁰ Ìá bɔfiçò Ìhabraam na : « Vo yuumjunkuna n kù bugee ! L`
 kpafi na fɔkunkuna bugu n mà kweel Yisfiaak bá nan radg taa
 v ` kwegdm^z. » ¹¹ Gwëetii t jaarj Ìhabraamwu kɔd. Biilm,
 Yismafieela da ta ba na fiá bugan. ¹² Sañgband t bɔfiçò-wu na :
 « fɔgwii n fià buga bá gweet daa jaarn-v ! Tii v ` fie Saraa nn
 bed-v tii mentii ! Yisfiaaka kaa nnii v ` buudm nn kee m ` neer
 wo man da bed lee^z. ¹³ Mà kee mà ta fie na v ` yuuma buga kitg
 tigr, blasib kaa na ta v ` bugan. »

¹⁴ Ìateekwëen weem, Ìhabraama t lɔgm bëbedgu n lajña ká
 kefi n nyaalm n dee Hagaara baku fièn, n ta to-wu buga n voom-
 wu. Ìá san n ka yɔfwa Bfiersæebfiaa kpamlojun. ¹⁵ Nyaalm nn
 da n difi fiá lajjan lee, fiá saa buga tibugu kuugu kween, ¹⁶ n
 san vɔkun wo ban taaw fiimu fiú san n tefid ree, ka bɔfiçò n fià
 ni na : « Mà kpaa bag na mà yum mà buga kà ku », n kad n baf
 n ka kuum.

¹⁷ Sañgband t fiom buga mɔɔ. *Sañgbantumta t hofì Hagaara
 ka ba sañgbambiimn, n gbaam-wu na : « Hagaar ! ¿ Ben bee ?
 Daa solm fobefigu ! Sañgband fiomra buga mɔɔ lafii. ¹⁸ Vidg !
 Lɔg v ` buga v ` mad ká nufiu hɔm n ` ked ! Mà kee mà fie ká ya-

^z21.10 Gwëetii ta ba Galasii tiiba 4.30.

^z21.12 Gwëetii ta ba Roomaa tiiba 9.7, n ta Hebrmba 11.18.

kii kitg tiğbermr. »¹⁹ Saŋband t went Hagaara niini, fiá yum l̩ku kù ni ba nyaalm. H̩á san n hugl fiá laŋja n nyil fiá buga.²⁰
²¹ Saŋband t kiigm bugee fien ká berj n ka go Faaraan kpamloŋun^z ka taaw tab l` kpaſi tinaſi'. Ká nya t bagm-ka *H̩ejift f̩ga.

Ĥabrahaamwu n Ĥabimeelék bà fiena tuurnt

²² L' vuuguu, Ĥabimeelékwu^z n fià tawdba berm Fiikool bá daan Ĥabrahaama man n bɔfícc-wu na : « Biilm, Saŋband kiiga bii vn fiena bii membii fien.²³ Gwefiŋa lee, feer n Saŋband na nan kpaa hogla-ma, nan ta kpaa hogla mà bii n mà yakii ! Wo man da ta fier-v lee, ta ffee-ma hɔ̄mgū, n ta kɔ̄rgu vn ba kú ni kunafī' ! »

²⁴ H̩á bɔfícc-wu na : « M̩à f̩edan. »²⁵ H̩an bed na fià f̩edan lee, n kpalm Ĥabimeelékwu l̩ku fiá nidba nn da sofidg kuu kaa.

²⁶ Ĥabimeeléka t leed-wu na : « M̩à kpaa mi fiá fier welee wii. V` mɔ̄m ban biir-ma lii n jana, mà ta ban fiom fiii bɔfícc gweetii. »

²⁷ Bá manyii gweetii n taa. Ĥabrahaama t l̩gm fei n buri n naagi n safim Ĥabimeeléka. Bá nan git moogu.²⁸ H̩á ree f̩eebnira fialblefi n lo-fia n fiayen.²⁹ Ĥabimeeléka t gbaam-wu na : « ? Ben kaa nnii vn l̩c f̩eebiifiee n fiayen ? »³⁰ H̩á leed na : « Sofidg-fia mà nufiun, l` werii na man da tiira l̩kunkuna ! »³¹ B̩à da bafidg kaalaŋee na Bfierseebfaa^z, blaſib kaa na ree nnii ban da gitg

^z21.20 Faaraan kpamloŋu da ba Siinaayi tant faagan toŋu kween wee.

^z21.22 Ĥabimeeléka : Nyaan 20.2.

moogu barefidrbee.

³² Ban da gitg moogu Bfiersæebfiaa kɔrgun lee, Ḵabimeeləka t bafí huru, wú n fià tawdba berm Fiikool n kulii *Filiistmba tantn. ³³ Ḵabrahaama t hɔm tiib biib Bfiersæebfiaa ree, n seej Saŋband, d ` bee kakefinan, ka hofí d ` hidr na Saŋband.
³⁴ Ḵabrahaama t hiid *Filiistmba tantiin.

L ` tarma Ḵabrahaama

22 ¹ *Yisfiaaka nn berj lee, Saŋband t tarm Ḵabraham na d ` nyaan, n hofí-wu na : « Ḵabrahaam ! » Há hak na : « Man nnanafi'. » ² Saŋband t bɔfícc na : « Lɔg Yisfiaaka, v ` buga kayenga vn ban ka sɔkla kɔd kee, v ` san Moriyyaa tantn, duur man kee mà werii-v dii fien, v ` lɔg-ka v ` vid-ma v ` totr ! »

³ Toju vetr, Ḵabrahaama t vid weem, n maantr fià boŋja, n hofí fià ŋmeeſeedba barefi n nan fià kwæl Yisfiaaka, n foogm dabit n bafí huru ka kedaa kaalajeen na fià vid. ⁴ Gotafird goor fiá vii fiá nɔnga n yum duur ban kedaa d ` fien dii vɔkun. ⁵ Há bɔfícc ŋmeeſeedba barefibe na : « Bɛm-n nnafi', n ` n boŋjee ! Má n bugee t ` san lafii t ` seej Saŋband t ` ŋmetgn. »

⁶ Há lɔgm dabit n tul fià kwæl Yisfiaaka. Wii mɔma t ka mad bogm n juuga. Barefidrbee da keda taa kaa. ⁷ Yisfiaaka t hofí fiá sa, fiá hak. Há gbaam-wu na : « Taa maara ! T ` mada bogm n dabit gwentafí', ɬ feebuga ba tee na t ` san t ` vid-ka t ` totra ? »

^z**21.31** Bfiersæebfiaa hidrii kɔtɔd n hebrmn nnii na moogu gitgm lɔku laa mi na mlblefim lɔku (nyaan 26.33).

⁸ Ìá leed na : « Mà buga, Saŋgband mɔmr ret nnii. » Bá get ka ked taa kaa. ⁹ Bá san n taai kaalaŋa Saŋgband nn da werii-wu keen, Ìabrahaama t mɔfim dukɔka, n fofl ká ni dabit, n bɔm fiá kweel Yisshaaka, n dee-wu dukɔkee fiɛn dabitii jugun. ¹⁰ Ìá teed n lɔgm juuga na fià gitg fià kweela lakwæen. Lee wen,

¹¹ Saŋgband *tumta t hofl-wu ka ba saŋgbambiimn na : « Ìabrahaam, Ìabrahaam ! » Ìá hak na : « Man nnanafi'. » ¹² Ìá lilm na : « Daa teedg v ` nufiu bugee fiɛn, daa fiee-ka bii bɛfigu ! Gwelŋa mà nyana na sol Saŋgband, ba kir na kpafi v ` vid-ma v ` buga kayengee. »

¹³ Ìabrahaama t geed n yum feedajuntr d ` ba sunsunjan 1 ` mad-d n d ` fiili wee. Ìá san n lɔgm-d n vidm n totr fiá kweela tagrn. ¹⁴ Ìá bafid kaalaŋee na : "Dii yuln^z". Tii kaa nnii ban la bɔfici n jana na : « Saŋgband duur fiɛnii, d ` yuln. »

¹⁵ Saŋgband *tumta t ta lilm Ìabrahaamwu hofim ka ba saŋgbambiimn ¹⁶ n bɔfici-wu na : « Man, Saŋgband man, mà bɔfici na : Vn fier welee ba kir na v ` si-ma v ` buga kayengee lee, mà foora-v n mayen na, ¹⁷ maa mà gweel nohɔmr v ` kaa, mà fie v ` yakii nan bɛm kɔd wo ŋmedii hí ba toŋjun hii, laa gwifiim m ` ba nyaam kpamga mii^z. V ` yakii nan yata hí ra-feedba hì mad bá kɔrni. ¹⁸ Hii kaa nnii man kee mà gweel nohɔmr tant ment tiga kaa, na fiomra mà noor^z. »

^z22.14 *Dii yuln*. Baa bà bee bà ta biir na *Dii tɔɔn*.

^z22.16-17 Gweetii ta ba Hebrmba 6.13-14.

^z22.18 Nyaan 12.3 n kween gweetii.

¹⁹ Ḵabrahaama t ñmetgii fiá ñmeeñfeeedba man, bá get ka kulaa
Bfierséebfiaa kɔrgun, n hiw n kad ree.

²⁰ Welee gwëetii n t ` kaann, Ḫabrahaama t fiom na Milkaa ta
meedra fià teel Nahoorwu kweelba. ²¹ Kweelnoogr nnii Ḵuusa,
fiá tiñrba nnii Buuswu n Ḫaraama sa Kimufieelwu ²² n Keesedwu
n Hasowu n Findaaswu n Yidlaafwu n nan Btufieela.

²³ Btufieelwii da meedra Rebekaa. Bii hiniindhii nnii Milkaa nn
da meedr Ḫabrahaama teel Nahoora.

²⁴ Nahoora da ta ba n foggkaafii, bà hof-wu na Rufuumaa, fiá
ta maadm-wu n bii : Teebaawu n Gaahamwu n Taaswu n nan
Mafikaa.

Saraa kuum n fiá kuurm l` gwëet

23 ¹*Saraa t fiem bina lemu n kweerefi n fialblefi' (127),
²n kuum Kiryatharbhaa kɔrgu ban hof gwefija na
Hebroon kuun, Kanafiaan tantn. Ḫabrahaama t daan na fià kom
fiá foga fià fie fiá kowt. ³Tii n t ` kaan, fiá vid kpiira man n san
Heeta yakii man n bɔññɔ-hi na : ⁴« Mà ba saanwu n ` huuga. Si-
n-ma huru na mà dafi bilu n ` tantn na mà bee mà kuur mà
foga ! » ⁵Heeta yakii t leed-wu na : ⁶« Taa maara, kewlg n tn l`
fiee-t hɔm ! Ven nnii fiii Sangband nn bantg n kaawl fià fien wii
t ` huuga. Kuur v ` fɔ̃gwu t ` bilhɔmu fiù mag n vn fiuun ! T ` ni
fiii kpafi fià kir na fià kpafi fià saa n vn fià bilu na v ` kuur-wu. »

⁷ Ḵá vid n sunt tantii tiibee tija. Bà da ba na Heeta yakiin, ⁸n
bɔññɔ-ba na : « Ka n ` tia gobiint na mà kuur mà fɔ̃gwu nnafiaa,

san-n n ` jobl Sowaara kweel Héfroonwu mà hidrn,⁹ na fiá saama fià bilu fiú ba Makfelaan fiá koogu fellanja fiuu. Há to-ma fiù daft mɔmt n ` nɔngan safi na bilfiuu bəm na mà refun. »

¹⁰ Heeta yakiiga Héfroona da ba kan fiá teelba huuga. Há leed Héabrahaamwu fiá teelba bá da kpogl taa kɔrgu kpoglb baju bee nɔngan na bá ta fiom¹¹ ka bɔficc na : « Kewlg n man l ` fiee-ma hɔm ! Mà kpafi mà to-v fiù daft, mà safil-v kooguu n bilfiuu mà teelba nɔngan, na v ` kuur kan v ` fɔga. »

¹² Héabrahaama t sunt tiŋjan nidbee nɔngan,¹³ n gweel na baaben tia fiom, ka bɔficc Héfroon na : « Mà jobla-v, kewlg n man ! Maa mà faad-v kooguu fiɛn. Tii v ` sofidg liɔbiir ka bo na mà kuur mà fɔga ! » ¹⁴ Hé leed-wu na :¹⁵ « Kewlg n man l ` fiee-ma hɔm ! Tant t ` ba sikfeela liɔbiir kudnai lemi finaa tii, lag bii nnii má n vn t ` huuga. Kuur v ` fɔga ! »

¹⁶ Héabrahaama t tii n to-wu liɔbiir fian da bed dii fià teelba nɔngan, sikfeela liɔbiir kudnai lemi finaa, liɔbiir ban da ju lee wen dii. ¹⁷ Welee nnii Héfroona koogu kú ba Makfelaan Mamree toŋu kween kuu n bilu fiù ba kan fiuu n tiit t ` da ba kooguun tii mentii¹⁸ nn da kitg Héabrahaama ret. Heetmba bá da kpogl taa kɔrgu kpoglb bajun bee membee t yum n bà niini.

¹⁹ Lee n l ` kaan, Héabrahaama t kuur fiá fɔg Saraawu Makfelaan koogu bilun²⁰, Mamree man, Hébroon kɔrgun, Kanafiaan tantn.

²⁰ Welee lee, Héabrahaama t ka hefi kooguu n bilu fiú da ba kù ni

^{23.19} Héabrahaama t kuur fiá fɔgwu Makfelaan koogu bilun. Bá kan da ta kuur Héabrahaama mɔmwu (25.9-10), n *Yisfiaakwu n Rebekaawu (49.3l), n Lefiaawu (49.31) n nan Yakoobwu (50.13) ree nnii.

fiuu na fià kugm fià kpiirmба. L' saa, Heetmba t nit kooguu n bà nifi.

Yisfiaakwu n Rebekaa bà yaala

24 ¹ Ḵabraama da biira kpaalaa. Sangband da kaawl fià fien want mèntn. ²⁻³ Goor diir, fiá bɔñcc fià ȷmeeħeedba huuga fiá kpalm n ka mad fià kwægdm mènm wii na : « Feer n Saberm Sangband, sañgbambiim n tant l` reeta hidrn ka lɔɔ v ` nufiu mà taaga huuga^z, na kpaa kee v ` bag mà kweelwu Kanafiaan føga. ⁴ Feer na nan keda mà tant man ren t ` ni tiin v ` bantg taa huugan mà kweel *Yisfiaakwu føga. »

⁵ ȷmeeħeedwii t leed na : « ¿ Ka føgwii t kir na fià kpafi fià tag mà kaa tanttinan de, mà fie laa ? ¿ L` bøm na mà løg v ` kweel mà ȷmeliġii-wu tant vn da ren t ` ni tiin laa ? »

⁶ Ḵá leed na : « Ḵaai ! Mug vyen, daa ȷmeliġii mà kweelwu kan ! ⁷ Sangband, sañgbambiimn Saberma da ree-ma mà sa haarn n mà tantn. D ` da gweel n man, n foorm na d ` ba d ` si mà yakii kɔrgunkuna. Na d ` kee d ` tom *sañgbantumtwu v ` nɔngan na v ` bee v ` kpen n mà kweelwu n reekan føga. ⁸ Ka føgwii kpaa bag na fià tag v ` kaa, fiera v ` ȷmeeħgb, v ` gweet ta kpafi kan, ka l` la fie lan daa san n mà kweelwu n kan ! »

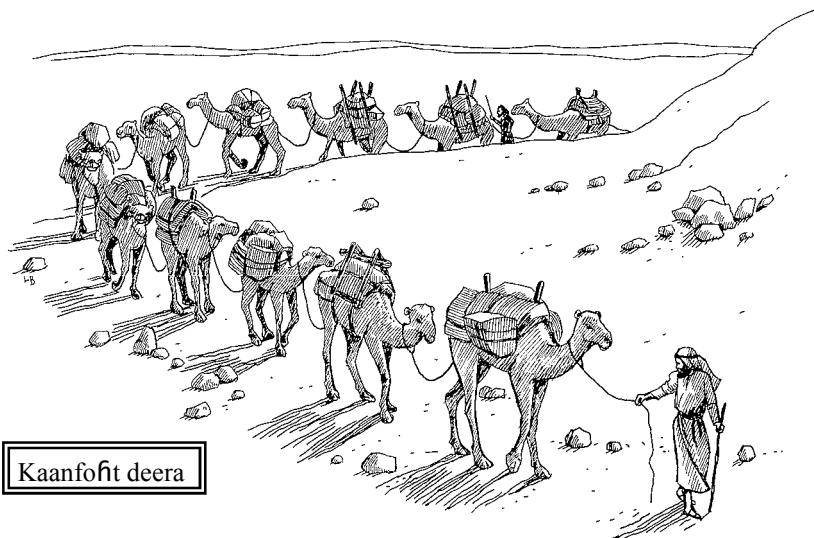
⁹ ȷmeeħeedwii t foorm ka lɔɔ fiá nufiu fiá berma taaga huuga, na fià ba fià fie fian bafil-wu na fià fie bii. ¹⁰ Ḵá løgm fiá berma kaanfoft deera huuga deera kwifir, n ta løgm wanħomt fiá ber-

^z 24.2 Lo v ` nufiu mà taaga huuga. Welee nnii bee nn da gita moogu, l` ka kpafi na fiii ta lagii bii.

ma nn da ba n tii n bafi huru ka kedaan n Nahoora kɔrgun, Meso-fotamii tantn.

¹¹ Ƞmeeſeedwii nn taai bilga ká ba kɔrgu kpamga kee man lee, n jefl deerfee na fiá doot fiá vofhoo. L ` da ba jabr fién, fɔ̄gbá wen kena ka ri nyaalm lee wen. ¹² Há seej na : « Sangband ! Mà berm Ḵabraama Saberma ! He na mà tanj n fiii man bag wii jana goorii, l ` fie mà berm Ḵabraama diila fién ! ¹³ Nyaana ! Mà ba kɔrgun bilga biirii nn kena ka ri nyaalm kee man. ¹⁴ Mà kee mà gbaam hì ni kiiga na ká tuur kà dafod mà nyi nyaalm. Ka ká leedg-ma na mà nyi, na kà ta si mà deera nyaalm, mà miig na kee nnii vn bantg v ` ȏmeeſeed Yisfiaaka. Lee, mà miig na fiera mà berma diila fién. »

¹⁵ Safi na fiá difi seejbii, Btufieela biiriiga Rebekaa kena ka

tofid kà dafod. Btufieelwii ba na Milkaawu n Ḵabraama teel

Nahoora bugan.¹⁶ Biiriigee da ba bëerm l` kpafì jaf', kà da kpaa mi daawa. Ká hofint bilgan, n hugl ká dafod n ren.

¹⁷ Ḵabrahaama ȷmeeſeeda t solm ka tuugaa-ka n bɔfīcɔ-ka na : « Hai fio ! Saa mà nyi v ` dafodn nyaalm jaf' ! » ¹⁸ Ká leed-wu na : « Nyi, taa maara ! » Lee, n tuur ká dafod kpad kpad n safim-wu nyaalm.¹⁹ Kan sir-wu fiá nyim l` difi lee, ká bɔfīcɔ na : « Maa mà ta ri, v ` deerfiee mënfee nyi fià teg. » ²⁰ Ká hit dafodn nyaalmii kontandn yelmaa, n ȷmetgii weem n riim. Ká riim deerfiee mënfee t nyim,²¹ daawwii filwa-ka ka mudr fià noor, l` fiem-wu yɔlaa, fiá ka diila n fià ni na : ¿ Saŋband fiena na mà nyaan fiii mà refia bag wii nnii laa ?

²² Deerfiee nn nyir l` difi lee, daawwii t safim biiriigee meern sika koŋbiir d ` ba dafit, n nifin sika koŋbia fiarefi fià ta ba dafit^z, ²³ n gbaam-ka na : « ¿ Wena hefi-v ? Hai fio, biir-ma ! ¿ Kaalaŋa ba naa maaraa na má n bà t ` bee bee t ` doot nyingu ? » ²⁴ Biiriigee t leed-wu na : « Man nnii Btufieela biiriiga, Milkaawu n Nahooor bà yakiiga. » ²⁵ Ká ta lilm bɔfīcɔb na : « Moot n dagit ba taa kòd na v ` dɔm di, kaalaŋa ta bee na n ` doot. » ²⁶ Daawwii t nyɔk Saŋband ka filnta tijan, ²⁷ n bɔfīcɔ na : « Saŋband, mà berm Ḵabrahaama Saberma ! Ven fiera ȷmeegb n h̄em mà bermwu hɔmgu ka fiena fiá diila fién. Ven kpafiaa n daan-ma n mà berma teelaa. » ²⁸ Biiriigee t solm ká

^z24.22 Meern sika koŋbiir da ba dafit wo sika mɔma kudnaŋa kayenga. Nuʃun sika koŋbiir da ba dafit wo sika mɔma kudnai kwéerefi'.

^z24.62 Yishaaka nn da vidg Lahaay-Rofii lɔku man lee, ..., wadkpeemii

nya man na kà biir gweetii.

²⁹⁻³⁰ L ` ba na biiriigee da ba n maarfii bà hofí-wu na Labaana. Ìhan da nyan meern sika koñbiirii, n nifin sika koñbiifhee fià nyabeera nifin, n ta fiom fià bɔñicɔ̄ daawwii nn da bed-wu tii lee, fiá solm na fià tuug daawwii bilgee man. Ìhan siilii lee, n yum-wu bilgee man, wú n fià deera, ³¹ n bɔñicɔ̄-wu na : « Daan taa, Sangband nn kaawl v ` fiëñ ven ! Mà mɔm mà maantr haar n ta bagm v ` deera kaalaña. ¿ Ben kaa nnii vn kpat koogu ni ? » ³² Ìhabrahaama ñmeeñeedwii t nan san Labaanaa. Bá dewdr deera kaa wantii, n safim-fia moot n dagit, n ta daan n nyaalm na ñmeeñeedwii n bá da hefilg-wu bee hig bá nakpai. ³³ Bá ta daanba n diit. Lee wen, fiá bɔñicɔ̄ na : « Mà kpafi mà di diit safi ka ban biir t ` bee na mà biir tii. » Labaana t bɔñicɔ̄-wu na : « Ka welee, t ` kewla n vn. » ³⁴ Daawwii t bɔñicɔ̄ na : « Man nnii Ìhabrahaama ñmeeñeeda. ³⁵ Sangband kaawl mà berma fiëñ hɔm, fiá fiëm kwegdm kɔd, l ` kɔtɔd na d`sira-wu fei n buri n naagi n liðbiir n sika n ñmeeñeeddaba n fɔëba n kaanfoft deera n boñii. ³⁶ Há fɔg *Saraa nn da la biir kɔd lee, n maadm-wu bu-daaga, fiá to-ka fian da ba n bii membii. ³⁷ Mà berma t bɔñicɔ̄-ma na mà feer na mà kpaa kee mà bag fià kweelwu Kanafiaan fɔga. ³⁸ Hà beda-ma na mà feer na mà ba mà san fià sa haarn, fiá huugan, mà bag fià kweelwu fɔga. ³⁹ Tii lee, má gbaam-wu na : ¿ Ka fɔëgwii t kir na fià kpafi fià tag-ma de ? ⁴⁰ Há leed-ma na Sangband fian neer d ` nɔngan goor wo goor dii ba d ` tom d ` tumtwu mà kaa, d ` fie na man ked bii fie b ` jugun mà kpen fià

kweelwu n fià kɔrgun fɔga.⁴¹ Na ka mà san fià huugan n ka la ba yuuŋ bii, mà fiera mà ŋmeeëgb, na mà gweet ta kpafi kan.⁴² Man taan jana bilgee man lee, n fiem seeŋbnbina na : « Sangband !

Mà berm Ḵabrahaama Saberma ! Ìe na bii man ked b ` do bii fie b ` jugun !⁴³ Gwelja mà ba bilgankena man, mà ba mà gbaam biiriiga ká kee kà daan nyaalm riib kee na kà si-ma ká dafodn nyaalm mà nyi.⁴⁴ Ka ká leedg na mà nyi, na kà ta ri kà si mà deera, mà miig na vn bantg mà berma kweelwu kee nnii. »

⁴⁵ Safi na mà difi seeŋbii, Rebekaa t taan ka tofid fià dafod, fiá hofint bilgan n riim nyaalm. Má gbaam-wu na : « Hai fo ! Si-ma nyaalm mà nyi ! »⁴⁶ Há tuur fià dafod kpad kpad n bɔfici-ma na mà nyi, na fià ta san fià ri mà deera nyi. Má nyim, fiá ta fiem deera t nyim.⁴⁷ Man gbaam-wu na wenaa hefi-wu lee, fiá leed-ma na : Wii nnii Btufieela biiriiga, Nahoorwu n Milkaa bà yakii-ga. Lee, má lil koŋbiir fiá meern, n ta lo koŋbia fiá nusɔgm̩, ⁴⁸ n filnt biii n seeŋ Sangband, mà berm Ḵabrahaama Saberma, n nyɔk-d na dii fiera ŋmeeëgb n san n man n mà berma yakiigaa tuuu, na mà bee mà kul n biiriigee n mà berma kweela.

⁴⁹ Gwelja, ka n ` bo na n ` fie mà bermwu hɔmguu, n ` biir-ma, ka n ` kpaa sɔkla, n ` biir-ma, mà miig ln ba na mà fie lee. »

⁵⁰ Labaanwu n Btufheel bá leed-wu na : « Sangband saa na l ` fie welee, tii kpafi t ` biir na “fiiin” laa “fiaai”.⁵¹ Rebekaa beel lena v ` nɔngan. Lɔg-wu n ` keda, fià kitg v ` berma kweela fɔg wo Sangband nn bed lee ! »

⁵² Ḵabrahaama ŋmeeëfieeda nn fiomr welee lee, n sunt tiŋjan ka

seeŋa Sangband na dii fiera ŋmeeëgb. ⁵³ Lee n l` kaann, fiá gbent fiá want n ree sika want jugu jugu, n dimt, n to Rebekaa. Há ta safim fiá maarwu n fià nyawu wanħomt. ⁵⁴ Tii n t` kaann, wú n bà da heflg-wu bee, bá jum n nyim n san n doot.

Ban himtg toŋu vetr lee, Ḥabrahaama ŋmeeëfieedwii t bɔfiċċo Rebekaa maarwu n fià nya na : « Si-n-ma huru mà ŋmetgii mà berma man ! » ⁵⁵ Bá leed-wu na : « Saa Rebekaa fie t` man goora fialiifia safi' ! Lee n l` kaan fià nyab. » ⁵⁶ Há leed na : « Sangband nn saa má daan nakpaŋħomga lee, daa mug-n-ma n` man, saa-n-ma mà ŋmetgii mà berma man ! » ⁵⁷ Bá bɔfiċċo-wu na : « Tn hof-n biiriigee t` gbaam-ka na : ¿ Kà nyan na laa ? » ⁵⁸ Bá hof Rebekaa n gbaam-wu na : « ¿ Bagl na v` n nidwunwuna n` nyab yelmaa ? » Há leed na : « ḥiin. » ⁵⁹ Lee wen, bá saa Rebekaawu n fiá da raawr-wu wii, n Ḥabrahaama ŋmeeëfieedwu n bà da daan fià kaa bee, bá nyab. ⁶⁰ Bá kaawl Rebekaa fien ka bɔfiċċo na :

« T ` buga ven,
kitg nidfigm nya !
V ` yakii kee hì di hí rafeedba fien,
hì sofidg bà kɔrni. »

⁶¹ Rebekaawu n fià ŋmeeëfieedfɔġba bá vid n kad kaanfoht deera fien, n tag Ḥabrahaama ŋmeeëfieeda kaa, bá nyab.

⁶² *Yisfiaaka nn da vidg Lahaay-Rofii lɔku man lee^Z, n ŋmetgn n ka go Neegeb tantn. ⁶³ Há da n rorm goor diir jabr fien, n ka

gilma kpamtn, n da n yum kaanfoft deera kena.⁶⁴ Rebekaa nn nyan Yisfiaak lee, n tifid tijan,⁶⁵ n gbaam Ḵabrahaama ḥmeeeed na : « ¿ Nidwen nnanafi fiá tuugna-t kpamt nii ? » Ḫá leed na : « Mà bermn. » Ḫan fiomr welee lee, n l̄gm fiá kateegn̄a n fiid fiá n̄onga.⁶⁶ ḥmeeeedwii t bɔñco Yisfiaakwu fian da fier bii membii.⁶⁷ Lee n l̄`kaan, Yisfiaaka t san n lo Rebekaawu fià nya *Saraa suku fian da go kuun, n da n l̄gm-wu f̄gt, n ka sɔkla-wu, l̄`dool fiá kweewr n fià nya kuum.

Ḫabrahaama kuum

25¹ Ḫabrahaama t l̄gm f̄gvola bà hofí-wu na Kituuraa.
² Ḫá maadm Simraanwu n Yɔksaanwu n Mdaanwu n *Madyaanwu n Yisbaakwu n nan Suuwa. ³ Yɔksaana t maadm Sabaawu n Ddaana. Ddaana yakii nnii *Ḥasuurmba n Ltuusmba n Lufuummba. ⁴ Madyaana kweelba nnii Ḥeefaawu n Ḥeefewu n Hanookwu n Ḫabidfiaawu n nan Ḫeldafiaa. Bee membee nnii Kituuraa yakii.

⁵ Ḫabrahaama t to *Yisfiaakwu fian da ba n bii membii. ⁶ Ḫan da neer lee, n safim fiá f̄gkaaba bii want safi n nyabl-hi vɔkun n Yisfiaaka, hí san n kad toju kweenn tant tiitn.

⁷⁻⁸ Ḫabrahaama kpiira ka ba n bina l̄emu n kweelblefi n fianu (175). Ḫà da biira n jum lameegu fià dabermtn le kuum kena ka

hiihin ba na : *Ḩan da kpen Lahaay-Rofii kpambn lee, – Lahaay-Rofii* : Nyaan 16.14.

^{25.22} Ḫá san n gbaam Sangband : D ` habuudrn laa bá kan seenja-d

lög-wu, fià kulaa fiá yandaba man. ⁹ Há kweelba Yisfaakwu n *Yismafeel bá kuur-wu bilu fiú ba Makfelaan fluun. Bilfluu ba Mamree man, Heeta yakiiga Sowaara kweel Ḵefroona koogun. ¹⁰ Ḵabrahaama da dafira kooguu Heeta yakii man. Bà da kuur-wu kan, fiá fogg *Saraa fién. ¹¹ Ḵabrahaama kuum kaann, Sangband t kaawl fiá kweel Yisfaaka fién. Há da gool Lahaay-Rofii lóku man.

YISMAHEELA GWEEET

¹² *Yismafeela buudm nnanafi'. Saraa nn da logr fià ñmeeifieed *Hejift tii Hagaar n to fiá sid Ḵabrahaam lee, fiá maadm Yismafeelwii.

¹³ Wii kweelba fian da meedr taa kaa bee hida nnanafi' : Nbyootwu n Kedaarwu n Ḵadbfeelwu n Mibsaamwu ¹⁴ n Mismafiwu n Duumaawu n Masafiaawu ¹⁵ n Haadadwu n Tee-maawu n Yituurwu n Nafiiswu n nan Kedmaa. ¹⁶ Yismafeela kweelba kwifir n barefbree nnii. Bá membee da ba na tiga huramban. Bá lögmu bá hida n bafim bá körni n bá kan da go ree. ¹⁷ Yismafeela nn da ba n bina lemu n kweetafi n fialblefi lee (137), n kuum n kulii fiá yandaba man. ¹⁸ Yismafeela kweelba da ba tant t ` ba Hawilaa körgu n Suur körgu l ` huuga tiin. Tantii da ba *Hejift körgu man, *Hasuurmبا tant ween. Bá ka ba kan ka kpaa nyofir n Ḵabrahaama yakivolii.

YISHAAKWU N YAKOOB BÀ GWEEET

Îhesaaawwu n Yakoob bá maadb

¹⁹ Yisfiaaka gwëet nnanafi'. Îhabrahaama da meedra Yisfiaaka.

²⁰ Yisfiaaka t da n fiem bina kweñinaa (40) n lögml Haraam tii Btufieela bee Rebekaawu fogg, l` ba na Labaana nyabëern. Bâ da gool Mesofotamii tantn. ²¹ Rebekaa da ba jaanta. Yisfiaaka t ka seeñja Sangband ka jobla na d' si-wu buga. D' sofid fià seeñb, Rebekaa t fiem fuuga. L` da ba na fiá kee fià meed dum-biiba. ²² Biihii t ka gbu taa hí nya raawtn, fiá bçfïc na : « Ka wellee, ¿ ben kaa nnii man fier fuuga ? » Hå san n gbaam Sangband^z, ²³ d' bçfïc-wu na :

« Tiga fiarefi ba v` raawtn.

Ba v` meed tiga fiarefi', fià ba jugu jugu,
vol kee d` hafir ka yata vol.

Maara kee fià hofilgm fiayenwu nyakwëela kwëen^z. »

²⁴ Maadb vuugu nn da n taan lee, fiá maadm dumbiiba.

²⁵ Noogra t rorm fià gbanu menu fiën ba kowmønt, bá bafid-wu na *Îhesawa^z. ²⁶ Wii kaann, fiá nyakwëela t rorm fià nufu mad Îhesawa nagiñgimr, bá bafid-wu na Yakooba^z. Bâ sa Yisfiaaka da ba n bina kweñroond (60) ban da maad-ba lee wen.

ree.

^{25.23} Gweetii ta ba Roomaa tiiba 9.12.

^{25.25} Îhesawa hidrii tona hebrmn ban bçfïc na *mɔlgu* lee. Îhesawa yakii da gool Sefiir duuran. Sefiir hidrii tona hebrmn ban bçfïc na *kowt* lee.

^{25.26} Nnafi Yakooba hidrii tona hebrmn ban bçfïc na *nagiñgimr* lee (ta nyaan 27.36).

^{25.31} *To-ma v` kaalaja mà kitg v` maara* : na fià bëm haar jugu tia

²⁷ Budahii t berj, Ḵesaawa t da n kit suuntwamta, n ka suuna kpamtn. Yakoob lee, wii t ka ba heee, ka kad haaga. ²⁸ Yisfiaaka da sɔkla Ḫesaawa kpamnamt kaa, Rebekaawii sɔkla Yakooba. ²⁹ Goor diir, Ḫesaawa t kpen suunb l' gii-wu kɔd. Ḥá da n mid Yakooba duug tiira. ³⁰ Ḥá bɔficc-wu na : « L ` kpfif-ma kewm, saa mà huudg jimontntina jaf! ! » – Tii kaa nnii ban daarnja-wu na *Ḣedooma (l' kɔtɔd na "mɔla"). – ³¹ Ḥá leed-wu na : « To-ma v ` kaalaŋa mà kitg v ` maarwu^z safi! ! » ³² Ḫesaawa t bɔficc na : « Kɔm kua-ma, ¿ mà waya ben n maat ? » ³³ Yakooba t lilm na : « Feer safi! ! » Ḥá foorm n to-wu maat. ³⁴ Yakooba t nan safim-wu bɛbedgu n tiira jit fiá jum n nyim n nyab. Welee nnii ln da fier fiá ka kpaa lu n maat wee.

Yisfiaaka ba Giraar

26 ¹ Kɔmbermm da reda tantn, lag m' da red Ḥabrahaama wen mii^z. *Yisfiaaka t san Giraar kɔrgun, *Filiistmba huraa Ḥabimeelēka^z man. ² Sangband t ree dyen n werii-wu, n bɔficc-wu na : « Daa san bii *Ḩejift kɔrgun, bɛm kɔrgu man werii-v kuun ! ³ Bɛm reekan ! Maa mà bɛm v ` man ka kaawla v ` fiɛn. V' n v ` yakii nnii man lo na mà to tantntina mentii. Maa mà fie man da fed na mà kee mà fie v ` sa Ḥabrahaamwu bii. ⁴ Maa mà si-v yakii kɔd wo ȳmedii nn ba na fià nan sofidg bá sa kwegdm kaalanbermgā, na fià nan sofidg fiá teelba nn sofida bii tɔmb mrefi'.

^{26.1a} Kɔm m' da red Ḥabrahaama wen mii : Nyaan 12.10.

^{26.1b} Ḥabimeelēka, Giraar kɔrgun : Nyaan 20.2.

^{26.4} Nyaan 12.3 n kwæen gwæetii.

sangbambiimn kōd lee, mà to-hi tantntina ment. Hii kaa nnii man kee mà kaawl tant tiga mena fien⁵. ⁵ Biilm, Ḥabrahaama da fiomra mà noor n tag mà kaa, n fiem bii man da werii-wu bii, n val mà baħibl memb. » ⁶ Yisħaaka t ka ba Giraar k̄orgun. ⁷ Kan tiiba t ka gbaama-wu na : « ḥà ben tii nnii fōg fian daan n wii ? » ḥá leed na fiá nyabēern. ḥá da kpaa bag na fià biir na fiá fōgn. Wo fian da ba beerm lee, fiá ka sol na bá daa kuu-wu fiá kaa⁸. ⁸ Yisħaaka t ka ba kan l' hiid. Goor diir, *Filiistmba huraa t geed n tōl, n yum Yisħaakwu n fià fōg Rebekaa bà harwa taa. ⁹ ḥá hoħi-wu n bċċiċċa-wu na : « Ln ba lee v` fōgn. ḥ Ben kaa nnii vn bed-t na v` nyabēern ? » ḥá leed na : « Mā beda na mà nyabēern ka sol na bá daa kuu-ma fiá kaa. » ¹⁰ ḥabimeelka t bċċiċċa na : « ḥer-t ben nnii ? L` goda jafī na t` huuga fii nn go n wun t` jib gweetn. » ¹¹ ḥá venii fiá k̄orgu tiiba nabiir ka bċċiċċa na : « Hii fiá kee fià tarm daawwunwuna fien laa fiá fōga fien wii, bà kuu-wu. »

¹² Bindiin, Yisħaaka t koom k̄orguun n buudm, n da n lōgm dikafib l' yat fian da bodr bii tħomb lemu. Biilm, Sangband da kaawla fià fien ¹³ fià want for. Lee, fiá fiem kwiegħdm kōd. ¹⁴ ḥá da ba n fei n buri n naagi kodiira, n ħmeesfeedba kōd.

*Filiistmba t lo nɔmmalb n Yisħaaka, ¹⁵ n lōgm tant n waal lōgt ḥabrahama ħmeesfeedba nn da tiir fià nyi bee tii mentii.

¹⁶ ḥabimeelka t bċċiċċa Yisħaak na : « Nyab t` man, fiera

^{26.7} Ta nyaan 12.13 n 20.2.

^{26.23} Bħierseebħaa : Nyaan 22.19.

kwegdm n hafi kōd n yat-t ! »¹⁷ Ḵá nyab kan n san kpat Giraar duura huuga n ka ba kan.¹⁸ Ḵá bam lōgt fiá sa Ḵabrahaama nn da tiir *Filiistmba t da n waal fiá kuum kaann tii. Ḫá ɳmel n bañim lōgtii hida fiá sa nn da bafir-t fhee.¹⁹ Goor diir, Yisfaaka ɳmeeñeedba t da n ka mɔɔ lɔku tiib yaanjun, n gbuñid nyabil.²⁰ Giraar kɔrgu kimtba t ka kpali Yisfaaka kimtba ka bɔñicɔ na : « Ten hefil n nyaalm. »

Yisfaaka t bafid lɔkuu na Ḵeesek, l' kɔtɔd nnii na "kpala", blañib kaa, bà da kpala-wu.²¹ Ḫá ɳmeeñeedba t ta tiim lɔgjeengu, kú kaa t ta fiem kpala. Ḫá bafid-kuu na Sitnaa, l' kɔtɔd nnii na "nɔmmɔlb".²² Ḫá nyab ree n san tiim lɔgtañirgu, kuu kaa t ka ba fie kpala. Ḫá bafid kuu na Rooboot, l' kɔtɔd nnii na "yadgm". Ḫà da bɔñicɔ na : « Sangband sira-t kpam-yalmb na t` yadgm b' ni. »²³ Ḫá vid ree kan n san Bfiersæebñaa²⁴ kɔrgun.²⁵ Nyingu t nyin, Sangband t ree dyen n werii-wu, n bɔñicɔ-wu na :

« Man nnii v` sa Ḵabrahaama Saberma.

Daa solm bii !

Mà ba v` man.

Maa mà kaawl v` fiɛn.

Mà kee mà fie v` yakii bɛm kōd

mà ɳmeeñeed Ḵabrahaama kaa. »

²⁵ Yisfaaka t mɔñim kan Sangband dukɔka, n ka seeja ka hofí

^{26.33} *Bfiersæebñaa* : Nyaan 21.31 n kwæen gwæet.

d ` hidr na Sangband, n film kan fiá sugt, fiá ñmeeſeedba t ta tiim kan lɔgjeengu. ²⁶ Goor diir, Ḵabimeelēka t lɔgm fiá tuur Ḵawusaatwu n fià tawdberm Fiikoola, bá vid Giraar n san na bà nyaan-wu. ²⁷ Yisfiaaka t gbaam-ba na : « ¿ N ` daan na n ` nyaan-ma na laa, ka da nyafiaa-ma, ka da ta felg n voom-ma n ` man ? »

²⁸ Bá leed-wu na : « T ` nyana na Sangband ba v ` man, t ` diil na l ` ba na t ` n vn t ` gitg moogu, t ` fie *tuurnt. ²⁹ Wo tn da ba free-v dad dad lee, feer na nan kpaa fiena-t b̄efigu ! T ` da fiera-v h̄omgu n jafī', n saa v ` nyab ka ba nigiigun. Gwelinja, Sangband kaawl v ` fiēn. » ³⁰ Yisfiaaka t jum-ba kasant, bá jum n nyim.

³¹ Toju vetr fiateekwæen weem, bá vid, bá n wun bá foorm na bà fiéra *tuurnt. Há seeŋ-ba na bá kul hóm. Bá saa taa, bii gwæet ta kpaſi bà huuga. ³² Ta goorii nnii Yishaaka ḥmæeſeedba nn daan n bɔfič-wu na bà nyana nyaalm lóku bá nn tiim kuun. ³³ Há bafid-kuu na Sibfiaa, l' kótđ nnii na "foorb". Tii kaa nnii ban la hofí kɔrguu na Bfierséebfiaa^Z kɔrgu.

³⁴*Hesaawa da logra Heetmba barefi fəgt ka ba n bina kwəfnaa, Bfieria beer Yuudiitwu n Ḥeeloona beer Basmaata.
³⁵Bá neerm t ham Yisfiaakwu n Rebekaa bà fuut.

Yakooba baawra fiá maar Ḥesaawa fién kaawló

^z27.27 Nyaan Hebrmba 11.20.

27 ¹*Yishaaka da biira kɔd, fiá niini t ka kpaa yu felaf'.
 Há hofí fiá kweelberm *Hesaawa, fiá hak n bɔfícc na :
 « Man nnanaf'. » ²Há bɔfícc-wu na : « Yul hɔm na mà biiran, mà
 kpaa mi na tedaawenna mà ku. ³Lɔg v ` dagr n v ` tab v ` san
 suunb v ` kuu-ma kpamnagwelgu, ⁴v ` dig-ma-ku wo man sɔkla
 lee, v ` daan n mà di, na mà kaawl v ` fien safi mà kpi. »

⁵Hán da gwéela n fià kweel Hesaaw lee, Rebekaa kewla.
 Hesaawa t lɔɔm kpamnahuru na fià san fià ku gwelgu. ⁶Lee wen,
 Rebekaa t bɔfícc fiá kweel Yakoob na : « Mà fiomra v ` sa bɔfícc
 Hesaaw na ⁷fiá kuu-wu kpamnagwelgu fià dig-wu-ku, fià di fià
 kaawl fià fien Sangband nɔngan safi fià kpi. ⁸Gwelnjaa, mà buga,
 kewlg n man hɔm v ` fie man ba mà basil-v na v ` fie bii ! ⁹San
 kodiirn v ` daan n man n burbhɔmii hirefh', mà dig v ` sawu
 namt wo fian sɔkla lee, ¹⁰v ` san v ` to-wu fià di, fià kaawl v `
 fien safi fià kpi. » ¹¹Há leed fià nya na : « L ` ba hɔm, gwəntafiaa,
 Hesaawa gbanu fien ba kowt, maa gbanu fien kpafi kowt. ¹²Ka
 mà sa t tarm mà fien fià miig na mà hogla-wu, l ` nn bɛm na fiá
 kaawl mà fien lee, fià hel fià gwéel mà kaa nobefhr. » ¹³Há nya t
 leed na : « Mà buga, maa mà sofidg v ` nobefrii mà fien. Ka ln la
 ba, kewlg n man, v ` san v ` daan n man n burbhɔmii hirefhii ! »
¹⁴Há san n daan n burbihii n to fià nya, fiá dig-hi hɔm wo
 Yishaaka nn sɔkla lee. ¹⁵Lee n l ` kaan, fiá lɔgm fiá kweelberma
 dimhɔmt fian da mad tii, n to Yakooba t fidm, ¹⁶n lɔgm burbihii
 gbant n fiid fiá nifi n fià nyuuru kaa, ¹⁷n to-wu namt fian dig
 tii, n bɛbet fian da ta bɛdii tii.

¹⁸ Yakooba t san fià sa man n hof-wu na : « Taa maara ! » ¹⁹ Há hak n bɔficc na : « Man nnanafi', mà buga, biir-ma ? ven nnii wenii ? » ²⁰ Há leed na : « Man nnii v ` kweelberm Hesaawa, mà fiera vn gbaam na mà fie bii. Vidg v ` kad v ` di mà kpamnamt, lee, v ` kaawl mà fièn ! » ²¹ Há gbaam-wu na : « ? Her lan n yum gwelgu weem welee ? » ²² Há leed na : « V ` Saberm Sangband fiera na mà nyaan-ku mà huru fièn. » ²³ Há bɔficc-wu na : « Nyufin ! Mà bo na mà tarm-v na mà miig na ? ven nnii mà kweel Hesaawwu gobiint ? » ²⁴ Yakooba t nyufi fiá sa man, fiá tarm-wu n bɔficc na : « Yakooba noorn, gwentafi nifi ba na Hesaawa refin. » ²⁵ Há ka ba miig Yakooba, blaſib kaa na fiá nifi da ba kowt, l ` ka boo Hesaawa nifi. Safi na fiá kaawl fià fièn, ²⁶ fiá lilm-wu gbaamb na : « ? Ven nnii mà kweel Hesaawwu biilm ? » ²⁷ Há leed-wu na : « Hiin. »

²⁸ Yisfiaaka t ta bɔficc na : « Mà buga, lo-ma v ` namt mà di, mà kaawl v ` fièn ! » ²⁹ Há lo-wu namtii fiá jum. ³⁰ Há ta safim-wu daam fiá nyim. ³¹ Han nyir l ` difi lee, fiá bɔficc Yakoob na : « Mà buga, nyufin v ` hog-ma ! » ³² Há nyufi n hog-wu. Yisfiaaka t fiom fiá dimt rufiu n kaawl fià fièn^z, n bɔficc na : « Biilm, mà kweela rufiu rufida wo kpamb Sangband nn kaawl b ` fièn bii.

²⁸ Sangband si-v nyaalm,
d ` fie v ` tant bém jafiaam,
d ` si-v dikafit^z n daam kɔd !

^z**27.28 Dikaft** : Hebrmba lamn bɔficc na kpoonu moot bia.

²⁹ L ` ba na tiga kod bem v ` kween

ka gbafinta v ` tija.

Bem v ` teelba berma,

bee gbafinta v ` tija !

Îá kee fià gweel v ` kaa nobefir wii,

bá ta gweel fià kaa nobefir !

Îá kee fià gweel v ` kaa nohomr wii,

bá ta gweel fià kaa nohomr^z ! »

³⁰ Yisfiaaka nn da kaawl Yakooba fien l ` difi lee, fiá rorm. Îan nyab fiá sa man yelmaa lee, *Hesaawa kpena suunb.³¹ Wii t ta dig namt, n san n wun, n boñhíc-wu na : « Taa maara ! Kad v ` di mà kpamnamt, lee, v ` kaawl mà fien ! »³² Îá gbaam-wu na : « ¿ Ven nnii wenii ? » Îá leed na : « Man nnii v ` kweelberm Hesaawa. »³³ Himafr t mug Yisfiaaka, fiá ka defira ka boñhíc na : « ¿ Wen nnii fiá kur gwelgu n dig n daan n man má jum v ` ban kpena ? Wii fien nnii man kaawl, mà kaawlbii ba b ` bem wii fien. »³⁴ Hesaawa nn fiomr welee lee, l ` weer-wu biii, fiá ka moñgmeega kimm ka jobla fià sa na : « Taa maara, ta kaawl mà fien ! »³⁵ Îá leed-wu na : « V ` nyakweela daan n hogl-ma, má kaawl fià fien kaawlb mà nn bo na mà kaawl v ` fien bii. »³⁶ Îesaawa t nan boñhíc na : « Ba bahdg-wu na Yakooba (l ` kotd na “hoglta”). Biilm, hidrii mag n wun. Îà hogl-ma tomb mrefi nnii. Îà da sofidg mà maat kaalaja^z, lee, gwefinjaa, fià ta sofidg

^{27.29} Nohomr : Nyaan 12.3.

^{27.36} Nyaan 25.29-34.

mà kaawlb nnii. » ³⁷ **Î**á lilm fiá sawu bçfícc na : « *¿ Ta ba teel manwu biib kpaalaan ?* » ³⁷ **Î**á leed-wu na : « *Mà beda na wii beel fià bem v` berma, na fiá teelba mëmba bem fiá kwæen ka fiëna fiá ñmeeëgb, n safim-wu dikaft n daam.* *¿ Ben nnii man ta ba mà ffee-v, mà buga ?* » ³⁸ **Î**esaawa t ka la tindr-wu ka bçfícc na : « *Taa maara ! ¿ Ba n kaawlb byenb n jafin ? Hai ! Ta kaawl mà fiën !* » **Î**an bed welee lee, n bafi n ka hilgra nyanyaam^z.

³⁹ **Î**á sa t bçfícc-wu na :

« *Kpaa kee v` yuuñ jafiaam tant felafi'.*

Ta kpaa kee v` yuuñ maleem m` rena sangbambiimn mii felafi'.

⁴⁰ **H**oodr kaa nnii vn kee v` yuuñ v` diit v` neer.

Kee v` bem v` nyakwæela kwæen,

ka fiëna fiá ñmeeëgb.

Lee, nan sofida vyen,

v` riir fià hoogun. »

Yakooba sela n san Labaana man

⁴¹ ***Î**esaawa t lo Yakoobwu n kwæewweerga na fià da sofidg kaawlb fiá sa nn da bo na fià kaawl fià fiën bii, n diil n fiá ni na : « *Didii wanna mà sa t kpi, lee wen mà ku Yakooba.* » ⁴² Rebekaa nn miig fiá kwæel **Î**esaawa diila lee, n hofî Yakoob n bçfícc-wu na : « *Îe hóm ! V` maar **Î**esaawa bo na fià kuu-v na fià gbaam*

^z**27.38** Nyaan Hebrmba 12.17.

^{28.4} Nyaan 17.4-8.

fià fɔmr. ⁴³ Gwelja lee, mà buga, kewlg n man hɔm ! Nyab nnafi', siil v ` san Haaran kɔrgun mà maar Labaana man ! ⁴⁴ V ` bəm kan goora fialiifia kakefinan na v ` maara kwεewr kwi, ⁴⁵ na fià kwεewr doot, fià hɔŋj vn fier-wu bii. Ìá daa hɔŋja, mà tamn bà hof-v. Mà kpaa bag na mà bɔrii n ` refidrbree goyend. »

⁴⁶ Rebekaa t bɔfɔc fià sid Yisfaak na : « Mà bufɔgba Heetmbee gweet gira-ma. Ka Yakooba t ta lɔg kɔryenguuñ bεera, l ` saa l ` bəm hɔm na mà kpi. »

28 ¹*Yishaaka t hof fiá kweel Yakoob n kaawl fièn, n bafil-wu na : « Daa lɔg Kanafiaan tiifiiwu fɔgt ! ² San v ` yandaa Btufieela man Mesofotamii tantn v ` lɔg v ` nya maar Labaana bεerfiiwu fɔgt. ³ Saŋgband Gemm Menm tia kaawl v ` fièn, fià si-v bii kɔd v ` nan kitg tiga kɔd yandaa ! ⁴ D ` kaawl v ` n v ` yakii n ` fièn wo dn da kaawl Ìabrahaama fièn lee, safi na kɔrgu Saŋgband nn da to-wu v ` ka ba kú ni wo saanwu kuu bəm na v ` rekun^z ! »

⁵ Yishaaka t nan saa Yakooba t nyab n san Mesofotamii tantn Labaana man. Wii nnii Yakoobwu n *Ìesaaw bá nya Rebekaa maar Ìaraam tii Btufieela kweela. ⁶ Ìesaawa t fiom na Yishaaka kaawl Yakooba fièn, n saa fiá nyab n san Mesofotamii tantn na fià lɔg fɔga. Ìá ta fiom na fiàn da nyaba lee, Yishaaka t kirm n wun na fiá daa lɔg Kanafiaan bεera, ⁷ n ta fiom na fià da valg fià sawu n fià nya, n nyab ka ked Mesofotamii tantn. ⁸ Ìá nan miig

^z28.9 Nyaan 26.34.

na fiá sa Yishaaka kpaa sôkla Kanafaaan beeरba felafi', ⁹ n fiem diila na fià ba fià hewl fôgjeena². Há san n yum Êhabraama kweel *Yismafeela, n lôgm fiá beeर Maalaata, Nbayoota nyabeeरwu fôgt.

Yakooba ba Betfieel n yum bujaadu fiuuhiu

¹⁰ Yakooba t vid Bfierseebfiaa na fià san Haaran kôrgun. ¹¹ Há goom muunu kan da lôr fià ba ree. Há lôgm kan tand n dëfid fiá jugu n doot kan. ¹² Há jaamii na bà tifilg bujaadu tijan fiú noora t taai sajgbambiimn, *sajgbantumtba t ka tafiaa fiù fién, volba juulaa, volba hofintna², ¹³ Sangband jefir fià nongan² ka bôfiôwu na : « Man nnii Sangband, v ` yandaa Êhabraama Saberma, n Yishaaka Saberma. Tant vn door t ` fién tii, mà kee mà si-n-t, v ` n v ` yakii. ¹⁴ V ` yakii kee hì bem kôd wo tanjoom. Hì fie na v ` tant yadg n toju faaga, n ta toju kween. Mà kee mà gwêel nohômr tant tiga mëna fién, v ` n v ` yakii n ` kaa². ¹⁵ Mà ba v ` man. Ka v ` la san teekan, maa mà kiigm v ` fién, mà njmelgn-v kôrgunkunan. Mà nan kpaa saa-v. Maa mà fie man da bed na mà ba mà fíee-v bii. »

¹⁶ Yakooba t himt n bôfiôwu na : « Biilm, Sangband ba nnafi', lee, man kpaa n mi. » ¹⁷ Há solm fobefigu n bôfiôwu na :

^{28.12} Nyaan Yohanëesa 1.51.

^{28.13} *Sangband* jefir fià nongan. Baa bà bee bà ta biir na, *Sangband* jefir bujaadu fién.

^{28.14} Nyaan 12.3 n kween gwëeti.

^{29.17} Lefaa niini da kpaa geewa kel kel. Baa bà bee bà ta biir na

« Kaalaŋjankena ba n kayen, l' wed, nnafi nnii Saŋgband haar,
ta nnafi nnii saŋgbambiim fiid noor nn bee. »¹⁸ Há vid
fiateekwæen weem, n lög̊m tand fian da dëf̊dg fà jugu dii, n vii-
d n jefl n sool d` fien kpaam na d' kitg Saŋgband kowt tand.
¹⁹ Há hof̊ kaalaŋjee na Betfeel, l' kɔtɔd na "Saŋgband haar". Bà
da hofl kaalaŋjee weem na Luus kɔrgu. ²⁰ Yakooba t foorm ka
bɔfɔɔ na : « Ka Saŋgband ba mà man, ka kiig mà fien, ka safi-
ma diit na mà di, ka safi-ma dimt na mà yofir, ²¹ ka má ŋmetg
mà saa bii bɛfigu ba fiee-ma, lee wen, Saŋgband bəm na mà Sa-
berma. ²² Tand man vii n jefl na d' kitg Saŋgband kowt tand dii
bəm na Saŋgband haar. Bii dn ba d` safim-ma bii, mà radgm-b
tɔmb kwifir n to-d tɔmb myen. »

Yakoobwu n Raheel bà taŋ

29 ¹ Yakooba t bafi huru n ka kedaan tonju kween tantn
tiibee man. ² Goor diir fiá da n yum lóku kuugu kpamt
huuga, buri n fei kodiira fiatafi da ba kan kpamga ka vofiaa.
Biilm, ree kan nnii dóm nn nyi nyaalm. Tanbermr diir da kewra
lókuu noor fién. ³ Kodiirfee ménfee da kpogla taa safi le, bá tet
tandii dóm t nyim bá ñmel n kew-d lókuu fién. ⁴ Há gbaam kimt-
ba na : « Må tuurmba-n ! ¿ N ` mana n tee ? » Bá leed-wu na bá
mana n Haaran kërgun. ⁵ Há ñmet n gbaam-ba na : « ¿ N ` miil
Nahoora kweel Labaana ? » Bá leed-wu na : « Hiin. » ⁶ Há
gbaam-ba na : « ¿ Hå ba hóm ? » Bá leed-wu na : « Hå ba hóm,
fiábeer Raheela kena lena n fià kodiir. » ⁷ Há bɔfícc-ba na :

« Muunu nyi bee, l` ban ta na n ` kpogl dɔm na n ` riw-m. Dɔmii nyi nyaalm n ` ɲmɛlgii-m mootn. »⁸ Bá bɔfɔɔ-wu na ka dɔmii menmii ba kpogl taa, bà kpafi bà bee bà saa volmii nyi safi'. L` ba na m ` kpogl taa safi le, bà tetg tand d ` kewr lɔku noor dii, m ` nyi.

⁹ Yakooba nn da gwæela n ban lee, Raheela t taan n fiá sa kodiir. Hà da ba na kimtn. ¹⁰ Yakooba nn nyan fià nya maara beeर Raheela kena n fià yandaa Labaana kodiir lee, fiá nyufi lɔku man, n tet tand d ` kewr lɔku noor dii na fià nyilg fià yandaa kodiir nyaalm. ¹¹ Yakooba t fog Raheel ka kuum, ¹² n bɔfɔɔ-wu na : « Man nnii v ` sa teela, Rebekaa buga. » Raheela t solm yel-maa n bɔfɔɔ fiá sa Labaana. ¹³ Wii nn fiomr bà gwæela fiá nyabæera kwæel Yakooba gwæet lee, fiá solm ka tuugaa-wu, n fog-wu n daan-wu n haaga. Yakooba t bɔfɔɔ Labaanwu bii b ` getg bii membii. ¹⁴ Labaana t bɔfɔɔ-wu na : « Biilm, má n vn t ` ba haar, má n vn t ` ba jiyenm. » Yakooba da fiera Labaanaa kidbilmga.

Yakooba lɔgl fɔğba barefi'

¹⁵ Goor diir, Labaana t bɔfɔɔ Yakoob na : « Mà teel nnii ven, gwentafì lag tii kaa nnii vn ba v ` fiem-ma ɲmeeğb yem. Biir-ma ln ba na mà faadm-v lee ! »¹⁶ L ` ba na Labaana da ba n beeरba barefi'. Bà hofí maar na Lefiaa, ka hofí nyabæer na Raheela. ¹⁷ Lefiaa niini da kpaa geewa kel kel^z. Raheela da ba gbanu, ka

ba bëerm. ¹⁸ Yakooba da sɔkl Raheela, n bɔfɔɔ Labaan na : « Mà ba mà ffee-v ŋmeeëgb bina fialblefi', mà lɔg v ` bëerkaa Raheelwu fɔgt. »

¹⁹ Há tii n bɔfɔɔ na : « L ` ba hɔm na vii lɔg-wu, n fii jeena nn ba fià lɔg-wu lee. Bem taa ! » ²⁰ Ka bo na fiá lɔg Raheelwu fɔgt, Yakooba t fiem Labaanwu ŋmeeëgb bina fialblefi'. Há da sɔkla Raheelwu kɔd, lee, binfiee t solm weem wo goora fialanfia. ²¹ Lee n l ` kaan, Yakooba t bɔfɔɔ Labaan na : « Bina fialblefiee difi nnii. To-ma v ` bëer mà lɔg-wu fɔgt ! » ²² Labaana t hɔf kan nidbee mɛmbee, bá jum fiá bëera yaala kasant diit. ²³ Jabr nn da n jab lee, Labaana t lɔgm fiá bëer Lefiaa n san n Yakooba, wú n wun bá goom. ²⁴ Labaana t lɔgm fiá ŋmeeëfeedfɔg Silfaa, n to fiá bëer na fiá fiem-wu ŋmeeëgb.

²⁵ Hâteekwæen, Yakooba t miig na Lefiaan, n bɔfɔɔ Labaan na : « ¿ Hér-ma ben nnii ? ¿ Lag Raheela fiɛn nnii man fier-v ŋmeeëgb ? ¿ Ben kaa nnii vn hogl-ma ? » ²⁶ Há leed-wu na : « T ` kɔrgun, l ` ba si huru na nyabëera yal fiá maara nɔngan. ²⁷ Felg yaala kasant laad v ` n maara, ka v ` ta ffee-ma ŋmeeëgb bina fialblefi, t ` ta to-v nyabëera. » ²⁸ Há tii n fel yaala kasant laadii wú n Lefiaa. Labaana t nan to-wu Raheela ²⁹ n lɔgm fiá ŋmeeëfeedfɔg Bilaa, n to Raheel na fiá fiem-wu ŋmeeëgb.
³⁰ Yakooba t ta goom n Raheel n ka sɔkla-wu l ` yata Lefiaa. Há ta fiem Labaanwu ŋmeeëgb bina fialblefi n mɔɔ.

Lefiaa da ba n sɔklb niini laa, Lefiaa da ba n gigdm niini.

²⁹ 30.3 Há meed biü hì bem na mà rehi : Nyaan 16.2.

Yakooba bii

³¹ Sangband nn da n yum na Yakooba kpaa sɔkla Lefiaa lee, d ` safim-wu maadb, Raheelwii t ka ba jaanta. ³² Lefiaa t fiem fuuga n maadm budaaga, n bafid-ka na Rufiuubeena (l ` kɔtɔd na "nyaan, budaagan !"), n bɔfiċċ na : « Sangband nyana na mà si-da kpaa lɔg-ma wo bii, gweljaa, fià ba fià sɔklm-ma. »

³³ Há ta fiem fuuga, n maadm budavolga, n bɔfiċċ na : « Sangband miig na mà sida kpaa sɔkla-ma, lee, n ta safim-ma budarefidrga. » Há bafid-ka na Simfioona (l ` kɔtɔd na "d ` miign"). ³⁴ Há ta lilm fuuga fiēb, n maadm budatafirga, n bɔfiċċ na : « Gweljaa, mà sida ba fià mad-ma hɔm na mà meedra-wu budai hitafi'. » Tii kaa nnii fiá sida nn bafid-kee na Levia (l ` kɔtɔd na "hɔm madm"). ³⁵ Há ta fiem fuuga, n maadm budanaar-ga, n bɔfiċċ na : « Gwelja, maa mà nyɔkm Sangband. » Tii kaa nnii fian bafidg budaagee na *Yuudaa (l ` kɔtɔd na "nyɔkb"), n nan fiem bina fialanfia ka kpaa maad.

30 ¹ Raheela nn da nyan na fià kpaa maad lee, fiá lo fiá maarwu n nɔmmɔlb, n bɔfiċċ fià sid Yakoob na : « Si-ma bii ! Ka lag welee mà kpi. » ² Yakooba t lo-wu n kwεεwweerga, n bɔfiċċ-wu na : « ? Man nnii Sangbandn ? Dii kir na v ` daa meed. » ³ Raheela t leed na : « Lɔg mà ɳmeεfieed Bilaa, fià meed bii hì bɛm na mà rehi². Wii kaa, mà ta yuuŋ bii. » ⁴ Há lɔgm fià ɳmeεfieed n to Yakooba, wú n wun bá goom.

²30.14 Sɔklb roona : Bà da diila na roonfee safil maadb ka ta tɔra na

⁵ Bilaa t fiem fuuga, n maadm Yakoobwu budaaga. ⁶ Raheela t bɔfiċċa na : « Sangband yaa mà yaagu, d ` fiomra mà gbaamb, n ta safim-ma budaaga. » Tii kaa nnii fian bafid-ka na Daana (l ` kɔtɔd na “dii yaan”). ⁷ Raheela ḥmeeħeed Bilaa t ta fiem fuuga, n maadm Yakoobwu budarefidrga. ⁸ Raheela t bɔfiċċa na : « Má n mà maar t ` teewra hoodr, má yat-wu. » Ḧá bafid fiá buggee na Naftalia (l ` kɔtɔd na “fià taawa hoodr”).

⁹ Lefiaa nn nyan na fià jefilg maadb lee, fiá lɔgm fiá ḥmeeħeedføg Silfaa, n to Yakoob na fiá go n wun. ¹⁰ Silfaa nn meedr Yakoobwu n budaaga lee, ¹¹ Lefiaa t mɔɔm ḥmeeega na : « Julameegu mɔmgū nnanafi'. » Ḫá bafid-ka na Gaada (l ` kɔtɔd na “julameegu”). ¹² Silfaa nn ta meedr Yakoobwu n budarefidrga lee, ¹³ Lefiaa t mɔɔm ḥmeeega na : « Lameegu mɔmgū nnanafi'. Gwelja fɔġba ba bà bee bà bɔfiċċom na mà ba lameegun. » Ḫá bafid-ka na Ḫaaseera (l ` kɔtɔd na “lameegu tia”). ¹⁴ Goor diir, kpoonu moot bia sɔfib vuugun, Rufiubeedna t san kpam n tɔɔm sɔklb roona^z, n da n to fiá nya Lefiaa. Lee, Raheela t bɔfiċċa Lefiaa na : « Hai fio ! Si-ma v ` kweela sɔklb roona ! »

¹⁵ Ḫá leed na : « Vn sofidg mà sid lee, ¿ l ` ba taa-v welee ? ¿ Ta bo na v ` lɔg mà kweela sɔklb roona ? » Wii t nan bɔfiċċa na : « Tii lee, ka v ` to-ma v ` kweela sɔklb roonfee, v ` n taa maar n ` da n ` doot nyingu. » ¹⁶ Jabr fiex, Yakooba nn da kpena kpam lee, Lefiaa t tuug-wu n bɔfiċċ-wu na : « Má n vn t ` ba t ` go jana,

bá teegmbeerba.

^z30.30 *Man daan v ` man n janaa Baa bà bee bà ta biir na maa kaa*

blafib kaa na mà faadra mà yontwu sɔklb roona na má n vn t ` go. » Yakooba t goom n wun nyinguu. ¹⁷ Saŋband t sofid Lefiaa seeŋb, fiá fiem fuuga, n maadm Yakoobwu n budanuurga. ¹⁸ Há bɔfičč na : « Saŋband faadra-ma man lɔgr mà ɳmeeħeedfɔg n to mà sidwu lee kaa. » Há bafid fià bugee na Yisakaara (l ` kɔtɔd na “fat tia”). ¹⁹ Lefiaa t ta fiem fuuga, n maadm Yakoobwu budaroondja. ²⁰ Há bɔfičč na : « Saŋband fiera-ma hɔmgu l ` kpafi tinafi'. Mà meedra mà sidwu budai hiroond. Gwelħja, fià ba fià jeeŋlm-ma. » Há bafid-ka na Jibuloona (l ` kɔtɔd na “jeeŋlb”). ²¹ Tii n t ` kaan, fiá maadm bufɔka, n bafid-ka na Diinaa.

²² Saŋband t deed Raheela fien, n sofif fiá seeŋb, n safim-wu maadb. ²³ Há fiem fuuga n maadm budaaga, n bɔfičč na : « Saŋband ree-ma jiwfin. » ²⁴ Há bafid-ka na *Yoosefa (l ` kɔtɔd na “d ` mɔɔg-ma”), ka bɔfičč na : « L ` ba na Saŋband mɔɔg-ma budavolga. »

Yakooba nyaba Labaana man ka ked Kanaħiaan tantn

²⁵ Yoosefa maadb kaann, Yakooba t bɔfičč Labaan na : « Saa-ma mà kul taa, mà tantn ! ²⁶ Si-ma huru na mà nyab n mà fɔġba n mà bii ! Bee fien nnii man fier ɳmeeħgb naa. V ` mɔma miil ɳmeeħgb man fier naa bii. » ²⁷ Há leed-wu na : « Hai, kewlg n man ! Mà wagii n miig na v ` kaa nnii Saŋband nn kaawl mà fien. ²⁸ To-ma ɳmeeħgb vn fier-ma bii dafit mà faad-v ! » ²⁹ Há bɔfičč-wu na : « V ` mɔm miil ɳmeeħgb man fier-v bii. ¿ V ` dɔm ba for mà kaa ? ³⁰ Man daan v ` man n janaa^z, Saŋband kaawla

v ` fiən. Dəmkaalkafim vn da ba n mii fodg kəd gwelŋa. ¿ L ` ban ta nnii na mà fiəm mayen mà ŋmeeëgb ? »³¹ Labaana t lilm na : « ¿ Ben nnii ln ba na mà faadaa ? » Há leed-wu na : « Kpafi v ` faad-ma bii. Ka v ` tii na v ` ffee-ma man ba mà gbaam-v bii, mà kiigm v ` dəmii fiən wo man da kiig lee.³² Maa mà filuu jana v ` fei n buri kodiirn, mà ro kan dəm m ` ba takm takm mii, fei fí ba hooli, n buri fí ba takm takm fiii, l ` bəm na mà fat nnii³³.

³³ Vn kee v ` daan su na v ` filuu mà fat lee, v ` miig na man nnii gobiint tia. Buri fí kpaa kee fí bəm takm takm fiii, laa fei fí kpaa kee fí bəm hooli fiii, miim yelmaa na bawd refin ! »

³⁴ Labaana t leed na fiin, na fià fiomran n tii fiá gweet fian bed tii. ³⁵ Goorii yelmaa, fiá room buri fí ba n tagfeela n kuurfeeli budaara n burniiri, n fei fí ba n taghoola. Há to-fi fià kwæelba na bá kiim-fi,³⁶ n bɔfíco bá nyab vɔku n Yakooba, wo fiá lɔg goora fiatafi na fià san kan. Há ka kiig Labaana dəm m ` tel mii fiən.

³⁷ Yakooba t sɔfim dabfeent, tiit tiit dabgwefii, n toodr-hi kuuru kuuru na hí bəm n kuurfeeli. ³⁸ Há lɔgm dabihii n tifl kɔntand man na dəmii nyaan. Há da miil həm na m ` kena nyaalm nyab n ka juula taa. ³⁹ Dəmii t juul taa dabihii nɔngan, n maadm burbii volii ba takm takm, volii ba kuuru kuuru. ⁴⁰ Fei lee, fiá lo-fi n fiyen fí geewa Labaana dəm m ` da ba hoolm n

nnii

^{30.32} Bá kɔrgu, fei da ba feeli l ` saa buri ba hooli laa mɔli.

^{31.13} Nyaan 28.18-22.

m' da ba n taghoola mii. Welee nnii fian da fier l' maadm dōm m` ba takm takm, fiá fiem-m fiayen fiá kodiir, n ka ba sōd-d n Labaana kodiir.⁴¹ Dōm m' hafir mii nn kena n ka juula taa lee, fiá lōgm dabihii n tifl kontand man na m' juulm taa hí nōngan.⁴² Dōmkparmm lee, fià kpaa lōo dabii. Dōmkparmm ln maad mii, l' ka ba na Labaana rem nnii, hafirkafimii mii ba na fiá rem.

⁴³ Yakooba t fiem kwēgdm kōd, n ka ba n fei n buri kōdgu, n ñmeeñeedfōgba n daba, n kaanfofit deera, n boñji.

31 ¹ Yakooba t da n fiom na Labaana kwēelba bōfīc na fià sofīdg bá sa nn da ba n bii mēmbii, tii nnii fian fier kwēgdm welee.² Hā ta yum na Labaana beeb tetgn, fiá ka kpaa sōkla-wu wo fian da sōkla-wu lee.³ Lee wen, Sangband t bōfīc-wu na : « Ñmetgii v` reba haarn, naa reba man ! Maa mà bēm v` man. »⁴ Yakooba t tom bá hof Raheelwu n Lefiaawu kpam fiá kodiira kan ba ree,⁵ n bōfīc-ba na : « Mā yul na n` sa ta kpaa sōkla-ma wo fian da sōkla-ma lee, lee, mà Sa Sañgband fiera-ma hōmgu.⁶ N` miil hōm na mà fiera n` sawu ñmeeëgb n mà kwēewr mend,⁷ fiá hogl-ma ka lagaa mà fat tōmb kwifir. Sangband ba saa na fià di mà fién.⁸ Ka n` sa t biir na dōm m` kee m` bēm takm takm mii mà fat nnii, dōmii menmii t maadm m` bii ba takm takm. Ka hā ta biir na dōm m` kee m` bēm kuuru kuuru mii mà rem nnii, dōmii menmii t maadm m` biihii ba kuuru kuuru.⁹ Sangband sofīdg n` sa dōm n to-ma.¹⁰ Vuugu dōmii nn da juula taa kuun, mà da jaamii na butajunta laa feedajunta fiá da juula ffee da ba takm takm laa kuuru kuuru.

¹¹ Jaamiitii nii, Sangband *tumta t hofī-ma na : « Yakoob ! » Má hak. ¹² Hā bōfīcō-ma na mà geedg, butajunta laa feedajunta fià juula ffee ba takm takm laa kuuru kuuru, na d ` nyana Labaana nn fier-ma bii membii. ¹³ Na dii nnii Sangband, dii da ren mà nōngan Betfeel kōrgun mà kan da viil tand ka bōfīcō-d na ka d ` ffee-ma hōmgu na d ` bēm mà Saberm ree²². Na gwelja lee, mà lōo huru, mà nyab kōrgunkunan mà ḥmetgii mà tantn. »

¹⁴ Raheelwu n Lefiaa bá leed Yakoob na : « T ` ta kpafī n kwēgdm miim taa na t ` sofīdg t ` sa kuum kaann. ¹⁵ T ` sa lōgra-t wo saanba, n gweedm-t n jum liġbiir fian sofīdg t ` fiēn dii. ¹⁶ Lee wen lee, kwēgdm Sangband nn sofīdg t ` sa do mii menmii ba na t ` n t ` bii ten hefil n mn. Tii lee, fie bii Sangband nn bed na v ` fie bii membii ! » ¹⁷ Yakooba t maantr fiayen na fià nyab, n kal fià bii n fià fōġba deera fiēn. ¹⁸ Hā nyab n fià dōmii menmii n kwēgdm fian da yuuṛ Mesofotamii tantn mii, na fià ḥmetgii fià sa *Yisħaaka man Kanafiaan tantn. ¹⁹ Labaan lee, l ` mir wii t san na fià kwē fià fei tōom. Raheela t nan way n lōgm fiā sa haar boga. ²⁰ Yakooba t hogl Ḥaraam tii Labaan n solm ka ba biir-wu lii, n nyab ²¹ n fià want ment ka ked weem na fià mewdg Ḥefraat kol. Ḥan mewdg lee, n san Gilfiaad tant duut weenn.

Labaana deera Yakooba

²² Gotafird goor fiii t bōfīcō Labaan na Yakooba sela n nyab.

²³ Labaana t hofī fià teelba, wú n ban bá tag-wu kakefinan goora

²² 31.33 ḥmetfeedfōġbee refidrbee : Silfaawu (30.9) n Bilaa (30.3).

halblefi, n san n vɔfid-wu Gilfaad duutn.²⁴ Nyingu, Sangband t
ree dyen n werii Ḵaraam tii Labaanwu jaamiitn, n bɔfico-wu
na : « Daa fie Yakoobwu lii felafi' ! »²⁵ Labaana nn vɔfidg Ya-
koob lee, n mid fiá fil fiá suku Gilfaad duutn, Labaanwu n fià
teelba bá ta film kan bá reku.²⁶ Ḵá hofi Yakoob n bɔfico-wu na :
« ¿ Ḵer ben nnii ? Hogl-ma n lɔgm mà beerba wo mug-ba
hoodrn.²⁷ ¿ L ` ba lann vn hogl-ma n solm n mà kaanii ? Ka vn
biir-ma, ban ba bà ree-v huru ka yuuma yumii, ka gbu bina n
*janjalu.²⁸ ¿ L ` fier lan vn ba saa na mà flog mà beerba n mà
yakii safi na n ` nyaba ? Ḫera wo joojooju.²⁹ Man ba mà bee mà
fiee-v bəfigu, gwəntafiaa, v ` Sa Saberma t bɔfico-ma dindiin
nyingun na mà daa fiee-v lii felafi'.³⁰ Gwəfiŋa lee, nyab na bagl
na v ` kul v ` sa man. Welee bee-v loogu, gwəntafiaa, ¿ ben kaa
nnii vn lɔgr mà boga ? »³¹ Ḫá leed-wu na : « Fobəfigu da fiera-
ma, má ka diila na v ` daa fie v ` sofidi v ` beerba n kwegdi.³² V `
boga lee, ka v ` nyaan-fia taa fii man, wiilafi kpi. Wii t ` want t `
rebee membee nɔngan, ka v ` nyaan v ` bii, v ` lɔg. » Biilm, fià da
kpaa mi na Raheela lɔgra baa haar boga.³³ Labaana t wiim Ya-
koobwu n Lefiaawu n ɲmeeſeedfɔğbee refidrbee² sugtn, fià ba
nyaan bii. Ḫá rorm Lefiaa sukun n jib Raheela rekun,³⁴ l ` ba na
wii da lɔgra boghee. Ḫà da kpəfdr-fia deer fiən jargan n kad ká
jugun. Labaana t wiim sukuu menguu, fià ba nyaan bii felafi'.
³⁵ Raheela t bɔfico fià sa na : « Taa maara, l ` daa weer-v na daan

²⁴31.47 *Labaana ... Yakooba* : Labaana da gweela fiaraamm l ` saa Ya-

má ka ba vidg, mà huura kidga. » Labaana t giim wiib fià ba nyaan bogfhee. ³⁶ Yakooba t lo kwæewweerga n kpalm-wu ka bçfïcç na : « ¿ Beftiku nnii man fier ? ¿ Mà kura fiin ln ba na v ` dœer-ma ? ³⁷ Wiira mà wantii mentii. ¿ Nyana naa haaga wan-gu kuugun ? Werii-ku nan mà teelba n v ` teelba, bà nyaan bà radg-t gweet. ³⁸ Mà fiera bina kwæeréfi vaa, v ` burgu kuugu laa v ` feegu kuugu ba hølii. Mà ba di v ` feedaar diir. ³⁹ Ka gwælgu kuugu t di v ` dømii, man da faada m ` tagrn. Døm ban da baaw n muunu laa nyingu mii, v ` bçfïcç na mà faad m ` fië. ⁴⁰ Tulgu da yata-ma muunun, fiawet yata-ma nyingu, mà kpaa bea ka goraa. ⁴¹ Má tii n fiem bina kwæeréfi vaa. Má fiem ñmeeëgb bina kwifir n fianaa na mà løg v ` beerba føgt, n fiem bina fiaroond ka kiima v ` døm. Ven lee, v ` lagii mà fat tømb kwifir. ⁴² Ka Sañgband da ba tørg-ma, da ba v ` saa-ma na mà kul mà nii. Dii nnii mà yandaa Ìhabrahaama nn da seerja, dii da ta fiëna mà sa Yisfiaaka defira. Dii nyana mà kunyçju, n yum ñmeeëgb man fier bii membii ka kpaa vofiaa, n yaa mà yaagu dindiin nyingu. »

⁴³ Hå leed-wu na : « Man hefil n beerbambena, bá bii ba na mà rehin, man hefil n kodiirfianfiena. Vn yu bii membii, man hefiln. Gweljaa, mà kpafi mà fie mà beerbee bii, laa bá bii ban meedr hii. ⁴⁴ Daan t ` ku taa n gweet, t ` gitg moogu na bii befgu daa ta bøm t ` huuga ! » ⁴⁵ Yakooba t ta løgm tand n vii n jefl-d, na d ` deedgm-ba bá gweetii fië.

⁴⁶ L ` saa fiá bçfïcç fià nidba na : « Tigii-n tana n ` daan n ! » Bå tigii n daan n foþl foþir. Bå kad foþrii jugun n jum diit.

⁴⁷ Labaana t bafid kaalajee na "Yigar-Saadutaa". Yakoobwii t bafid kan na "Galfieed"⁵². ⁴⁸ Labaana t bɔfičč na : « Tanfofirndina ba d ` deedgm-t t ` jana goorii fien. » Welee kaa nnii ban hof i kan na Galfieed. ⁴⁹ Bà ta hof i kan na Misfaa (l ` kɔtɔd na "suglaña"). Biilm, Labaana da ta bɔfičč na : « Sangband sugm t ` fien tn kpaa kee t ` yum taa lee wen ! ⁵⁰ Ka v ` fiena mà beerba dad dad laa ka v ` lɔg fɔgjeenba fɔgt, miim hɔm na lag nida jefint t ` kaa ! Sangband mɔmr jefint t ` kaa. »

⁵¹ Hā bɔfičč Yakoob na : « Geedg tanfofir d ` ba t ` huuga dii, v ` ta geedg tand man viil dii ! ⁵² Tanfofirii n tandii deeda-t t ` jana goorii fien. Mà kpafi mà bee mà yagdg tanfiee mà kenm n v ` weenn n diilbefia, ta kpafi v ` yagdg-fia v ` kenm n mà weenn n diilbefia. ⁵³ *Habrahaamwu n Nahooor⁵³ bá Saberma yaa t ` yaa-gu ! »

Yakooba t foorm n Sangband. Dii da fiena fià sa Yisfiaaka defira. ⁵⁴ Lee n l ` kaan, fiá vidm vit duur fien, n hof i fiá teelba bá jum. Ban diir l ` difi lee, n goom duurii jugun.

32 ¹ Toju t vət, Labaana t vid weem, n fiog fiá beerba n fià yakii, n kaawl bá fien, n ŋmet ka kulaa.

Yakooba maantra fiayen na fià taŋ n Hesaawa

koobwii gwæela hebrm. – *Yigar-Saadutaan Galfieed* kɔtɔd n bà lamn nnii na *fofir d ` deeda-t dii*.

⁵³ 31.53 *Habrahaama ... Nahooora* : Habrahaama da ba na Yakooba yandaan, l ` saa Nahooora ba na Labaana san.

⁵⁴ 32.4 *Hedoom* ba Yaarm Nyaam toju kwæen.

² Yakooba nn da bafir fià huru lee, *saŋgbantumtba t tuugnwu. ³ Ḵan nyan-ba lee, n mɔɔm ȷmeeega na : « Saŋgband tawdba kan go nnanafi'. » Ḵá hof kaalaŋjee na : Maanaayim (l' kɔtɔd na "sugt kaalai hirefi").

⁴ Yakooba t tom fiá tumtba balanba fiá maar *Ḣesaawa man *Ḣedoom^Z tantn Sefiir duuran, ⁵ n to-ba bafilbnbina na : « San-n` biir mà maar Ḣesaaw na "V` ȷmeeſieed Yakoob na bá biir-v na fià da san n ka ba Labaana man kakefinan jana. ⁶ Ḵà yuuŋ naagi n boŋii n fei n buri, n ȷmeeſieeddaba n fɔ̄gba. Ḵà tamna fià tumtba na bá biir-v welee, v` sofɪdg-wu hɔ̄m." » ⁷ Tumtbee t ȷmetgn n bɔ̄fici Yakoob na : « T` san n yum v` maar Ḣesaawa. Ḵà tuugna-v, wú n nidba ləmi fiinaa. » ⁸ Fobefibermgū t mug Ya-kooba, fiá rad nidba bá da ba fià man bee n fəfii n burfii n naaghii n kaanfoft deerfiee tɔ̄mb mrefi ⁹ n ka bɔ̄fici fiayen na : « Ka Ḣesaawa t kaadg volba na fià kuu-ba, volbee fetg. »

¹⁰ Yakooba t seeŋ na : « Mà yandaa Ḣabrahaamwu n mà sa *Yisħaaka Saberma ! Da beda-ma na mà ȷmetgii mà kɔrgun, mà reba man, v` tag mà kaa, l` menguu ffee-ma n hɔ̄m.

¹¹ Saberma ! V` ȷmeeſieed man, mà kpaa tɔ̄n na v` ffee-ma hɔ̄mgu vn fier-ma n kwεewhɔ̄mr kuu menguu kakefinan n jana. Mà da mada dabir n jaħi ka mewda *Yordaan kol. Mà kpena gwelja ka ba n nidba n dɔ̄m haga fiarefi. ¹² Sofɪdg-ma mà maar Ḣesaawa nufiun ! Mà sol na fiá daa daan fià ku má n mà fɔ̄gba n

^z32.13 Nyaan 28.14 n ta 22.17.

mà bii.¹³ Deedg na da beda-ma na ba v ` tag mà kaa l ` menguu fhee-ma n hōm, na kee v ` si-ma yakii kōd wo nyaam kpamga gwifiim². »

¹⁴ Há kpat na fià go kaalanjeen. Há fiem want fian da mad tii ni na fià si fiá maar Hesaawa. ¹⁵ Há ree burniiri lemi firifi n butajunta kweeref', n feeniiri lemi firifi n feedajunta kweeref', ¹⁶ n deeniira kweetafi n fià bii hì nyi fiëema, n naaniiri kwefinaa n naadaara kwifir, n bojnii kweeref' n bojdai kwifir, ¹⁷ n to dɔmii jugu jugu fiá ñmeeëfieedba ka bɔñco-ba na : « Ked-n mà nɔngan, n ` saa bolmr bëm kodiirfiee huuga ! » ¹⁸ Há bafil ñmeeëfieednoogrwi na : « Ka mà maar Hesaawa t taŋ n vn n gbaam-v na : “¿ Wen hefi-vii ? ¿ Ked tee ? ¿ Wen hefi kodiir d ` ba v ` nɔngan dii ?”, ¹⁹ v ` leedg-wu na : “V ` ñmeeëfieed Yakooba hefil n. Há safil ven, fiá berm Hesaawa. Wii mɔma kena n kaan.” » ²⁰ Há ta bafil refidrwii n tafirwii n bá da tagd kodiirfiee bee mëmbee na : « Ka n ` taŋ n Hesaaw, n ` biir-wu welee, ²¹ n ta mɔɔ na : “V ` ñmeeëfieed Yakooba kena t ` kaann.” » Biilm, Yakooba da bɔñco n fià ni na : « Maa mà kwiijl fià kweewr n want man tuui-wu tii, safi le mà jefint fià nɔngan. Mà diila na fià kee fià sofidg-ma hōm. » ²² Kodiirfiee t ka kedaa fià nɔngan, wii t kpat na fià go fiá kan da fil sugt ree.

²³⁻²⁴ Há vid nyinguu n hefil fiá fɔğbee refidrbree n fià ñmeeëfieedfɔğbee refidrbree n fià bii kwifir n kayengee, n mewl-ba Yabook kol² n fian da ba n bii mëmbii.

^{23.23} Há ñmeeëfieedfɔğbee refidrbree : Silfaawu (30.9) n Bilaa (30.3). –

Yakooba ba Finufieel.

²⁵ Yakoob lee, wii t kpat n ka ba kan fiayen, wú n nidfii bá fam taa kakefinan tojuvetr. ²⁶ Nidwii nn da n yum na fià kpafi fià bee fià yatg-wu lee, fiá gbud fiá sarga ká hañ. ²⁷ Há bɔfiçç-wu na : « Saa-ma mà kuliim na toju ragdgn ! » Há leed-wu na : « Ka v ` ba kaawl mà fién, mà kpafi mà saa-v. » ²⁸ Há gbaam-wu na : « ¿ Bà hofí-v na wen ? » Há leed-wu na : « Bà hofl-ma na Yakooba. » ²⁹ Nidwii t lilm Yakoob na : « Bà kpafi bà ta hofm-v na Yakooba. Baa bà hofm-v na *Yisrafeela (l ` kɔtɔd na “fià famra n Saŋband”)²⁹. Biilm, v ` n Saŋband n nidba n ` famra taa, v ` ju jugun. » ³⁰ Yakooba t gbaam-wu na : « Biir-ma ! ¿ Bà hofí-v na wen ? » Há leed na : « ¿ Ben kaa nnii vn gbaama-ma mà hidr ? » Há kaawl Yakooba fién. ³¹ Han kaawl fiá fién lee, fiá bɔfiçç na : « Mà nyana Saŋband n mà nɔmb n ka la neer. » Tii kaa nnii, fian bafidg kaalajee na Finufieel (l ` kɔtɔd na “Saŋband nɔnqa”). ³² Há vid Finufieel muunu rena. Há da keda ka degaa na fiá sarga da hañ. ³³ Hal n jana, *Yisrafeel tiiba kpaa ju geel d ` ba taagrn ka togla n sarga dii, na Yakooba geel ban da hañ dii nnii.

Yakoobwu n Hesaaw bà kua taa n gwéet.

Yabook kol : D ` kulaa ka lɔɔ Yɔrdaan koln ka ɳmela n toju kwéen.

²⁹32.29 Ta nyaan 35.10.

^{33.1} Há ɳmeeħeedfɔğbee refidrbee : Nyaan 32.23.

33 ¹ Yakooba t geed n yum *Hesaawa kena wú n nidba lemi finaa. Há lögma bii n raarm Lefiaawu n Raheelwu n fià ñmeeñeedföögbee refidrbee², ² n lögma Raheelwu n *Yoosef n lo n kaan, n tagl Lefiaawu n fià bii, n lo ñmeeñeedföögbee n bà bii Lefiaa nongan, ³ n nan dëfid bá membee nongan, bá lõom huru. Há filnt tiyan tömb mlblefi safi n taai fiá maar *Hesaawa man. ⁴ Hesaawa t sann ka tuuga-wu, n hog-wu, bá mɔgm taa nyakpiit, nyanyaam t bafi n ka kulaa bá refidrbee niinin.

⁵ Hesaawa nn geedg n yum fögbee n bii lee, fiá gbaam na : « ¿ Nidteba nnii bá hefila-v bee ? » Há leed na : « Bii Sangband nn sir-ma hii nnii. »

⁶ Ñmeeñeedföögbee n bà bii t nyufin n filnt tiyan, ⁷ Lefiaawu n fià bii bá nyufin n ta fiem welee. L ` saa Yoosefwu n Raheel bá ta fiem yenmii. ⁸ Hesaawa t gbaam Yakoob na : « ¿ Bo na v ` fie ben n kodiira man tarj n ffee ? » Há leed na : « Mà bo na mà berma sofidg-ma hõm. »

⁹ Hesaawa t bɔñicɔ na : « Nyakwæela ! Mà ba n want kɔd, l ` taara welee. Mad v ` want ! » ¹⁰ Wii t bɔñicɔ na : « Hai fio ! Mà jobla-v, ka v ` kpafi-ma n kwæewweergaa, sofidg man safi-v bii ! Man nyan-v lee, l ` boo mà nyana Sangband, sofidg-ma hõm kpaalaa. ¹¹ D ` fiera-ma hõmgu, mà yuuŋ man bag bii membii. Mà jobla-v, sofidg man safi-v bii ! » Há ka tidr-wu, fiá saa n tii ¹² n bɔñicɔ na : « Tn ked mà hefilg-v ! » ¹³ Há leed na : « Maara !

²33.15 Vn sofidg-ma hõm lee, l ` taara welee. Baa bà ta bee bà biir na l `

Miil na kaaba gweet ba gemm, l` ba na burmefli n naamefli ta bee, ka t` biir na t` san weem weem, t` fie goor dyen, dɔmii menmii kpiidr.¹⁴ Lee, ked nɔngan ! Maa mà kenm wo dɔmii nbihii nn ba l` bee lee kakefnan man ba mà taan v` man Sefiir tantn. »¹⁵ Há bɔfio-wu na : « Nidba má n bà t` ked bee, maa mà saa bá gidgu v` man. » Há leed na : « ¿ Na la ? Vn sofidg-mahom lee, l` taara welee^z. »¹⁶ Goorii, Hesaawa t gew n ɔmegtgi Sefiir tantn.¹⁷ Yakoobwii t san Sukoot n mɔfim fiayenwu kan haar, n film fiá dɔm sugt. Tii kaa nnii ban hof kan na Sukoot, l` kɔtɔd na “sugt”.

Yakoobwu n fià haar bà ba Sikeem

¹⁸ Yakooba nn nyab Mesofotamii tantn lee, n taai Sikeem^z kɔrgun, Kanafiaan tantn, bii bəfigu ba fieu-wu n huru. Há kad Sikeem kɔrgu man,¹⁹ n dafim Hamoor fiá da degdg Sikeem kɔrgu wii yakii man tant fian da fil fiá suku tiin, n faadm-ba kɔrguu liɔbiir kesita lemu.²⁰ Há mɔfim kan dukɔka n bafid-ka na : Saŋgband nnii Yisraieel Saberma.

34 ¹ Goor diir, Yakoobwu n Lefaa bà beer Diinaa t san na fià seeŋ kɔrgunbeerba biiba. ² Hiwiimba huraa, Hamoora kwæel Sikeema t yum-wu. Han nyan-wu lee, n mug-wu n kwægdi n goom n wun, l` tigl-wu jiwfi. ³ Há rem t lɔɔm beerwii, fiá ka sokla-wu ka bag na fià hogl-wu n golamei na fià

magn.

^z33.18 *Sikeem* : Nyaan 12.6.

^z35.1 Nyaan 28.10-12.

lög-wu føgt,⁴ n bɔñco fiá sa Hamoor na : « San v ` gbaam-mabeerwunwuna fién ! Mà bo na mà lög-wu føgt. »⁵ Yakooba t fiom na Sikeëma mug fià beer n kofil-wu. Wo fiá kweelba nn da baa kpam ka kiima fiá dɔm lee, fiá kpat n ka hen na bá kpen.

⁶ Sikeëma sa Hamoora t san Yakoobaa na fià biir-wu gweetii.

⁷ Yakooba kweelba nn da n kpen kpam n fiom b` da fier bii lee, n yum na bà suudg-ba. Bá fiem kweewweerga biii na Sikeëma nn da goor n Yakooba beerwu n gemmmt lee, fià da fiera bii bëfb.

*Yisrafeel kɔrgun 1` kpafi na bá fiem welee.⁸ Hamoora t bɔñco-ba na : « Mà kweel Sikeëma sɔkla beerwunwuna, to-n-wu-wu fià lög-wu føgt !⁹ T` n nn t` bewlg haar, n ` lög m t` beerba føgt, t` lög n ` reba,¹⁰ n ` go ka nyɔfir n tn. T` si-n huru na n ` bëm kan ka fiena n ` ñmeeëgb, ka ba n kpamt. »¹¹ Sikeëma mɔma t da n bɔñco beëra sawu n fià maaba na : « Sofdg-n-ma hɔm, mà to-n nn bag bii membii !¹² N ` ba n ` bee n ` gbaam na mà hewl want 1` nn mam na mà fiaar tii jugun wo nn sɔkla lee. N ` ta ba n ` bee n ` gbaam na mà si-n wanvont. Maa mà to-n nn gbaam bii membii, ka n ` tii na n ` to-ma beerwunwuna na mà lög-wu føgt. »

¹³ Yakooba kweelba t leed Sikeëmwu n fià sa Hamoorwu rarm fién. Biilm, Sikeëma da kofil bà nyabeer Diinaa.¹⁴ Bá bɔñco-ba na : « T` kpafi t` bee t` to t` nyabeerwu daawhii bà ba *bɔtg-wu. Ka t` fie welee, t` gwifidg tyen.¹⁵ Ka n ` fie tn ba t` doolg-n bii, t` to-n-wu. L` ba na bá bɔd n ` kɔrgu dabee membee wo t` kɔrgu tiiba nn bɔdr lee.¹⁶ Ka n ` fie welee, lee wen n ` lög m t`

beerba fɔgt, t ` ta lɔg n ` reba fɔgt. T ` goom taa man, t ` n nn t ` bewlg tigyend. ¹⁷ Ka n ` ba tii bà bɔdm-nii, t ` lɔg t ` bëera t ` getg ka nyaba. »

¹⁸ Hamoorwu n fià kweel bá tii na baa bà fie welee. ¹⁹ Kweelwii da sɔkla beerwii biii, lee, fiá tag yelmaa na bá bɔtg-wu, l ` ba na wii beel n gemmmt fiá sa haarn. ²⁰ Hamoorwu n Sikeem bá san bá kɔrgu kpoglb baŋjun n bɔfiɔc bá kɔrgu tiiba na : ²¹ « Nidbee diila t ` fiɛn hɔm. Tn si-n-ba huru na bá kad t ` tantn bà fiɛm bá ñmeeëgb ! Tant doora yem. Lee wen, t ` ba t ` bee t ` lɔgm bá beerba, bà ta lɔg t ` reba fɔgt. ²² Ka bá bɔd t ` kɔrgu tiiba memba wo bee mɔmba nn ta bɔdr lee, bà tii bà goom t ` tantn, t ` n ban t ` fie nidyena. ²³ Ka t ` tii, bà daan bà goom t ` tantn, bá dɔmii menmii n bà wantii kitg t ` ret. »

²⁴ Kɔrguu nidba bá da ba kan bee t tii Hamoorwu n fià kweel Sikeem bà gwætii, bá bɔdm bá kɔrgun dabee membee. ²⁵ Dabee bɔdb gotafird goor, bà nyi fium nɔt wiiru, Yakooba kweelba huuga Simfioonwu n Levia, Diinaa maaba t lɔgm bá hoodjui n jib kɔrgun sabafi n kuum dabee membee ²⁶ n lag n Hamoorwu n fià kweel Sikeema mɛfi n kuum, n lɔgm Diinaawu Sikeema haarn n kulii n. ²⁷ Yakooba kweelvolbee t wiim nidkpiirmbee n lɔgm bà want n kulii n na bà da lo bà nyabœerwu jiwhin. ²⁸ Bá lɔgm fei n buri n naagi n boŋji, dɔm m ` da ba kɔrguun n m ` da ba kpam mii menmii n kulii n. ²⁹ Bá ta lɔgm kɔrguun kwegdmii menmii, n bii n fɔg̊ba mɛfi', n gbuſim kɔrguu kpaalaa.

³⁰ Yakooba t bɔfiɔc Simfioonwu n Levii na : « Nn fier wenna

lee, ḡ n ` ba kofl mà hidr Kanafiaan tiibee n Feerismbee membee man nnii ? Mà kpafi n nidba kōd. Ka nidbee t bewlg noor bá teew-ma hoodr, bà yatg-ma, bà felg-ma n mà haar mend. »³¹ Kweelbee t leed na : « ḡ L ` da ba na t ` saa fià fie t ` nyabæerwu wo yaruutgun ? »

Yakooba kedaa Betfieel kɔrgun

35 ¹ Goor diir, Saŋgband t bɔfičč Yakoob na : « Nyab v ` san Betfieel kɔrgun, v ` kpat kan, v ` mɛfi-ma kan dukɔka ! Ree nnii man da ree mayen n werii-v vn da sol na v ` fetg v ` maar *Hesaawa nufun goorii². » ² Yakooba t bɔfičč fiá haar n nidba bá da ba fià man bee membee na : « Kɔfi-n boga fiá ba n ` man fhee, n ` hig n ` nakakeet, n ` lagii dimt ! ³ Vidg-n ! T ` ba t ` san Betfieel kɔrgun. Maa mà mɛfi kan Saŋgband dukɔka, dii da tɔrg-ma goor man da ba kunyɔŋun dii, n hefil-ma kaalai man da san hii mənhiin. » ⁴ Bá to Yakoobwu bogfiee n tisaant ban da ba n tii, n koi ban da lilg bà tobfia hii², fiá san n kuur l ` menguu tibermb² b ` da ba Sikeem kɔrgu man bii kween.

⁵ Yakoobwu n fià kweelba nn da nyaba lee, Saŋgband t fiem fobefigu t mug kɔrni fií da ba kpama fiii tiibee, fiii t ka ba niwba. ⁶ Yakoobwu n bà da ked bee membee t taai Luus kɔrgun, Kanafiaan tantn. Bà ta hofl kɔrguu na Betfieel².

^{35.4a} Hebrmba fɔgbä koi ban da lila bà tobfia hii da ba na kowt rehin.

^{35.4b} *Tibermb* : Nyaan 13.18.

^{35.6} Nyaan 28.19.

⁷ Ìá mɔfim kan Saŋband dukɔka n bafid kaalaŋee na “Betfieel Saŋband”, blaſib kaa na ree nnii Saŋband nn da werii-wu dyen fian da sol na fià fofint fià maar lee wen. ⁸ Dbooraa^z fɔg fià da raawr Rebekaa wii t da n kuum, bá kuur-wu Betfieel kɔrgu man, tiib ban bafidg na “Kuumb tiib” bii kwεen. ⁹ Yakooba nn ren Mesofotamii tantn n kpen lee, Saŋband t ta ree dyen n we-rii-wu n kaawl fiá fien, ¹⁰ n bɔfici-wu na : « V ` hidr nnii na Ya-kooba, gwəntafi bà kpafi bà ta hofim-v welee. Gwefiŋa baa bà hofim-v na *Yisrafieela^z. » Saŋband t nan bafid-wu na Yisrafieela, ¹¹ n ta bɔfici-wu na : « Man nnii Saŋband Gemm Menm tia. Mà kee mà si-v bii kɔd na v ` kitg tiga kɔd yandaa. V ` yakii hiihi nan jul horaant. ¹² Tant man da to Ìabrahaamwu n *Yishaakwu tii, mà tɔɔ-v-t. Mà nan kee mà ta to-t v ` yakii. » ¹³ Saŋband nn bed-wu welee lee, n nyab fiá man kaalaŋeen. ¹⁴ Yakooba t viil kan tand na d ` kitg Saŋband kowt tand, n sool d ` fien kpaam n kpifim daam. ¹⁵ n bafid kaalaŋee na Betfieel, l ` kɔtɔd na “Saŋband haar”. Ree nnii dn da gweel n wun^z.

Bënyamiina maadb n Raheela kuum

¹⁶ Yakoobwu n fià haar bá vid Betfieel kɔrgu n nyab. Ln da n tɔlm jaſi na bà taai Ìefraataa kɔrgun lee, Raheela t maadm. Maadbii t fiem gemm. ¹⁷ Ìan da maad lee, fɔg fiá da togaa-wu

^{z35.8} Dbooraa : Nyaan 24.59.

^{z35.10} Ta nyaan 32.29.

^{z35.15} Ta nyaan 28.18-19.

^{z35.19} Betleehem ba tana fianiind Yerusalém kɔrgu kwεenn.

wii t bɔñicɔ-wu na : « Daa solm fobɛñgu ! Ta budaagan. »¹⁸ Ḵà da ba kuumn. Ḵan da n nyufi kuum lee, n bafid bugee na Benfonia, l' kɔtɔd na “kunyɔñbuga”. Ká sa wii t bafid-ka na Beñyamiina, l' kɔtɔd na “mà najuudu buga”.¹⁹ Raheela t kuum, bá kuur-wu Ḵefraataa kɔrgu saama huru man. Bà hofil kɔrguu gwefiña na Betleñhem^z.²⁰ Yakooba t viil bilfiuu fiɛn tand. Bà la hofil tandii n jana na Raheela bilu fiɛn tand.²¹ Yakooba^z t nyab ree, n san n film fiá suku Migdaal-Ḣeeder kɔrgu nɔngan.²² Ḫan da ba tantiin lee, fiá kwæel Rufiuubeena t goom n fiá sa fɔgkaa Bilaa. Sawii nn fiomr welee lee, l' jaarnj-wu biii^z.

Yakooba da ba n bii kwifir n hirefi'.²³ Lefiaa bii nnii Rufiuubeena, Yakooba bunoogrga, n tagl Simfioonwu n Leviiwu n *Yuudaawu n Yisakaarwu n nan Jibuloon. ²⁴ Raheelwii t maadm *Yoosefwu n Beñyamiina.²⁵ Raheela ɲmɛeñfeed Bilaa t maadm Daanwu n Naftalia.²⁶ Lefiaa ɲmɛeñfeed Silfaa t maadm Gaadwu n Ḵaaseera. Yakooba bii ban da meedr Mesofotamii tantn hii nnii.

²⁷ Yakooba t vid n san fiá sa Yisfaaka man Mamree kɔrgun, l' nyofir n Kiryatfiarbfaa kɔrgu. Bà hofil kɔrguu gwefiña na Hebroon. Ḵabrahaamwu n Yisfaak bà da ta goora kan.

²⁸ Yisfaaka nn da sofđg bina lemu n kwefniind lee, n kuum.

^z**35.21 Yakooba :** Nnafi kan Hebrmn bà fiɔda Yakooba hidrefidrd na Yisrafieela.

^z**35.22 Fɔgkaa :** Nyaan 16.3 ; 49.4. – *L' jaarnj-wu biii*. Gweetii kpaf Hebrmba wadga mɔmgan, gwentafi ka ba wadkpeemga kiigan.

^z**36.24 Nyaaltulm bilga laa nyaalm.** Hebrmn gweetii kpaa ba wiangan.

²⁹ Ḥà da biira kōd safi le kuum kena ka lög-wu fià kulaa fiá yan-daba man. Ḥá kwæelba *Ḥesaawwu n Yakoob bá kuur-wu.

ḤESAAWA GWÆET N ḤEDOOM RENLAJÀ

36 ¹*Ḥesaawa, ban ta hofí na *Ḥedoom wii gwæet nnanafí'. ² Ḥesaawa da lɔgra Kanafiaan fɔğba : Heeta yakiiga Ḥeeloona beer Ḥadaawu n Ḥanaa beer Ḥɔɔlibamaa, Hiwii tii Sibfoona yakiiga. ³ Ḥà da ta lɔgra *Yismafeela beer Nbayoota nyabeer Basmaatwu fɔgt. ⁴ Ḥadaa t maadm Ḥelifaasa, Basmaata t maadm Rufiufieela, ⁵ Ḥɔɔlibamaa t maadm Yifiuuswu n Yaflaamwu n nan Koora. Ḥesaawa bii fian da meedr Kanafiaan tantn hii nnii.

⁶ Hí maadb kaann, fiá lögma fiá fɔğba n fià budai n fià bufɔgii n fiá ηmeeifieedbee membee n fià dɔmii menmii n fià kwegdm fian da yuuŋ Kanafiaan tantn mii menmii, n nyab n san tanjeentn l` kpaa nyɔfir n fià nyakwæel Yakooba. ⁷ Biilm, bà da ba n kwegdm kōd. Ka bà kpat taa man, tant ban da ba bà bəm tiin da kpafí t` taa-ba na bá dɔm gilm ka ju moot. ⁸ Tii nnii, Ḥesaaw ban ta hofí na Ḥedoom wii nn san n ka go Sefiir duuran.

⁹*Ḥedoommba bá go Sefiir duuran bee yandaa nnii *Ḥesaawa, bá hida nnanafí'. ¹⁰ Ḥesaawa fɔg Ḥadaa buga nnii Ḥelifaasa, fiá fɔg Basmaata buga nnii Rufiufieela. ¹¹ Ḥelifaasa bii nnii Teemaanwu n Ḥoomaarwu n Tisfoowu n Gaftaamwu n nan Kinaasa. ¹² Ḥelifaasa da ta ba n fogrefidra bà hofí-wu na Timnfhaa. Ḥá ta maadm-wu budaaga, bá bafid-ka na

*Ĥamaleeka. Ħesaawwu n fià fôg Ħadaa bà yakii nnii.

¹³ Rufufieela bii nnii Naawatwu n Jeeraawu n Samaawu n nan Misaa. Ħesaawwu n fià fôg Basmaat bà yakii nnii.

¹⁴ Sibfioona yakiiga Ħanaabeer Ħoɔlibamaa lee, wii da mee-dra-wu Yifiuuswu n Yafilaamwu n nan Koora. ¹⁵⁻¹⁶ Ħesaawa yaki hí da diir huraaant hii hida nnanaf' : huraa Teemaanwu n huraa Ħoomaarwu n huraa Tisfoowu n huraa Kinaaswu n huraa Kooraawu n huraa Gafitaamwu n nan huraa Ħamaleeka. Bà da gool *Ĥedoom tantn, l` ba na Ħesaawwu n fià fôg Ħadaa bà bu-noogrga Ħelifaasa bii nnii. ¹⁷ Huraa Naawatwu n huraa Jeeraawu n huraa Samaawu n nan huraa Misaa, bee da gool Ħedoom tantn. Bà da ba na Ħesaawwu n fià fôg Basmaata bà bu-noogrga Rufufieela bii nnii. ¹⁸ Huraa Yifiuuswu n huraa Yafilaamwu n nan huraa Koora, bee ba na Ħesaawwu n fià fôg Ħanaabeer Ħoɔlibamaa bii nnii. ¹⁹ Ħedoommba bá red Ħesaawa buudmn bee huraaamba nnii. ²⁰⁻²¹ Bá da foog n kad Ħedoom tantn bee ba na Hoormba Sefiira yakiin. Hoormba huraaamba nnii Lootaanwu n Soobaalwu n Sibfioonwu n Ħanaawu n Dii-soonwu n Ħeeserwu n nan Diisaana, bee nnii Sefiira kweelba. ²² Lootaan kweelba nnii Horiiwu n Heemaama. Lootaan da ba n nyabeer bà hof-wu na Timnħaa. ²³ Soobaala bii nnii Ħalwaanwu n Manaatwu n Ħeebaalwu n Sifoowu n nan Ħoonaama. ²⁴ Sibfioona bii nnii Ħayaawu n Ħanaa. Ħanaa da nyana nyaaltulm bilga^z kpamkparmugun ka kiima fiá sa Sibfioona

boŋji. ²⁵ Ḵanaa bii nnii fiá kweel Diisoonwu n fià nyabeer Ḵɔɔlibamaa. ²⁶ Diisoona bii nnii Ḥemdaanwu n Ḫesbaanwu n Yitraanwu n nan Kiraana. ²⁷ ḥeesera kweelba nnii Bilaanwu n Saħwaanwu n nan Yaħkaana. ²⁸ Diisaana bii nnii ḥuuswu n ḥaraana. ²⁹⁻³⁰ Sefiir tantn, Hoormba hurambla nnii Lootaanwu n Soobaalwu n Sibfionwu n Ḵanaawu n Diisoonwu n ḥeeserwu n nan Diisaana. ³¹ Safi na hurambla mad *Yisrafieel tant, hurambermba bá da lagaa taa *ḥedoom kɔrgu jarga fiēn bee hida nnanafi' : ³² Dinaaba kɔrgu tii Bfoora kweel Beelfiaa da kad ḥedoom kɔrgu jarga fiēn. ³³ Há kuum kaann, Bɔsraa kɔrgu tii Jeeraa kweel Yoobaaba t lagii-wu. ³⁴ Wii kuum kaann, Teemaan tii Husaama t lagii-wu. ³⁵ Wii kuum kaann, ḥawiit kɔrgu tii Bdaada kweel Hadaada t lagii-wu. Wii da yatg *Madyaanmba *Mofaab tantn. ³⁶ Wii kuum kaann, Masrekaa kɔrgu tii Samlaa t lagii-wu. ³⁷ Wii kuum kaann, kol kpamga Rooboot kɔrgu tii Safiuula t lagii-wu. ³⁸ Wii kuum kaann, ḥaġboora kweel Bafialaanaana t lagii-wu. ³⁹ Wii kuum kaann, Fafuu kɔrgu tii Hadaara t lagii-wu. ḥà da lɔgra Meesaaba yakiiga Matreeda beer Mheetabfieelwu fɔgt. ⁴⁰⁻⁴³ *ḥedoommba hui hurambla hida nnanafi' : Huraa Timnfiaawu n huraa ḥalwaawu n huraa Yiteet-wu n huraa ḥɔɔlibamaawu n huraa ḥelaawu n huraa Fiinoonwu n huraa Kinaaswu n huraa Teemaanwu n huraa Mibsaarwu n huraa Magdifieelwu n nan huraa ḥiiraama. ḥedoommba hui hurambla hida nnii. Bà da ba tiga jugu jugu. *ḥesaaw nnii

^{27.3} *Daft dimħɔmgu*. Baa bà bee bà ta biir na *tuku kù ba n niħviegħi*,

ÎHedoommba yandaberma.

37 ¹ Yakooba t kpat n ka kad Kanafiaan kɔrgun, tant fiá sa nn da kad weem tiin.

YOOSEFA GWËET

Yoosefa maaba gweedm-wu

² Yakooba kweelba gweet nnanafi'.

*Yoosefa da ba n bina kwifir n fialblefi'. Îhà da kiima fei n buri ka tagd fià maaba kaa, bee nyamba nnii Bilaawu n Silfaa. Îhà da gelma fià sawu gobefit ban da bɔñicɔ tii. ³ Yakooba da sɔkla Yoosef ka yata fià teelvolbee, blasib kaa fià da meedra-wu fià kpalmntr. Îhà da to-wu dafit dimhɔmgu². ⁴ Yoosefa maaba t yum na bá sa sɔkla-wu l` yata bà membee. Bá jib-wu nyafiaab ka gwëela-wu n talmt hënt. Bà da kpaa gwëela-wu n sɔklb.

⁵ Miim Yoosefa t da n jaamii gweet tiit, n bɔñicɔ fiá maabee fian jaamii lee. Bá gwëd n kween n ka nyafiaa-wu. ⁶ Îhà da beda-ba na : « Kewlg-n mà jaamiit ! ⁷ Mà jaamii na t ` boowa gwëwa. Myenm fièn, mà gwëwr t vid n jefint tif', n ` membee n ` gwëwa t kaad madii n filnt n d ` wee. » ⁸ Bá gbaam-wu na : « ¿ Bagl na v ` kitg t ` huraa v ` kad t ` fièn laa bee ? » Lee wen, bá ka nyafiaa-wu kɔd fiá jaamiitii kaa, n gweet fian daa ka bɔñicɔ tii kaa.

laa tuku kù ba takm takm.

²37.17 Dotaan ba wo tana kweerifi n fianu Sikeem kɔrgu faagan.

⁹ Yoosefwii t da n ta jaamii jaamijjeent, n ta bɔfičč fiá maaba na : « Mà lila jaamiib na muunu n kidga n ȳmedii kwifir n kayen kena ka filnta mà tiŋa. » ¹⁰ Há ta bɔfičč fiá sawu jaamiitii. Wii t heluu-wu n bɔfičč-wu na : « ¿ V ` jaamiitii kɔtɔd nnii na laa ?, ¿ l ` ba na má n v ` nyawu n v ` maaba t ` daan t ` gbafint tiŋan v ` nɔngana ? » ¹¹ Há maaba t lo-wu n nɔmmɔlb, fiá sa lee, wii t ka la diila jaamiitii fiɛn.

¹² Yoosɛfa maaba t san Sikeem tantn na bà kiim reekan bá sa fei n buri fiì ju moot. ¹³ Goor diir, Yakooba t bɔfičč Yoosɛf na : « V ` maaba kiimaa mà dɔm Sikeem tantn. Maa mà tom-v bá man. » Há leed na : « Baab ! Mà fiomran. » ¹⁴ Há bɔfičč-wu na : « San v ` nyaan na mig ¿ bá n dɔmii bà ba hɔm laa ?, v ` kpen v ` biir-ma ! »

Yakooba t vii-wu Hébroon duur kwœen n tom-wu. Há san n nyufi Sikeem kɔrgu, ¹⁵ n ka yɔfiwa n kpamb yem, nidfii t taŋ n wun n gbaam-wu na : « ¿ Bag bee ? » ¹⁶ Há leed-wu na : « Mà bagl mà maaba. ¿ Ba v ` bee v ` werii-ma bá kan kiima dɔm ree ? » ¹⁷ Nidwii t leed-wu na : « Bà nyab nnafi'. Mà da fiomra bà bɔfičč na bà keda n Dotoaan^z kɔrgu weenn. » Yoosɛfa t bafì Dotoaan kɔrgu huru, n san n yum fiá maaba.

¹⁸ Há maabee t yum-wu vɔkun. Sañ na fiá taai bà man, bá fetg noor bɔb na baa bà kuu-wu. ¹⁹ Bá bɔfičč taa na : « Nyaan-n jaamiit nidwia ! ²⁰ Tn way n welee t ` kuu-wu t ` lɔɔlg lɔku kuugun,

^z37.22 Nyaan 37.3.

t ` da t ` biir na diidgu diira-wu. Lee, t ` nan nyaan na mig ? fiá jaamiitii ba t ` fie t ` noor fién laa ? »²¹ Rufiuubeena t fiom n bɔfiċċa fiayen na wii ba fià sofidiq Yoosefwu bà do. Ḵan bed fiayenwu welee lee, n bɔfiċċa-ba na : « Tn daa kuu-n-wu ! »²² Ḵá ta lilm-ba bɔfiċċab na : « Daa kuu-n nida ! Lɔɔlg-n-wu kpamlɔ̃ju lɔkunkunan, daa kuu-n-wu ! » Ḵà da bɔfiċċa-ba welee ka bo na fià bee fià sofidiq-wu bà do fià ȷməlgii-wu fià sa.

²³ Yoosefa nn taai fiá maaba man lee, bá mug-wu yelmaa n fit fià daft dimhɔ̃mguu²⁴, ²⁴ n lɔɔl-wu lɔkun. Lɔkuu da ba kparmgu kpaalaa, nyaalm kpfí kú ni. ²⁵ L ` tog, bá kad n ka ju diit. Bá geed n yum *Yismafieelmba yagtiiba beraa, ka kad kaanfofit deera fién, ka mana n Gilfiaadn ka kedaa *Ḣejift tantn. Bá deera da tofida tibit ttafit nyanyaam, m ` ba jugu jugu ka kunwa hɔ̃m ka ba daft. ²⁶ *Yuudaa t bɔfiċċa fià teelba na : « Ka t ` ku t ` nyakwεela n kpfidr fià kuum na fiii daa fiom, ? t ` way bee ? ²⁷ L ` ba hɔ̃m na t ` gweedm-wu Yismafieelmbanbena. Tn daa tarm fià neerm fién ! Ka l ` la ba lan, t ` teeln, t ` nyakwεeln. » Ḵan bed welee lee, bá tii fiá gweetii fién.

²⁸ *Madyaan kɔ̃rgu yagtiiba biiba t da n ka beraa n kan, n ree Yoosefwu lɔkuun²⁵. Ḵá maabee t gweedm-wu Yismafieelmba yagtiiba n soħd sikfeela liġbkpaġm kwεereħi'. Bee t san n wun Ḣejift tantn.

²³37.28 Madyaan kɔ̃rgu yagtiiba biiba ... t ree Yoosefwu lɔkuun, wadvo-liin bɔfiċċa na Yoosefa maaba t ree-wu lɔkuun.

²³37.34 Bá kɔ̃rgu kunjfgħidimt da ba na kutukntn.

²⁹ Rufuubeena t da n ɻmetgii n luud l̄kuun, n mid Yoosefa kpafi kan. L' ham fiá rarm n weer-wu, fiá sad fiá dimgu ³⁰ n san n fià nyakwæelba wee n bøfícc-ba na : « Yoosefa kpafi kan. ¿ Maa mà jib tee gwæfimnmina ? » ³¹ Yoosefa maabee t git butajuntr lakween, n løgm fiá dimguu n veñ-ku jiimn. ³² Tii n t` kaann, bá toolgii dimguu bà sa n bøfícc-wu na : « T` tuudg dimgunkuna. Nyilg-ku høm v` nyaan na lag v` buga dimgun ! » ³³ Yakooba t miig-ku n mœm ɻmœega ka bøfícc na : « Mà buga dimgun. Diid-gu sadr-ka n jum. » ³⁴ Lee, fiá sad fiá dimgu, n yofí bá kɔrgu kunjfgdimt^z, n føgl fiá buga kakefinan. ³⁵ Hå bii menii t fiem l` menguu na hì kwiiñl fià kwæewr, fiá kirm n bøfícc na : « Maa mà føglm kakefinan man nan taa mà buga man tijrba kɔrgun. » Hå bed welee lee, n ka la føgra.

³⁶ Yagtibee t san n Yoosefwu n Héjift tantn, n gweedm-wu nidhii bà hofí-wu na Fotifaara, Héjift hurberma^z kwæen tia, l` ta ba na hurbermwiaa tawdba berm nnii.

Yuudaawu n Taamr bà gwæet

38 ¹L' vuuguu nii, *Yuudaa t nyab fiá teelba man n ku-lii Høadulaam kɔrgun, n ka go nidhii man bà hofí-wu na Hiiraa. ²Hå yum kan Kanafiaan tiifii biiriiga, bà hofí ká sa na Sufia. Hå løgm kee føgt, ³ká fiem fuuga, n maadm budaaga, Yuudaa t bafid-ka na Høeera. ⁴Føgwii t da n lilm budavolga

^z37.36 Højift lamn bà hofil hurberm na *Farfioa*.

^z38.8 V` meed buga kà bem na fiá rekan : L` da ba na ka kunjfga t

maadb, n bafid-ka na Êhoonaana.⁵ Kee kaann, fiá ta lilm budatafirga maadb, n bafid-ka na Seelaa. Fôgwii nn da meedr bukaawrgee lee, Yuudaa ba Kisiib kôrgun.

⁶ Yuudaa t bagm fià budanoogrga Êheerwu fôghii bà hof-wu na Taamra. ⁷ Sangband t yum na Êheera kofil kpaalaa d `nongan, d `fiem fiá kuum. ⁸ Ïhan kpiir lee, Yuudaa t bôfîcô Êhoonaan na : « V `maara kpiiran, lee, miil bii b `ba na v `fie fiá hidrn bii. L `ba na v `meed buga kà bëm na fiá rekan⁹. Tii lee, lôg fiá kunjfögwu fôgt ! » ⁹ Êhoonaana da miil na ka fiá meed bugaa, kà kpaa kee kà bëm na fiá rekan. Tii kaa nnii fian da go n fôgwii ka futra fià daat tinjan, na fuuga daa fie l `da l `bëm na fiá maara hefil n buga. ¹⁰ Welee fiëbbefibii t fiem fiá kofil Sangband nongan kpaalaa. Tii lee, d `fiem fiá ta kuum. ¹¹ Reekan, Yuudaa t bôfîcô fiá bufög Taamr na : « Ln ba na venn kunjög lee, kul v `sa haarn, v `goom kan ka hôd na mà buga Seelaa berñ. » Ïhan bôfîcô welee lee, ka ta diila n fià ni na : « L `daa fie na Seelaa da fià ta kpi fià maaba dela ! » Lee wen, Taamra t kulii fiá saa n ka go.

¹² Goora fiiifa n fià kaannaa, Sufiabeer Yuudaa fôga t kuum, bá fôgl-wu. Fôglb nn difi lee, Yuudaa t san Timnaa kôrgun, wú n fià tuur Êhadulaam kôrgu tii Hiiraa na bà nyaan bá da kwe fiá fei töom bee. ¹³ Taamra nn fiomr na fiá yaaëba da keda Timnaa

meed fiá budanoogrga wú n fià sida teel laa ben, bugee t ka ba na kpfirwii bugan.

^z**38.18** Bà da lila muhu nabtorii bá lakpanan.

kɔrgun na fiá kwe fiá fei tɔɔm lee,¹⁴ fiá tet fiá kuŋfɔgdima, n fiid fiá nɔnga n kateegnja, n san n ka kad Ȣheenaayim kɔrgu noon, Timnaa huru kan beraa n ree. Ȣà da fiera welee, ka mi hɔm na Seelaa berjn, gwəntafh lee, bà da ba to-wu-wu na fiá mad-wu fɔgt.

¹⁵ Yuudaa t da n ka beraa n yum Taamra n ka mi na yaruutn. Ȣà da fiid fià nɔnga kateegnja.¹⁶ Ȣá ka ba miig na fià bufɔgwii nnii, tii lee, fiá keedgii fiá man huru kpamga, n bɔfɔcc-wu na : « Si-ma huru na má n vn t ` go ! » Ȣá leed-wu na : « Ka t ` go de ð v ` si-ma bε ? »¹⁷ Ȣá bɔfɔcc-wu na : « Mà kee mà mug mà ko-diirn burbiir mà tuun-v. » Ȣá Ȣmel-wu na : « Mà tiin, gwentafiaa, doolg bii mà man safi' ! »¹⁸ Ȣá leed-wu na : « ð Sɔkla na mà doolg ben v ` man ? » Wii t bɔfɔcc-wu na : « To-ma nabtorga v ` hidr nn ba kà jugun kee, ká n kà mufu^z, n da-biir vn mad dii mεfi' ! » Ȣá tii n to-wu wantii, lee, n goom n wun n lo-wu fuuga.¹⁹ Ȣan goor n wun lee, fiá vid n kulii, n hegdimr fian da fiid fià nɔnga n dii n Ȣmet n yofim fià kuŋfɔgdima.

²⁰ Yuudaa t da n mug burbiir fian da bed na fià kee fià si-wu dii, n tom n fià tuur Ȣadulaam tiiwii na fiá san fià to-d fɔgwii, l ` saa fià sofɪdg want fian da doolg fià man tii. Ȣá tuurwii t san n ka ba nyaan fɔgwii.²¹ Ȣan ba nyaan-wu lee, n gbaam Ȣheenaayim tiiba na : « ð Yaruut fià daa ka ba huru maaru l ` nyɔfir n nnanafi wii, fià ba tee ? » Ȣheenaayim tiiba t leed-wu na : « Yaruutfii kpaa ka bee nnafireen felafi'. »²² Yuudaa tuurwii

^z38.29 Feeresa da ba na hurberm Davienda yandaan (nyaan Ruuta 4.18

t ñmetgii n bɔficc-wu na : « Mà ba nyaan-wu, l' saa kɔrgun tii-bee t ta bɔficc-ma na yaruutfii kpafí nnafi kan. »²³ Yuudaa t leed-wu na : « Yaruutwii kpat fià mad wantii ! Tn daa lo tyenwu suut ! Tii lee, maa tomra n burbiir, l' saa ven, vii t san n bagm ba nyaan-wu. »

²⁴ Tii n t ` kaann, l' taam wo kidii hitafii, nidfii t san n bɔficc Yuudaa na : « V ` bufɔg Taamra fiera yaruub, bii fiera fià ka ba n fuuga. » Yuudaa nn fiomr welee lee, n bɔficc na bá ree-wu bà totr-wu boglam fià neer !²⁵ Ban da rea fɔgwii lee, fiá tom na bá biir fiá yaağb na : « Nyaan wantntina, nid fiá lo-ma fuuga wii, wii hefil n nabtorgankena, wii ta hefil n muhiunfiuna, n ta da-biirndina. Tii lee, fie gemm v ` miig wiilafi ! »²⁶ Yuudaa nn nyan wantii lee, n miig-t, n bɔficc na : « fɔgwii valg basilb hɔm n yatma. Gobiint : L ` da ba na mà to-wu mà kwæel Seelaa na fiá lɔgwu fɔgt, lee, má ka ba fie l' jugun. » Lee daa n jafiaa, Yuudaa t ka ta ba lil-wu n gbai felafi'.

²⁷ Maadb wen, bá yum na fià ba n dumbiiba. ²⁸ Bá ni bilma t ree nufu fiuyen. Meeegta t mug-fiu n togd-fiu yɔrmɔlgu, n bɔficc na : « Wunafi ren nooga. »²⁹ Gwəntafi, bugee t ñmel ká nufiuu, l' saa volgee t ren nɔngan. Meeegta t bɔficc na : « Ven sira bolmr. » Bá bahd-ka n bà lamn na Feeresa²⁵, l' kɔtɔd na “bolmr”.³⁰ Lee, dumbvolgee t ren n kaan, yɔrmɔlgu togr kà nufiun, bá

n nan Mateewa 1.3).

^{28.30} Jeeraa : Hidrii tɔna hebrmn ban hofí na molgu lee.

bafid-kee na Jeeraa^z.

Yoosefa ba Æjift tii Fotifaara haarn, bá da n riw-wu sargan

39 ¹*Yismafeelmba nn da san n *Yoosefwu n *Æjift tantn lee, n gweedm-wu Æjift tiifii bà hof-wu na Fotifaara. Hà da ba na hurberma kwæen tiin. Hà da ta ba na huraa tawdba bermn. ²Sangband da ba Yoosefa man ka tɔra-wu, tii nnii fiá want ment nn da ked hɔm. Hà da gool fiá berm Æjift tiiwii haarn. ³Nidwii t yum na Sangband ba Yoosefa man ka tɔra-wu, fiá want fian da fiəna tii ked hɔm. ⁴L' fiem Fotifaarwu lameegu kɔd n wun, tii lee, fiá lo-wu fiayen fià ñmeeëgbn, n to-wu fià haar n fià want ment na fiá sugm l' menguu fiən. ⁵L' vuuguu n jafiaa, Sangband t fiem Æjift tiiwii haar hɔmgu Yoosefa kaa. Sangband hɔmguu t fiem fiá kegt ment t yad, fiá haaga ret n fià kpam ret mɛf'. ⁶Tii kaa nnii Fotifaara nn da lɔgr fian da ba n bii membii n lo Yoosefa nufun n ka ta kpaa lu n bii weenn. Hå diit deb fiən n jafi nnii fian da hel.

Yoosefa da ba kwæelm l' kpafi jafi'. ⁷Goor diir, fiá berma fɔga t filuu n yum na fià ba kwæelm biilm, n bɔfiɔɔ-wu na : « Daan má n vn t' doot ! » ⁸Hå leed-wu na : « Felafi' ! Mà berma to-ma fià kegt ment na mà sugm t' fiən, fià to-ma fià kwæewr, n ka kpaa filwa bii fiən fià haarn. ⁹Haarndinan, fià kpaa mad-ma. Hå kpaa kir-ma n bii. Ven n jafi nnii man kpaa sug v' fiən, l' kɔtɔd na ven nnii fiá fɔga. Tii lee, ? l' ba l' fie lan na mà fie

^z41.43 Hå kpaa mi na dɔm tem da dad kekentii tututu.

befibermgunkuna na mà fie Saŋband n fubefibermga ? »¹⁰ Lee, fögwii t ka la jaarŋa-wu gormena ka tɔɔ-wu fiayen, gwəntaf Yoosefa ba tii felafi na fià go n wun.

¹¹ Goor diir, Yoosefa t da n jib haaga na fià fiem fià ŋmeeëgb. Nidba bá tɔra haariin ŋmeeëgb bee, bà kpaf!. ¹² Fotifaara fögwii t lewd fiá dimgu n ka bɔfici-wu na : « Daan má n vn t ` doot ! » Yoosefa t jaluu n fet n rorm ka sol n saa fögwii mad dimguu. ¹³ Fögwii nn nyan na fià sela n saa-wu n dimgu lee, ¹⁴ fiá mɔɔm ŋmeeëga n hofí fià haaga ŋmeeëgb tɔrgtba n bɔfici-ba na : « Daan-n n ` nyaan *Hebr taa maara nn daan n t ` man wii nn fiera ! Hà bagl na fià safilm n tn. Hà jibn n mug-ma na fià go n man, má mɔɔm ŋmeeëga kimm. ¹⁵ Han nyan mà mɔɔ ŋmeeëga lee, fiá rorm yelmaa ka sol n saa fiá dimgu mà man. »

¹⁶ Fögwii nn bed welee, n kpat n ka mad dimguu kakefnan fià sida wen kpen. ¹⁷ Hå sida t da n kpen, fiá ta bɔfici-wu na : « *Hebryuum vn daan n t ` man wii, fià daan mà man na fià safil n man. ¹⁸ Má mɔɔm ŋmeeëga ka hofí na fiii daan, fiá saa fià dimgu mà man n solm ka ror n duun. »

¹⁹ Berma nn fiomr fià foga noon bii Yoosefa nn fier bii lee, n lo kwæewweerga. ²⁰ Reekan lee, fiá wed bà mug Yoosef n riw-wu sargan bá kan da roow hurberma sarga tiiba ree.

Yoosefa t ka ba sargan.

²¹ Saŋband t ka la ba fià man sargeen n lo d ` hɔ̄mgu fiá fiɛn, n fiem na sarga tiiba tawdberma sɔ̄klm-wu. ²² Tawdbermwii t to-wu wad na fiá sugm sarga tiivolbee fiɛn ka weraa-ba ŋmeeëgt ln

ba na bá fiem tii mentii. ²³ Sangband da ba Yoosefa man ka tɔra-wu fià ñmeeegt ment ked hɔm. Tii kaa nnii tawdbermwii nn da ta kpaa lu n bii fian da to-wu na fià fiem bii weenn.

40 ¹ Tii n t ` kaann, l ` da n fiem na *Hejift hurberma kween tiiba barefiba kofil-wu n gweet. Bee huuga vola da safil-wu daam, volwii hɔfi-wu kponni. ² Ban kofil-wu n gweet lee, fiá lo-ba n kwεεwweerga, ³ n bɔfici bá riw-ba sarga tawd-berm fià sug hurbermwii tawdba fiēn wii haarn, *Yoosefa kan da reewr ree mɔmgu. ⁴ Tawdbermwii t to-ba Yoosef na fiá fiem bá ñmeeëgb, lee, bá kad sargeen l ` hiid kokol.

⁵ Goor diir nyingu, Hejift hurberma kween tiiba barefiba bà da reewr sargan bee t jaamii volwu n fià jaamiit, volwu n fià jaamiit, l ` ba na bá jaamiitii kɔtɔd ba jugu jugu. ⁶ Toju t da n ragd fiateekwéen, Yoosefa t san bá man n mid bà ba gbegbelr. ⁷ Há gbaam-ba na : « ¿ Ben fier jana nn ba gbegbelr welee ? » ⁸ Bá leed-wu na : « T ` jaamii volwu n fià jaamiit, volwu n fià jaamiit, lee, fii kpañi nnafi na fià ree-t t ` kɔtɔd. » Há bɔfici-ba na : « Sangband ba d ` bee d ` ree-n n ` jaamiitii kɔtɔd. Biir-n-ma-t ! »

⁹ Hurberma kween tii fiá da safi-wu daam wii t bɔfici na : « Mà jaamii na daam tibugu ba mà nɔngan. ¹⁰ Tibuguu da ba n hulii hitaf'. Hulihii t lo nyɔhra yelmaa, n wedr fiit, n roonm tiroon-biila. ¹¹ Mà da mada mà nufun hurberma kpowdga. Má tɔɔm tiroonfiee, n kam fiá nyaam kpowdgeen n to-wu. » ¹² Yoosefa t bɔfici-wu na : « V ` jaamiitii kɔtɔd nnanaf'. Tibuguu hulii hitafihii weraa goora fiataf'. ¹³ L ` weraa na l ` tela goora fiataf',

hurberma to-v kaalaŋbermga kiiga. Ḵà ba fià ɳməlg-v v ` ɳmeeɛkpeembn v ` safim-wu daam wo vn da safi-wu weem lee.

¹⁴ L ` menguu nn kee l ` maantg n vn lee, daa fie wo v ` hɔŋaa mà fiɛn ! Lo kwɛɛwhɔmr v ` biir hurbermwu mà gweet, ka bo na fiá ree-ma sargankenan. ¹⁵ Bà da mug-ma Hebrmba kɔrgu n daan n man nnafi'. Ban daan n man nnafi lee, mà ba kofl bii na bá riw-ma sarga. »

¹⁶ Hurberma kwɛen tiivol fiá da hɔfi kpoo ni wii nn nyan na Yoosefa ree jaamiitii kɔtɔd hɔm l ` maantra fià tuurwii kaalaŋ lee, fiá bɔfici-wu na : « Maa ta jaamii jaamiit tiit. Mà jaamii na mà tofida mà jugun furia fiatafi fià dewr taa fiɛn bɛbet ba fiá ni.

¹⁷ Kɔoleem bɛbet hurberma nn sɔkla tii da ba furiir d ` da dewr faaga dii kefi', lee, ɳmenii t ka kena ka tɔfi-t mà jugun. »

¹⁸ Yoosefa t bɔfici-wu na : « V ` jaamiitii kɔtɔd nnanaf!. Furia fiatafee weraa goora fiatafi'. ¹⁹ L ` weraa na l ` tela goora fiatafi', hurberma to-v kaalaŋbermga kiiga kà bɛm bermga l ` yatg, gwentafi, kpafi v ` sɔkl-ka. Bà kee bà bafi muhiu v ` lakween bà lilg-v tiibn, l ` saa ɳmenii daan hì tɔfi v ` gbanu. »

²⁰ Goora fiatafi kaann, hurberma t ka ju fiá maadb goor kasant. Ḵá dig diit kɔd n hɔfi fiá ɳmeeɛfieedba mɛmba na bà di. Ḵá ɳmeeɛfieedbee nɔnganii, fiá safim kaalaŋbermii fià kwɛen tii fià da safi-wu daam weem wii n ta fià kwɛen tii fià da hɔfi kpoo ni weem wii. ²¹ Ḵá hɔfi fiá kwɛen tii fiá da safi-wu daam wii n lo-wu fiá ɳmeeɛkpeembn na fiá ɳmetg fià safim-wu daam. ²² L ` saa fiá wed bá bafi muhiu volwii lakween n lil-wu tiibn. Welee lee,

gwæetii t fiem t' noor fien wo Yoosefa nn da ree jaamiitii kɔtɔd lee.²³ Ln maantg n volwii bá ñmel-wu fiá ñmækpeembn lee, fiá hɔj n Yoosefa fien kpaala.

Yoosefa ba hurberma nɔngan ka rea fiá jaamiit kɔtɔd

41 ¹L' fiem bina fiarefi hurberma t jaamii jaamiit tiit. Hà da jaamii na fià ba kol ban hof na Niil dii gbiir fien,² n yum naaniiri filblefi', fì ba beerm ka ba bibift, fì rena koln. Hin ren lee, n bafi n ka ju moot kolgbir fien.³ L' saa, naaniirvoli filblefi', fì ba kparmi waŋlam, fí ta ren n koliin n san noogrhhii man kolgbir fien.⁴ Naaniiri fií ba kparmi waŋlam fiii t sadr naabibifitii n jum. Lee wen, hurberma t himt.

⁵L' mɔɔ jaf', fiá ñmet n gor, n jaamii refidrm na fià nyana kpoonu moot liga fialblefi fià rena kpoonu moyengu fien ka ba kweelm ka ba bibift.⁶ Tii kaann, kpoonu moot ligvola fialblefi t ta ren ka vidg, kpamkparmgu fiam t gbuu-fia fiá kparj.⁷ Kpoonu moot liga fiá vidg ffee t voolum liga fiá ba kweelm ka ba n biim nyifi ffee. Lee wen, hurberma t himt n miig na fian jaamiimn.

⁸Há rarm t ham. Toju t ragd fiá tom yelmaa bá hofim *Hejift tantn taadba memba n rarbilm tiiba memba. Há bɔfici-ba fiá jaamiitii, fiii t ka ba bee n ree t' kɔtɔd.

⁹ Hurberma daam safidba berma t bɔfici na : « Taa maara ! Må deedg gwæet tiit, t`da getg mà fien man da fier bəfigu lee wen.

¹⁰ Goor diir, da lo kweewweerga na má n v` kpoonu hɔfidba berma t` kofl-v n gwæet, v` bɔfici bá riw-t sarga v` tawdba berma

haarn. ¹¹ T ` refidrbee, t ` da n jaamii jaamiit tiit jugu jugu nyiinyengun, jaamiitii ba n t ` kɔtɔd. ¹² *Hebrkuliiga kiiga da ba t ` man sargan ka fiēna tawdba bermwu ñmeeëgb. Lee, t ` bɔfīcc-ka t ` jaamiitii, ká bee n ree-t vol wo volwu fià jaamiit kɔtɔd. ¹³ Gweet kan da bed ka rea t ` jaamiitii kɔtɔd tii, t ` da n ta fiem t ` noor fiēn welee. Bá ñmel-ma mà ñmeeëgbn. L ` saa bá bɔfīcc bá bafi mufiu kpoonu hɔfidba berma lakwéen n lil-wu tiibn. »

¹⁴ Hurberma t safim wad na bà daan n Yoosefa. Bá san weem weem n ree Yoosefwu sargan n koom fiá jii n fià teemt. L ` saa fiá tet dimt n daan hurberma nongan. ¹⁵ Hâ bɔfīcc-wu na : « Mà jaamii jaamiit tiit fiii t ka ba bee na fià ree-ma t ` kɔtɔd. Tii lee, mà fiomra na ba n beer ka rea jaamiit ban bɔfīcc-v tii kɔtɔd. » ¹⁶ Hâ leed-wu na : « Lag man rea jaamiit kɔtɔd, Sañgband ba d ` ree-v v ` jaamiit kɔtɔd l ` ffee-v hɔm. »

¹⁷ Hurberma t bɔfīcc lee wen na : « Mà jaamii na mà ba Niil kol gbiir fiēn, ¹⁸ n yum naaniiri filblefi', fì ba bëerm ka ba bibifit, fì rēna koln. Hin rēn lee, n bafi n ka ju moot kolgbir fiēn. ¹⁹ L ` saa, naaniirvoli filblefi', fì ba kparmi wanlam ka ba dak dak, fí ta rēn n koliin. Mà ban nyaan felafî dɔm miim ba gwei welee *Héjift tantn. ²⁰ Naakparmtii t sadr naabibifinoogrt tlbleftii n jum. ²¹ Gwentaħħaa, ka v ` nyaan-tii, kpaħi v ` tii na t ` diira bii, t ` da la ba kparmt wanlam wo t ` nn bëm nooga lee. Lee wen, mà himt tawaf'. ²² Tii n t ` kaann, mà ta jaamii jaamii vont. Tii nnii na mà nyana kpoonu moot ligħa filblefi kpoonu moyengu fiēn, fià ba bibifit, ka ba biim nyif'. ²³ L ` saa, kpoonu

moot ligvola fialblefi t ren noogrfee kaa ka hafir ger ger, ka ba
liga fiá vidg, kpamkparmgu fiam t gbuu-fia fiá kparj. ²⁴ Kpoonu
moot liga fiá vidg ffee t voolm liğbibifitii. Mà beda mà jaamiitii
taadba, lee, bá ni fiii ba bee n ree-ma t ' kɔtɔd. »

²⁵ Yoosefa t bɔfɔcɔ hurberm na : « V ` jaamiit trefitii kɔtɔd ba
yenm. Sañgband bɔfɔcɔ-v na v ` miig bii dn ba d ` fie bii. ²⁶ Beerm
naaniiri filblefii n kwæelm kpoonu moot liga fialblefiee weraa
bina fialblefi'. Jaamiitii bewlg n ka ba yent. ²⁷ Naaniirvoli
filblefi fií ba kparmi ka ba gwei fiii, n kpoonu moot liga
fialblefia fiá vidg ka kpañi n bia fiam t gbu fiá kparj ffee, weraa
kɔmbermm bina fialblefi'. ²⁸ Taa maara ! Sañgband werii-v bii
dn ba d ` fie bii. Man bed-v gwefimna tii nnii. ²⁹ Bina fialblefi fià
kena ffee nii, dikafit ba t ` fie kɔd biii Ḧejift tant mentn. ³⁰ Lee n
l ` kaann, kɔmbermm bina fialblefia tagn, nidba mëmba hɔj
dikafit ban da ba n bina fià getg fieen tii fièn. Kɔmbermm kee
m ` riir kɔrgu mengun, nidba feer bà nifiin kpaalaa. ³¹ M ` kee m `
yatg kpaalaa, nidba ta kpañi bà miim na dikafib da ba kɔdgu biii
kɔrgun. ³² V ` jaamiitii daan tɔmb mrefi ka tɔn taa, na l ` werii na
gwet Sañgband nn bed tii, d ` beda-t n difi d ` ni, l ` ta weraa na
d ` kpañi d ` hɔd safi', na d ` ba d ` fie yelmaa gweetii fièn. ³³ Taa
maara ! Gwefiña lee, l ` ba na v ` bag rarm nidfii, rarbiilm tia v `
to-wu gemmnt na fiá mad Ḧejift tant. ³⁴ L ` saa, v ` ta bag karkm-
ba biiba, bà radgm dikafit kɔrgu mengu nn lɔg binbilmrn tii
tɔmb mnu, n lɔgm tɔmb myen n kpefidr. Bá fiem welee
kakefinan dikafit kɔd binfiee nn kee fià toglo fialblefi lee ! ³⁵ Bá

kolm dikafit kɔdgu binhɔma fià kena fieen ka fofila, bá doogm kpoonu moot bia Ìejift kɔrni menin v ` filwa, lee, dikafit nan teel ³⁶ ka bo na Ìejift tant nan bəm n diit kɔd kɔmbermm bina fialblefi fiá nan kena fieen, safi na kɔrgu nan fetg n kɔmbermmii. »

Yoosefa kitg hurberma kween tia

³⁷ Hurbermwu n fià kween tiiba t yum na gweet Yoosefa nn bed tii ba gobiint. ³⁸ Há bɔfici fiá kween tiibee na : « Sangband Vofioom ba nidwunwuna man. ¿ T ` ba t ` bee t ` nyaan nidfii, wiilafi mi bii ka yata nidwunwuna ? » ³⁹ Lee, fiá bɔfici Yoosef na : « Ln ba na Sangband werii-v wantii mentii lee, fii kpañ fià bee fià miim rarm ka ta ba n rarbiiilm ka yata-v. ⁴⁰ Ba v ` bəm mà tant want fien sagda, ka filwa l ` menguu. L ` saa mà tigr mend bəm v ` kween. Mà huraant n jahí ba t ` fie na mà bəm v ` berma.

⁴¹ Gweñja, mà tɔɔ-v gemmmt na v ` mad Ìejift tant ment. »

⁴² Hurberma t fit fiá nabiirn huraant nabtorga n fid Yoosefa na-biirn. L ` saa fiá bɔfici bá fidm-wu kwegdm dimt n lo fià lak-pandn sika kondalaalm. ⁴³ Tii n t ` kaann, fiá bɔfici bá jibl-wu fiá kween tia kekeñu deera^z nn dad kuun. Bá da sol kili nɔngan bee t ka toola na : « Si-n huru fià getg ! » Welee nnii hurberma nn da sir Yoosefwu gemmmt na fià mad Ìejift tant ment.

⁴⁴ Hurberma t lilm Yoosefwu bɔfici b na : « Man nnii hurberma, maa mà mad hurbermt. Gwentafi lee, fii kpañ fià bee fià kɔtg fià

^z41.54 Nyaan Tumtba ñmeegt 7.11.

nakpaŋa Ḧejift tantn felafi', v ` ba si fialafwu huru. »⁴⁵ L ` menguu nn tog lee, hurberma t bafid Yoosefwu hidr n Ḫejift lamn na "Safinaata-Fafineeya", n bagm-wu fəgħii bà hof-i-wu na "Ḩasnaata". Fəġwii sa nnii ḥoon kɔrgu gotii Fotifeera. Welee nnii, Yoosefa nn da bafi n ka mad *Ḩejift tant ment.⁴⁶ Ban da san n wun Ḫejift hurberma man lee, fià ba n bina kweetaf'. Yoosefa t nyab fiá man n bafi n ka linta n Ḫejift tant ment.

⁴⁷ Binhħoma fialblefiee nii, kootii mentii t fiem dikaft kɔdgħu l ` kpafi tinafi'.⁴⁸ Yoosefa t ləġm bina fialblefiee n kolm dikaft kɔdgħu Ḫejift tantn n kpejfir. ḥà da deogra korni menin dikaft ban da ləg kpamt t ` nyɔfir n fin tii.⁴⁹ ḥà da kolm kpoonu moot bia kɔdgħu wo nyabermm kpamga gwifhiim. ḥà da yatgħod kɔdgħu l ` ka kpafi keemlb, bá saa n ka kpaa keemla.

⁵⁰ Safi na kɔmbermm binfiee daanaa, Yoosefa fəg Ḩasnaata da meedra budai hirefi'.⁵¹ Yoosefa t bəfiċċa na : « Saنجband sira-ma huru na mà hoj mà kunyċċu mengu, na mà ta hoj mà sa haarr man da sadg n dii fien » n bafid maaga na Manasea (l ` kɔtɔd na "kunyċċu hojja").⁵² L ` saa, fiá bafid nyakwewelga na Ḩefraayima (l ` kɔtɔd na "maadb") ka bəfiċċa na : « Saنجband saa má maadm bii kɔrgu man diir kunyċċu kuun. »

⁵³ *Ḩejift tant nii, dikaft kɔd binħħoma fialblefiee t da n ka fela,
⁵⁴ lee wen, kɔmbermm bina fialblefi t bafi wo Yoosefa nn da bed lee. Kɔmbermm t rorm tanvontii mentiin⁵², l ` saa diit t ka bee Ḫejift tant n jaſi'.⁵⁵ Kɔm nn da n taai Ḫejift tantn nidba t bafi kunyċċu deb lee, bá san n ka gbaama hurbermwu diit. ḥá leed

fià tigr mend na : « Ked-n n ` gbaam Yoosefa, l ` saa n ` fie wo fian ba fià biir-n lee ! »⁵⁶ Kōmbermmii t yadgii kɔrgu mengun. Yoosefa t bɔfìcɔ bá lagdr buuni fièn n ka gweedma Ìejift tiiba kpoonu moot bia, kōmbermmii la gwèda n kwèen.⁵⁷ Nidba t ka rena tanvontii mentiin ka kena kpoonu moot bia dafib Yoosefa man na kōmbermmii da dam nidba kimm tiga menan.

Yoosefa maaba san Ìejift tantn

42¹ Yakooba t fiom na kpoonu moot bia ba *Ìejift tantn. Há bɔfìcɔ fià kweelba na : « ¿ Ben kaa nnii nn kad ka geewa taa niini nii ?² Mà fiomra bà bɔfìcɔ na diit ba Ìejift tantn. San-n n ` dafi t ` jum ka neer^z ! L ` kpafi na t ` kpi n kɔm. »³ Lee wen, *Yoosefa maaba kwifilmbee t san Ìejift tantn na bà dafi kpoonu moot bia.⁴ Yakooba da ba saa na Yoosefa nyakwèel Beñyamiina san bà kaa ka sol na bii befigu daa fie kù lor fià jugun rii.⁵ Yakooba kweelba t san Ìejift tantn bá n nidi volba bà da ta bag na bà dafi diit bee. Biilm, kōmbermm da ta ba Kanafiaan tantn.

⁶ Yoosefa da mada Ìejift tant ment ka sug want ment fièn. Nidba memba bà da bag na bà dafi kpoonu moot bia bee da kena ka yu wii. Há maaba t daan n gbafint n filnt bà juuni tafiaa n tiija.⁷ Há geed-ba n miig-ba, gwèntafi, n ka ba fie na bee miig-wu. Há gweel-ba n daat ka bɔfìcɔ na : « ¿ N ` ren tantet nii ? » Bá leed-wu na : « T ` ren Kanafiaan tantn, t ` bagl na t ` dafi diit. »

^z42.2 Nyaan Tumtba ñmeeegt 7.12.

^z42.9 Nyaan 35.5-9.

⁸ Welee nnii Yoosefa nn miig fià teelba, bee lee, bá ka ba miig-wu. ⁹ Reekan, Yoosefa t deed jaamiit fian da jaamii bà jugun tii^z, lee, n lilm-ba bɔficiob na : « Nen nnii kigdba biiba. N ` daan na n ` kiig kɔrgu kaalai hì kpafí gemm hii. » ¹⁰ Bá leed-wu na : « Haai, taa maara ! T ` daan na t ` dafi diit n jah'. ¹¹ T ` məmbee, ten nnii sayena kweelba. Ten nnii gobiint tiiba, lag ten nnii kigdba biiba. » ¹² Há ñmel-ba na : « Gokaat, n ` daan na n ` bag kɔrgu bolma fià kpaa hafir fhee. » ¹³ Bá lilm goyentii bɔficiob na : « Haai, lag welee. Ten nnii sayena kweelba, t ` ren Kanafiaan tantn n daan. T ` da ba teelba kwifir n barefibà, bunooga kpat t ` sa man, l ` saa fiayenfia da bɔdan. » ¹⁴ Há bɔficiob-na : « Mà beda-n na nen nnii kigdba biiba. ¹⁵ Tii lee, maa mà tarm-n mà nyaan : Mà foora n *Héjift hurberm na ka n ` ba san n daan n bunoogee nnafiaa, n ` kpafí n ` nyaan huru n ` riir kɔrgunkunan n ` kul. ¹⁶ Tom-n n ` huuga fiayen fià san fià daan n n ` nyabugee, lee wenii, volba reewr sargan. Ln ba na mà fie nnii mà nyaan na mig ? n ` beda gobiint laa ? Ka l ` ba na l ` kpafí gobiintii, mà foora n hurberm na nen nnii kigdba biiba. »

¹⁷ Reekan, Yoosefa t riw-ba sarga goora fiatafi'. ¹⁸ Gotafird goor, fiá bɔficiob-na : « Mà vala Sangband. Hée-n bii man ba mà gbaam-n bii safi na n ` sofídgi n ` neerm ! ¹⁹ Ka n ` ba gobiint tiibaa, n ` tii na n ` huuga fiayenfia kpat sargan nnafi', l ` saa vol-bee kul n diit bà to bà haya na kɔm mada-fia. ²⁰ Tii n t ` kaann,

^z42.22 Nyaan 37.21-22.

n ` san n ` daan n man bunoogee. Lee wen lee, mà miig na n ` beda gobiint, lee, n ` fetg kuum noon. »

Reekan, bá membee t tii gweetii fién. ²¹ L ` saa bá ka bɔfícc taa na : « Ten hefil n bëfigu kù da lod t ` nyakwëela fién kuu. Ìhan da gbaama-t na t ` nyaan fià kunyçju lee wen, t ` yum kunyçju kù da mad-wu kuu gwëntafí, n ka ba kewlg n wun. Tii nnii ln dar t ` tobr kimm fiá kaa. Gwëfiña t ` ta ba kunyçjyenguun. » ²² Lee wen, Rúshuubeena t lilm bɔfíccb na : « Mà da beda-n hɔm na t ` daa ku Yoosefa, na fubëfibermgan, n ` ka ba fiom n man²³. Tii lee, gwëfiña l ` gbaama-t fɔmr fiá jiim kaa, t ` ba t ` faad-d l ` fiom-t. » ²³ Yoosefa maabee nn da bɔfícc taa gweetii n bà lamn lee, ka kpaa mi na wii mɔma fiuma l ` menguu, blaßib kaa, nidjeena da rea-ba gweet Yoosefa nn da bɔfícc tii n bà lamn. ²⁴ Yoosefa nn fiomr bii ban bed taa bii lee, n san fofint n kom.

Ìhan komr l ` tog lee, fiá ñmëtgn bá man n bɔfícc-ba na fià ba fià kpalg Simfioona. Ìhan bed welee lee, n wed bá bafi-wu kona bà niinin. ²⁵ Tii n t ` kaann, fiá wed bá lɔgm kpoonu moot bia n lo bá kutukfii kefi', n ñmel volwu fià liğbiir, volwu fià liğbiir sabafi ka lɔc bà kutukfii ni. L ` saa fiá ta safim wad na bá si-ba diit bà kuliim ka ju n huru, bá ta fiem welee. ²⁶ L ` tog, fiá maa-bee t bɔm bá kutukfii bá boñii fién, n lɔcm huru ka kulaa.

²⁷ Ban lɔɔr huru lee, n san n taai huru tiiba kan go ree, n jefint na bà go. Bá huuga bilma t gbent fià kutukfju noor na fià si fià

^{24.5} *L ` fier lan ban baawr mà nyaalm kɔŋkɔŋa. Gweetntina kpafi*

boŋja diit. Ḵan gbentg lee, n mid bá ŋməlg fià liġbiir n dee kpoonu moot bia faaga.²⁸ Ḵá bɔfičč fià teelba na : « Ḫi ! Bà ŋməlg-ma mà liġbiir, dii nnanafí mà kutukŋun. » Bá rarm t boorm bá ni, bá ka defira ka bɔfičč taa na : « ɿ Ben nnii Saŋband nn fier-t bii ? »

²⁹ L' saa bá taai bá sa Yakooba man Kanafiaan tantn, n bɔfičč-wu bii b` getg bii məmbii.³⁰ Bà da beda-wu na : « Nid fià mad ḥejift tant wii, fià gweeł-t n daat, fià lɔgra-t wo biiba bà bag na bà kiig kɔrgu bee.³¹ T' leed-wu na, lag ten nnii kigdba biiba, na ten nnii gobiint tiiba.³² Lee, na t` da ba kweełba kwifir n barefiba, sayena t meed-t. T` nyakweeł fiayenfia da bɔdan, l' saa bunooga kpat t` sa man Kanafiaan tantn.³³ Nidwii t leed-t na fià ba fià ŋmegii n tn fià miig na t` ba gobiint tiiba laa, t` kpaa ba gobiint tiiba le. Ḫá bɔfičč-t na t` saa t` huuga bilma kpat fià man, t` lɔg diit t` kul n t` to t` haya na kɔm kua-fia.³⁴ Tii n t` kaann, t` lɔg bunoogee t` san n wun, reekan lee, fià miig na lag ten nnii kigdba biiba, na ten nnii gobiint tiiba. Lee wen, fià ŋməlg-t t` teel Simfioona, l` saa fià si-t huru t` gilm fiá kɔrgu faaaa ka fiéna t` ŋmee egt. »

³⁵ Ban bed bà sawu bii b` getg bá fién ḥejift tantn bii l` difi lee, bá gbentr bá kutukfhi, n futr kpoonu moot bia. Baawena t yum fiá kutukŋun kwewga kà ni ba fiá liġbiir. Bá wen nyan bà liġbiirii bá kutukfin, fobefigu t mug-ba n lag n bà sa Yakooba məfi'.³⁶ Bá sawii t bɔfičč-ba na : « N` bɔrii-ma bii hirefi', Yoosəfa bɔdan, Simfioona t ta boorm. ɿ N` bo na n` ta lɔg Beñyamiina

nnii n ` saa-ma mayen ? Befiguu menguu kulaa mà jugun »

³⁷ Rufiuubeena t bɔfīcō na : « Ka mà da n ka ba ñmelgn-v Bënyamiina, v ` ku mà budai hirefhii. To-ma-wu ! Mà kee mà kpen-v n wun. » ³⁸ Hā leed-wu na : « Felaf' ! Mà buga kpafì kà san n ` kaa. Ká maara da kpiiran, l ` tōlm kee kayen mà man. Mà biira dabermt, ka befigu kuugu t lor ká fiēn n ` huru kena nii, mà kpi n diila, lee, n ` miim na nen jiblg-ma n wiiru tiñrba man, má n mà jufeela. »

Yoosefa teelba ñmetgaa Héjift refidrm

43

¹ Kombermm t ka la ba Kanafiaan tantn kōd.

² Yakooba haar nn da diir diit ban da kpen n *Héjift tantn tii l ` dafi lee, fià bɔfīcō fià kwæelba na : « Ñmetgii-n kan n ` dafi diit jaf' ! » ³ *Yuudaa t leed-wu na : « Nid fià mad Héjift tant wii, fià da beda-t na ka t ` da n ñmetgn bunooga kpafì t ` manii, fià kpafì fià sofidg-t. ⁴ Tii lee, ka v ` saa na Bënyamiina hefilg-tii, t ` san t ` dafi-v diit. ⁵ Lee, ka v ` kira, t ` ta kpafì t ` san bii. Nidwii da beda-t hōm na ka t ` nyakweela kpafì t ` manii, fià kpafì fià sofidg-t. » ⁶ Yakooba t ñmel-ba na : « ¿ Ben kaa nnii nn da ree n bɔfīcō nidwii na n ` ba n nyakweela ? Nen bagra-ma gweet. » ⁷ Bá leed-wu na : « Wii da gbaam-t gweet kōd. Hā da gbaam-t gweet tyen t ` fiēn, n t ` haar fiēn. Hā da gbaam-t na mig ¿ t ` sa la neera n jana ?, na mig ¿ t ` nyakweelhii ta bee ? Hān da gbaama-t nnii, lee, tii leeda-wu n jaf'. T ` da kpafì t ` miig na fià ba fià biir na t ` daan-wu n t ` nyakweela. »

⁸ Yuudaa t lilm fiá sawu bɔfíccb na : « Taa maara ! Saa Beñyamiina daan mà kaa ! Ka t ` sɔkla na t ` yuuŋ diit t ` n vn n t ` haya na t ` jum ka neerii, l ` ba na t ` san. T ` kpaa sɔkla na t ` kpiidr n kɔm. ⁹ Maa mà tu fià valgu. Man nnii vn kee v ` gbaam-wu. Ka mà da n ka ba ñmelgn-wu n to-v laa ben, v ` tulg-ma fià valgu kakefinan. ¹⁰ L ` saa gwefinja, ka t ` da ba ñmelg tyen n kaan kɔdii, nyim lena t ` da san tɔmb mrefim ka kpena. »

¹¹ Tii lee, Yakooba t leed-ba na : « Ln gbaama welee lee, lɔg-n t ` tantn wanħomt tiit, n ` lo n ` kutukfin, n ` san n ` si nid fiá mad Ħejift tant wii ! Lɔg-n tibit nyanyaam jugu jugu m ` kunwa hɔm ka ba dafit mii, n ` bag hekpaam, t ` kɔrgu fefimbiim n t ` kɔrgu bañkpiiri jaři jaři, n ` san ka mad ! ¹² Ñmelgii-n liġbiir nn da gbentr n ` kutukfhi n yum dii ! Ln ba lee, fiii da titmii n lo-d n ` kutukfin. Lee, n ` ta lɔg liġbjeend n ` mad. ¹³ Gwefinja lee, lɔg n n ` nyakweel n ` ñmetgii nidwii man ! ¹⁴ Saŋband Gemm Menm tia si nidwii kwæewħomr, fià nyaan n ` kunyɔŋu fià saa Simħoonwu n Beñyamiin n ` kpen n ban. Man lee, ka l ` ba na mà bɔriim mà bii, l ` ta bəm welee ! »

¹⁵ Teelbee t maantr want ban kee bà si tii, n lɔgm liġbiir ban da nyan bà kutukfin dii, n ta mɔɔ vol lɔgb n lag n Beñyamiin n san n Ħejift tantn n werii bayen *Yoosefa. ¹⁶ Yoosefa wen nyan na Beñyamiina ba bà huuga, fiá bɔfícc fiá haar fien sagd na : « San-ba n mà haarn, v ` wed bà ku dɔm miim bà dig diit. Bà kee bà di diit muunun mà man. »

¹⁷ Haar fien sagdwii t fiem Yoosefa nn bed na fià fie bii fien, n

løgm nidbee n san-ba n fià berma haarn.¹⁸ Ban da n hofi-ba na bà jib haaga lee, fobefigu t mug-ba, bá ka bøfico taa na : « Bà hofiaa-t liðbiir ban da ñmælg n lo t ` kutukfin tn da daan nooga dii kaa. Bà jibla-t nnañi na bà mug-t bà lo-t kunyøju, baa bà sofídr t ` boñii, l ` saa bà ffee-t yuummba. »¹⁹ Ban da n ka jiba haaga lee, n nyufii haar fiën sagdwii man, n bøfico-wu na :
²⁰ « Hai, taa maara ! T ` da daan nooga n dafim diit.²¹ T ` da n ka kulaa, n taai huru tiiba kan go ree, n jefint na t ` go, n gbentr t ` kutukfhi, n tud t ` membee volwu fià liðbiir fian da faadr dii fiën, d ` ba fià kutukjun kpoonu moot bia fiën d ` noorii sof'. Lee, t ` ñmælg-n-d gwefija,²² l ` saa t ` daan ka mad liðbjeend na t ` ta dafi diit. T ` kpaa mi na wen da ñmælg liðbiirii n lo t ` kutukfhi ni. »

²³ Haar fiën sagdwii t leed-ba na : « Bem-n buuu, daa defirm-n ! N ` Saberma, n ` sa Saberma da lo liðbiirii n ` kutukfin. Nii nn da faadr dii, mà da lo dii kadakñjan. »

Haar fiën sagdwii t rawd Simchioona t daan bá man.²⁴ Nidwii t wed bà membee t jib Yoosefa haarn. Bá daan-ba n nyaalm na bà hig bà nakpai, l ` saa bá safim bá boñii moot.²⁵ Bá maantr want ban daan na bà si tii, n ka hød na l ` wafidg muunun Yoosefa taan. Bà da fomra na bà kee bà di diit kan bá n wun.

²⁶ Yoosefa nn da n taan yelmaa lee, bá safim-wu want ban da daan ka mad tii, l ` tog bá gbafnt n filnt bà juuni tafiaa n tiña fià nøngan.²⁷ Hå gbaam-ba na : « ¿ N ` ba høm ? », n ta gbaam-ba na : « ¿ N ` sa kpalm nn da bed-ma fià gweet wii ba høm ?

¿ Êà la neera kakefinan jana ? »²⁸ Bá leed-wu na : « Êiin, v ` kwæel t ` sa ba hɔm, fià neeran. » Ban bed welee lee, n ta lilm gbaftm biii fià nɔngan.

²⁹ Yoosefa t geed n yum fià mɔm fià nyakwæel Beñyamiina, fià nya mɔma buga fian meedr kee, n bɔfɔɔ na : « ¿ N ` nyakwæel nn da bed-ma fià gweet wii nnanaf? » Lee, n ta hewl na : « MÀ buga, Sañgband kaawl v ` fiɛn ! »³⁰ Yoosefa nn nyan fià nyakwæel lee, l ` fiem-wu yem, nyanyaam t keeg fià niinin, fià vid weem n jib fià dugun n ka kuum.³¹ Êan komr l ` tog lee, fià higm fià nɔnga n ɔmegtgn bá man. L ` ka kpaa lelaa-wu, fià la mug fiayen n to wad na bá si diit.³² Bá safim Yoosefwu diit n fiayen, l ` saa, bá safim fià teelbee diit n bayen. *Êejift tiiba ban da ta hof bee t ka ta ju n bayen l ` kɔtɔd na bà da kpafi bà bee na bá n Hebrmba bá jum taa man, da Êejift tiiba kirb nnii.³³ Bà da lo teelbee Yoosefa nɔngan yakk, bá kad waaga waaga ka hed taa, maarberma kakefinan bunooga. Bá ka geewa taa l ` fiena-ba yɔlaa.³⁴ Yoosefa t wed bá safim-ba diit jugu jugu t ` da ba fià nɔngan tii mentii. Beñyamiin lee, bá safim-wiiwu diit kɔd l ` yat fià maabee tɔmb mnu. Bá nyim daam taa man l ` taam-ba.

Yoosefa ɔmegaa n fià teelba

44 ¹ Tii n t ` kaann, *Yoosefa t safim fià haar fiɛn sagdwu wad ka bɔfɔɔ na : « Hugl nidbee kutukfhi n kpoonu moot bia, v ` si-ba diit kɔd wo ban ba bà bee bà kul n lee, v ` ta ɔmegl baawenwu fià liðbiir v ` lo fià kpoonu moot bia fiɛn

kutukŋun. ²L ` saa, bunoogee kutukŋu nii, daa lo liŋbiirii n jafí, lɔg mà sikfeela kɔŋkɔŋja v ` ta lo kan ! » Haar fién sagdwii t fiém Yoosefa wad fién.

³Toŋu t vət fiateekwəen weem, bá saa Yakooba kweelba, bá lɔgm bá boŋii n lɔɔm huru ka kulaa. ⁴Ban red kɔrgun n ka ban dodg rii lee, Yoosefa t bɔfíɔɔ fiá haar fién sagd na : « Dee nidbee v ` mug-ba, v ` gbaam-ba na : ¿ L ` fier lan ban fier-ba hɔmgu bee t ñmel bəfiguu ? ⁵¿ L ` fier lan ban baawr mà nyaalm kɔŋkɔŋja^z man ta wagaa n kee ? Ban fier bii ba bəfigu »

⁶Haar fién sagdwii t dee n mug teelbee n bɔfíɔɔ-ba gweetii.

⁷Bá leed na : « Taa maara ! ¿ Lan nnii vn lo t ` fién welee babii ? T ` kpafi t ` bee t ` fie bəfigunkuna tuurŋu. ⁸T ` da vidg Kanafiaan tantn n daan n liŋbiir tn da nyan t ` kutukfiin dii. ¿ L ` ba l ` fie lan na t ` baaw v ` berma haarn liŋbiir laa sikaa ? ⁹Ka bà nyaan kɔŋkɔŋjee t ` ni fii want nii, bà ku fialafi, l ` saa t ` kitg t ` mɔmba n ` yuummba. » ¹⁰Haar fién sagdwii t leed na : « L ` ba hɔm, gwəntafiaa, bawd n jafí ba fià kitg mà yuuma, mà saa volbee. »

¹¹Teelbee t tuur bá kutukfi weem n gbentr baawenwu fià reku noor. ¹²Haar fién sagdwii t wiim kutukfii mənfii. H̄à da foog n maarberma reku, n da n kuul n bunooga reku. Bá yum kɔŋkɔŋjee Beñyamiina kutukŋun. ¹³L ` had teelbee məmbee kpamiin, bá sadr bá dimt. Baawena t ñmel fiá kutukŋu n dee fiá boŋja fién, bá ñmetgii kɔrgun.

Hebrmba wadga mɔmgan, t ` ba wadkpeemii hiihiin.

^z45.1 Nyaan Tumtba ñmæegt 7.13.

¹⁴*Yuudaawu n fià teelba bá taai Yoosëfa haarn n mid fià la ba kan. Bá luurm fiá tinja. ¹⁵Îhá bçfïcc-ba na : « ¿ Ben kaan nn fier welee ? ¿ N ` kpaa mi na man nnii nidfii fià wagaa ka yu bii b ` geta biin ? » ¹⁶Yuudaa t bçfïcc na : « Taa maara ! Ven nnii berm fià mad want ment wii. ¿ T ` ba t ` bee t ` biir tet na l ` werii-v na t ` ba n t ` nyçnyøgmi ? Sangband hegdg t ` fien, t ` kofiln. Tii lee, t ` ba t ` kitg v ` yuummba, t ` n fiii fian mad kçjkçna fiá kutukjun wii. » ¹⁷Yoosefa t bçfïcc na : « Îhaai, mà kpafí mà fie welee felafí'. Maa mà mug fiii fian mad kçjkçnee wii n jafí', fià kitg mà yuuma. L ` saa nen lee, nii kul n ` sa man ka ba bulaa. »

¹⁸*Yuudaa t nyufii Yoosëfa man n bçfïcc na : « Hai taa maa-ra ! Ven nnii berm fià mad want ment wii, v ` n hurberm n ` ba n gemmmt gbarafí'. Si-ma huru na mà moog gweet tlant bçfïccb, l ` daa vii v ` kwæewweerga ! ¹⁹Nooga da gbaam-t na mig ¿ t ` sa la bee n jana ?, laa mig ¿ t ` ba n ta teelfiin ? ²⁰T ` leed na : T ` sa la bee n jana, fià biira dabermt, na t ` ta ba n nyakwæela, t ` sa meedra wii fià dabermtn. Na t ` sa sçkla-wu biii, blafib kaa, fiá fog fian sçkl kçd wii buga kayenga ká tel-wu kee nnii, na fiá bu-volgee da kpiiran. ²¹Lee, v ` ta bçfïcc-t na t ` fie t ` daan n kan v ` man v ` nyaan-ka v ` nombn. ²²Lee wen, t ` ree n bçfïcc-v na ku-liigee kpafí kà bee kà dodg rii n kà sa, l ` kçtçd na ka ká dodg rii n saa-wu, fià kpi n diila. ²³Reekan lee, v ` bçfïcc-t na ka t ` ba daan n t ` nyakwæelgee, kpaa kee v ` sofidg-t felafí'. ²⁴Tii lee, t ` ñmet ka kulaa v ` kwæel t ` sa man. T ` da keeml-wu vn da bed bii mëmbii. ²⁵L ` saa, fian ta bed na t ` ñmetgn na t ` dafí diit lee,

²⁶t ` bɔfīcc-wu na t ` kpafí t ` bee t ` san ka bunoogee ba heflg-t, na ka kà kpafí t ` man, tant berm fiá mad want ment wii kpaa kee fià sofídg-t. ²⁷Tn bed t ` sawu welee lee, fiá leed-t na t ` miil b ` gëtg bii hòm, na fiá fɔg Raheela meedra-wu budai hirefí n jafí'. ²⁸Hí ni kayenga t boorm, fiá ka diila na diidgu da diira-ka, tii nnii fian ta ba lil-ka nyaanb felafí'. ²⁹Na fià biira dabermt. Na ka t ` ta lɔg kengee fià man, bëfigu kuugu t san luurm kà fien rii-kan, fià kpi n diila, lee, t ` miim na ten jiblg-wu n wiiru tiñrba man n fià jufeeda. ³⁰Hai, taa maara ! Ven nnii berm fià mad want ment wii. { Gwefija maa mà fie lan mà ñmetgii mà sa man kuliigee kpafí t ` man ? Mà sa neerm bafira n kee neerm kòd, ³¹l ` ka ba na ka kà ba ñmetgii fià yum-ka, fià kpi. Lee, l ` bëm na ten jiblg-wu n wiiru tiñrba man n fià jufeeda. ³²L ` saa, mà beda mà sa na mà tofida kuliigee valgu fià nõngan. Mà beda-wu na ka mà ba ñmelgn-wu bugee laa ben, mà tofid kà valgu fiá nõngan kakefinan. ³³Tii lee, mà jobla-v, tii na mà kpat nnafí', mà kitg v ` sarga tia, kuliigee tagrn, l ` saa kee kul ká teelvolbee kaa. ³⁴Mà kpafí mà bee mà kul mayen felafí kuliigee kpafí mà man. Mà kpaa kee mà bee na mà sa jum kunyɔju kòd mà nõngan mà yu. »

Yoosefa ree fiayen, fià teelba t miig-wu

45

¹Lee wen, himafir t yat *Yoosefa, fiá ka kpaa bea na fià mug fiayen nidba bà da ba fià man bee nõngan, n bɔfīcc na bá riir.

Nidbee wen red n saa-wu fiayen wú n fià teelbaa, fiá ree fiayen bá miig-wu². ² Hâ jawd n ka kuum kimm, *Héjift tiiba t fiom fian kuum lee, gweetii t taai hurberma haarn. ³ Yoosefa t bɔfɔc fià teelba na : « Man nnii Yoosefa, ï mà sa la neeran ? » Lee wen, l' ham fiá teelbee kpaalaa bá ka kpaa bea na bà leedg-wu lii.

⁴ Há bɔficc̥-ba na : « Nyufin-n mà man ! » Bá nyufii há man. Yoosefa t lilm bɔficc̥b na : « Man nnii Yoosefa, n ` teel nn da gweedm bá kulii-wu n Ḧejift tantn wii. ⁵ Daa diilgm-n ka lco ñyenwu kunyɔŋju ! Daa nigiim-n nn da gweedm-ma l ` kaa ! Saŋgband da tuun-ma n ` nɔngan nnafí na mà da mà bee mà sofídg n ` neerm. ⁶ Bina fiarefi fiá getg ffee nii, kɔmbermm dam kɔrgu, l ` saa bina fianu fià kena ffee nii, fiii kpafí fià bee fià ko bii, fiii ta kpafí fià bee fià lɔg dikafib. ⁷ Tii lee, Saŋgband da tuun-ma kɔrgunkunan n ` nɔngan na, n ` n n ` bii n n ` yakii n ` neer kun. Saŋgband fiera welee na d ` ree-n bɛfıgun. ⁸ Lag nen da tuun-ma nnafireen, Saŋgband da tuun-ma. Ta dii ta fiera na mà kitg hurberma kween tii fià ba n gemmmt kɔd wii, na mà sugm fiá haar fien, n Ḧejift tant want mənt fien. ⁹ Gwefiŋa lee, kul-n weem n ` biir mà sa na fiá buga Yoosefa bɔficc̥-wu na Saŋgband fiera ká kit Ḧejift tant mənt berma, na fiá daan ká man weem. ¹⁰ Na fià kee fià kad Goosen^z tantn, wú n fià bii n fiá yakii n fià fei n fià buri n fià naagi n fià kegt mənt. Welee lee, fià nyɔfır n man. ¹¹ Ka fià ba nnafiaa, mà bee mà safim-wu diit, wú

^z45.10 Goosen tant ba Niil kol toŋu kween yaantn.

n fià haar n fià dɔm, safi na fiá daa haluum bii na kɔmbermm bina fianufia ta kena n kaann^z. » ¹² Há ta lilm bɔficiob na : « N ` yul-ma n n ` niini, l ` saa mà nyakwæel Beñyamiina mɔma yul-ma n fià niini, na mà mɔm man gwæela n nn. ¹³ Tii lee, ked-n weem n ` biir mà sa na mà kada kaalañberman *Hejift tantn, n ` ta biir-wu nn nyan bii membii. Ked-n weem n ` daan n mà sawu nnafi' ! »

¹⁴ Yoosøfa nn bed welee lee, n luurm Beñyamiina fɔjan bá ka harwa taa ka kuum. ¹⁵ Há ta seej fiá teelvolbee ka harwa-ba ka kuum. Lee wen, bá nan bee n gwæel n wun.

¹⁶ Nidba bá da ba hurberma haarn bee t fiom na Yoosøfa teelba taan Æjift tantn. Hurberma mɔma t ta fiom gwætii l ` fiem-wu lameegu, wú n fià kwæen tiiba. ¹⁷ Há bɔfició Yoosøf na : « Biir v ` teelba na bá boow bá want bá boñii fién bà ñmetg ka kulaa Kanafiaan tantn, ¹⁸ bà san bà lɔg bá sawu n bà haya bà daan nnafi'. Mà kee mà kalg-ba Æjift kɔrgu jafiaam tantn, want kan fiéna kɔd ree, bà bøm n kɔrgu wanħomt. ¹⁹ Mà ta sira-v huru na v ` bag v ` teelba naagi kekent nnafi bà kul ka mad, bà san bà lɔg t ` ni bá fɔgħba n bà bii n bà sa mefi'. ²⁰ L ` kpafí na bá kom bii bá reb ba bà saa bà kɔrgu bii fién, bà kee bà kad kɔrgu tant t ` yatg kwegdm tiin. »

²¹ Yakooba kwæelbee t fiem bii ban beda-ba bii fién. Yoosøfa t safim-ba kekent hurberma noor fién, n ta safim-ba huru diit.

^z45.9-11 Nyaan Tumtba ñmeeegt 7.14.

^z46.1 Bfersøebħiaa kɔrgu nnii *Yisħaaka kan da mafir Sañgħband

²² Há ta safim bá membee dimgu kuyen kuyen, l' saa fiá safim Beñyamiinwu diamt tnut, n sikfeela liðbiir kudnai lemi fitafí'.

²³ Tii n t` kaan, fiá tuui fiá sawu boñdai kwifir hì tofid Ðejift tantn wanhoñmt, n ta boñnii kwifir hì tofid kpoonu moot bia n kpoon iñ divont na fiá huru want nnii. ²⁴ Há bafil fià teelbee na bá daa kpal taa hurun, l' tog, fiá saa-ba bá lóom huru ka kulaa.

²⁵ Lee wen, bá vid Ðejift tantn n kulii Kanafiaan tantn, n taai bá sa Yakooba man. ²⁶ Ban taai fià man lee, n bøñco-wu na : « Yoosëfa la neeran. Wii ta beel Ðejift tant want mënt berma. » Yakooba t ka ba dam fiayen. Biilm, fià da kpaa tia bá gweetii fiëñ. ²⁷ Bá la fiem gemm n keeml-wu gweet Yoosëfa nn bed-ba tii mentii n werii-wu kekent fian tuun-wu tii. Lee wen, Yakooba vofioom t kpen fiá ni. ²⁸ Há bøñco na : « Mà ta kpaa gbaama bii l` yata welee. ¿ Mà buga Yoosëfa la neeran kakefinan n jana ? L` ba na mà san mà nyaan-ka safi mà kpi. »

Yakooba kulaa Ðejift tantn wú n fià haar mend

46 ¹ Yakooba t lógm fiá want mënt n lóom huru. Han san n taai Bfierseebfiaa kɔrgun² lee, n vidm fiá sa

*Yisñaaka Sabermwu vit. ²L` goorii nyingu nii, fiá yum Sañgband fiá goomn, d` gweel n wun. D` da hofí-wu na : « Yakoob, Yakoob ! » Há hak na : « Man nnanafi. » ³ Sañgband t bøñco-wu na : « Man nnii Sañgband, v` sa Sañgband. San *Ðejift tantn, daa solm fobefigu ! Reekan nnii man nan fiëna na

dukòka ree (nyaan 26.23-25 ; 28.10).

²46.6-7 Nyaan Tumtba ñmæegt 7.15.

v ` yakii yadg kōd hì kitg tiğbermr. ⁴ Maa mà hefilg-v tantiin mà mɔma, mà nan ta fie v ` ñmetgn. V ` kuum nn nan taana lee, nan fela *Yoosefa nufiun. »

⁵ Yakooba t vid Bfierseebħħaa kɔrgun, fiá kweelba t lɔgm-wu n ta lɔgm bá fɔġba n bà bii, n jibl-ba naagi kekent hurberma nn da to-ba Ḧejift tantn tiin. ⁶ Bà da ta lag n bà dɔm n bà want ban da yuuŋ Kanafiaan tantn tii mentii n lɔgm n lɔɔm huru n kulii Ḧejift tantn. Yakooba da lɔgra fià haar mend : ⁷ fiá kweelba n fià beerba n fià yakii n kulii Ḫejift tantn^z.

⁸ *Yisrafeel tiiba bá da kul Ḫejift tantn bee hida nnanaf' : Yakoobwu n fià kweelba n fià yakii.

Yakooba kweelnoogr Rufiubbeenwu ⁹ n fià kweelba Hanookwu n Faluuwwu n Hesroonwu n nan Karmia.

¹⁰ Simfionwu n fià kweelba Yimufieelwu n Yamiinwu n ḥowaadwu n Yakiinwu n Sowaarwu n nan Safiuul Kanafiaan fɔghii nn da meedr wii.

¹¹ Leviiwu n fià kweelba Gersoonwu n Kiyaatwu n nan Mraria.

¹² *Yuudaawu n fià kweelba Seelaawu n Fεereswu n nan Jεeraa. Yuudaa buvolii ban da hofi na ḥeerwu n ḥoonaan^z bee da kpiira Kanafiaan tantn. Fεeresa da ba n budai hirefi' : Hesroonwu n Hamuula.

¹³ Yisakaarwu n fià kweelba Tolfaawu n Fuwaawu n Yasuub-wu n nan Simroona.

^z46.12 ḥeerwu n ḥoonaana. Nyaan 38.7-10.

^z46.27 Nidba kweelbleħba ba na bà lag n Yoosefwu n fià bii hirefi fian

¹⁴ Jibuloonwu n fià kweelba Seerédwu n Héloonwu n nan Yaalfieela.

¹⁵ Kweelbambena nnii Lefiaawu n Yakoob ban da meedr Meso-fotamii tantn. Bá ta hewl bee fién bá nyabéer Diinaa. Bee momba n bà bii, bà da bewlg n ka ba nidba kweetafi n batafiba (33).

¹⁶ Gaadwu n fià kweelba Sifoonwu n Hagiiwu n Suuniiwu n Hésboonwu n Hériiwu n Haroodwu n nan Harfielia.

¹⁷ Haaseerwu n fià kweelba Yimnaawu n Yiswaawu n Yiswiiwu n nan Brifaa n ta bà nyabéer Seeraa. Brifaa da meedra kweelba barefiba : Héebérwu n Malkifieela.

¹⁸ Kweelbambena nnii Yakooba nn da meedr n Silfaa. Bee n bà bii bá ka ba kwifir n baroondba (16). Labaana da lógra Silfaawii n to fiá beer Lefiaa fiá ka tóra-wu ñmeeëgb.

¹⁹ Yakooba fög Raheela t maadm-wu kweelba barefi' : Yooséfwu n Beñyamiina. ²⁰ Yooséfwu n fià fög Hásnaata bà da meedra kweelba barefiba *Héjift tantn : Manaseewu n Héfraayima. Hásnaata da sa nnii Hoon kórgu gotii Fotifeera.

²¹ Beñyamiinwu n fià kweelba kwifir : Beelfiaawu n Beekerwu n Hásbeelwu n Geraawu n Nafimaanwu n Héyiiwu n Rowooswu n Muifiimwu n Hufiimwu n nan Hada.

²² Kweelbambena nnii Yakooba nn da meedr n fià fög Raheela. Bee n bà bii bá ka ba kwifir n banaaba (14).

²³ Daanwu n fià kweel Husiima.

²⁴ Naftaliiwu n fià kweelba Yaasfeelwu n Guuniiwu n

Yeeserwu n nan Sileema.

²⁵ Kweelbambena nnii Yakooba nn da meedr n Bilaa. Bee n bà bii bá ka ba balblefi' (7). Labaana da lōgra Bilaawii n to fià beeर Raheela, fiá ka tɔra-wu ȳmeeëgb.

²⁶ Yakooba haar nidba bá da red fià mɔm fià jiimn n kulii Ḵejift tantn bee da bewlg n ka ba nidba kweelba n baroondba (66). Há kweelba fɔğba bee da ba n bayen, fii da ba kaal bee. ²⁷ L ' saa Yoosëfa kweelba barefiba fian da meedr Ḵejift tantn bee t hewl, l ` fiem nidba kweelblefiba (70)²⁸. Yakooba jiimn nidba bá da kad tantiin bee jugu nnii.

²⁸ Yakooba t tom Yuudaa na fiá san fiá nɔngan fià biir Yoosëf na bà kedaa Goosen tantn. Ban jib tantiin lee, ²⁹ Yoosëfa t wed bá bafi fiá kekeju n deer²⁹, fiá lɔɔm huru na fià tuugii fià sa, n san n yum-wu n luurm yelmaa fiá fɔñjan n ka kuum ka fiɔgr-wu ka harwa-wu l ' hiid. ³⁰ Yakooba t bɔñicɔ-wu na : « Gwefima lee, maa mà bee mà kpi, mà nyana v ` nɔnga na nyi neeran. »

³¹ Yoosëfa t bɔñicɔ fiá teelbee n fià sa haar nidvolbee na : « Mà keda mà biir hurberm na mà teelba n mà sa haar nidba bá da ba Kanafiaan tantn bee membee daan mà man. ³² Mà kee mà ta biir-wu na n ` gwifiaa dɔmkaam, na n ` fiëna dɔm gwifiib ȳmeeëgb n jaħ', na n ` daan ka mad n ` fei n n ` buri n n ` naagi n n ` want nn ba n tii mentii. ³³ Lee, ka hurberma t da n hof-n n ka gbaa-

meedr Ḵejift tantn hii mëfi n Yakoobwii mɔma. Ta nyaan Tumtba ȳmeeëgt 7.14.

²⁸ 46.29 Nyaan 41.43 n gweet ban fið kween tii.

²⁹ 47.21 Yoosëfa t fiem Ḵejift tant ment nidba t kit yuummba. Hebrmba

ma-n na n ` fiëna ïmeeeteb,³⁴ n ` leedg-wu na n ` vidg n ` kaamn
 n ka fiëna dóm gwifiiib ïmeeëgb n jafí kakefinan jana wo n ` yan-
 daba nn da ta fiëna lee. Welee lee, l ` si-n huru na n ` kad
 Goosen tantn, ka lag welee, *Héjift tiiba kirb nnii dómkaam
 gwifiitba. »

Yakooba haar kad Goosen kpadrn

47 ¹*Yoosefa t san n bøfico hurberm na : « Må sawu n
 mà teelba bà vidg Kanafiaan tantn n daan ka mad bà
 fei n bà buri n bà naagi n bà want ment. Gwefiña bà ba Goosen
 tantn safi'. »

²L ` saa Yooséfa t lögmu fiá teelba banuba n san n ban hurber-
 ma man. ³Wii t gbaam-ba na : « ¿ N ` fiëna ïmeeeteb ? » Bå leed-
 wu na : « Taa maara ! Ten nnii dómkaam gwifiitba wo t ` yan-
 daba nn da ba lee. ⁴Kømbermm reda Kanafiaan tantn n ka dama
 biii, kiimgwifhiir diir t ka kpafi n moot na t ` dóm jum. T ` daan
 na t ` kad tantntinan. ¿ Ba v ` bee v ` si-t huru na t ` kad Goosen
 tant nii ? »

⁵Hurberma t bøfico Yooséf na : « Gwefiña v ` sawu n v ` teelba
 bá daan v ` man, ⁶*Héjift tant ment ba v ` nufun. Bantg tantii
 kaalañhømga kiiga v ` kalg-ba ! Baa bà bee bà kad Goosen tantn
 faaa. L ` saa, ka v ` nyaan bá huuga nidba biiba bà mi rarm bee,
 v ` bantg-ba na bá sugm mà dóm fien. »

⁷Yooséfa t ta lögmu fiá sa n san n wun hurberma man. Yakooba
 t seeñ-wu n valgm, ⁸l ` saa hurberma t gbaam-wu na : « ¿ Ba n

bina fialaa ? »⁹ Há leed-wu na : « L ` taara bina lemu n kwæetañ (130) man linta n tiga nidsaana dela. Mà neerm bina kpañ kðd, l ` saa má yum binbefia fiifia mà neermiin. Mà ba vçfidg mà yandaba bina. Bà da ta linta n tiga ka neer neerm man ta neer mii. »¹⁰ Yakooba t lilm hurbermwu seejb n rorm fià haarn.

¹¹ Lee wen, Yoosefa t kal fiá sawu n fià teelba n safim-ba kpamb Æjift jafiaam tantn na b ` kitg bà reb, l ` nyøfir n Rafimsees kørgu, wo hurberma nn da sir noor lee. ¹² Yoosefa t safim fiá sawu n fià teelba n bà haya mëna diit ka keemla n haarn nidba noora.

¹³ Kømbermm da gwædg n kwæen kpaalaa, diit t ka kpañ kørgu mengun felafi'. Æjift tantn n Kanafiaan tantn nidba t kparñ kpaalaa n kñm. ¹⁴ Yoosefa t kpogl liðbiir Æjift tiiba n Kanafiaan tiiba nn da dafi diit n dii mendii n lo hurberma haarn. ¹⁵ Liðbiir nn da difi Æjift n Kanafiaan tiiba nufun lee, Æjift tiiba t daan n bçfïc Yoosef na : « Si-t diit t ` di ! ? L ` ba na t ` kpiidr v ` nii-nin na tn kpañ n liðbiir l ` kaa ? »¹⁶ Há leed-ba na : « Ka liðbiir ta kpañ n ` manii, n ` daan-ma n n ` dñm, lee, mà si-n diit n ` dñmii tagrn. »¹⁷ Lee wen, bá daan n bà dñm : deera n fei n buri n naagi n boñji. Yoosefa t safim-ba diit hñm bá dñmii menmii tagrn. L ` mag-ba n bindii.

¹⁸ Bindii t da n difi, bá ñmetgii Yoosefa man n bçfïc-wu na : « Taa maara ! Ven sugl kørgu want ment fién. T ` kpañ t ` bee t ` kpefidr-v bii. T ` bçfïc-v na t ` kpañ n liðbiir kpaalaa, l ` saa t ` dñm da fetg beeb v ` hidrn weem. Tii lee, l ` tela ten n t ` koot n

jafí na t ` to-v. ¹⁹ ¿ L ` ba na t ` kpiidr v ` niinin l ` saa t ` koot door yemii ? Lee, dafí t ` momba n t ` tant mefi v ` si-t diit, l ` saa t ` kitg hurberma yuummba, t ` koot bém fiá hidrn. T ` kpaa bag na t ` kpiidr. Si-t wanbuudr t ` bod na t ` koot daa kitg vuugu, lee t ` bee t ` neer. »

²⁰ Lee wen, Yoosefa t dafim Æjift tant ment t ` kit hurberma ret. Biilm, kõmbermm da dam Æjift tiiba biii, baaben tia t gweedm fiá koogu. Tii kaa nnii Æjift tantii mentii nn da kitg hurberma ret. ²¹ L ` saa Yoosefa t fiem Æjift tant ment nidba t kit yuummba²². Gotiiba koot n jafí nnii fian da ba dafí, blafib kaa na hurberma da to wad diir d ` ka hegr bà fién, lee bá ka ju diit hurberma nn da safi-ba tii ka neer. Welee nnii ln da fier na bee daa gweedm bà koot.

²³ Ln tog lee, Yoosefa t bõfico Æjift tiiba na : « Gweñja mà dafira-n, n ` n n ` koot, n ` ka ba hurberma hidrn, maa mà si-n wanbuudr n ` bod kootn. ²⁴ Lee, dikafilõgb wenii, n ` radgm n ` dikafit tömb mnum, n lõgm tömb myenm n to hurberma, l ` saa n ` mad t ` tel tii ñyen. Tii nnii nn ba n ` buudm kootn ka tol ka ju, n ` n n ` bii n biiba bà go n ` hayan bee membee. » ²⁵ Bá leed-wu na : « Taa maara ! Ven sugl kõrgu want fién, ven sofidg t ` neerm. Wo vn fiena-t hõmgu lee, t ` tia na t ` bém hurberma yuummba. »

wadga mõmgan ba na Yoosefa t fiem Æjift tant ment nidba t kolm taa n ka go kõrbermin.

²⁴7.29 Lo v ` nufiu mà taaga huuga : Nyaan 24.2.

²⁶ Welee nnii Yoosëfa nn da ree wadii d' ka la bee kakefinan jana. N la janaa, nida logl fià dikafit Æjift tantn n rad-t tomb mnum, n lögma tomb myenm n to hurberma. Gotiiba koot n jafi da kpat ka ba kitg hurberma ret.

²⁷ Yakoob ban ta hofí na *Yisrafeel wii da kad Æjift tantn, Goosen kpadn. Há yakii ban hofí na Yisrafeel tiiba bee da degdr koot n kit t' tiiba n maadm bii n yad kódgú. ²⁸ Yakooba t fiém Æjift tantn bina kwifir n fialblefia. Há neerm bina t bewl n ka ba lemu n kwefinnaa n fialblefia (147). ²⁹ Yakooba nn da n yum na fià kuum nyufin lee, fiá hofí fiá kwéel Yooséf n bɔfiçç-wu na : « Ka v` fíee-ma hómgú n v` kwéewr mendii, l` ba na v` werii-ma na sɔkla-ma ka deer mà fién. Tii lee, mà kpaa sɔkla na v` kuur-ma Æjift tantn. Lo v` nufiu mà taaga huuga^z v` feer na v` tiin ! ³⁰ Man nan ku lee, v` ree-ma Æjift tantn, v` san v` kuur-ma mà yandaba bilun^z. » Há leed-wu na : « Mà kee mà fie vn gbaam-ma bii fién. » ³¹ Yakooba t lilm-wu bɔfiçç na : « Feer ! » Há foorm gweetii fién. Lee wen, Yakooba t damt fiayen fiá fiigu jugun^z.

Yakooba kaawla Yoosëfa kwéelba barefibee fién

48

¹ Welee gweetii nn fier n get lee, bá san n bɔfiçç
 *Yooséf na fiá sa ba n bëfii. Há lögma fià kwéelba

^{z47.30} Må yandaba bilun : Nyaan 23.19 ; 49.31 ; 50.13.

^{z47.31} Yakooba t damt fiayen fiá fiigu jugun. Gëekm wadkpeemgan ba na : Yakooba t filnt fiá dabíir jugun. Gweetii ta ba Hebrmba 11.21.

^{z48.3} Luus kɔrgunnii ban ta hofí na Betfeel (nyaan 28.19).

barefibee, Manaseewu n Ḵefraayima, wú n ban bá san. ² Bá wen bed Yakoob na fiá kweel Yoosefa daan na fià luudg-wu, fiá fiem gemm n vid n kad fiá fiigu fién ³ n bɔfícc Yoosef na : « Saŋband Gemm Menm tia da ree fiayen n werii-ma Luus kɔrgun^z Kanafiaan tantn n kaawl mà fién. ⁴ Ḥà da beda-ma na fià nan safil-ma bii kɔdgu, fià fie na mà kitg tiga kɔd yandaa, n ta bɔfícc-ma na fià nan tɔɔ kɔrguu mà yakii kù kitg hì reku kakefinan^z. »

⁵ Yakooba t lilm bɔfícc na : « V ` kweelba vn meedr *Hejift tantn mà ban daan v ` man bee, mà sofida-ba bà kitg mà kweelba. Ḫefraayimwu n Manasea, bee nnii mà reba wo Rufiuubeenwu n Simfioona. ⁶ L ` saa, bii vn kee v ` meed n kaann hii, v ` rehi nnii. Hí maaba tantn nnii hii nn nan sofida hì kaalaja. ⁷ Man da vidg Mesofotamii tantn n ka ɻmetgna lee, v ` nya Raheela t kuum n man n hurun^z, l ` teel jafí na mà taai Ḫefraataa kɔrgun Kanafiaan tantn. Mà da kuur-wu kan huru maaru. » Gwefiña bà hofil Ḫefraataa na Betleehem.

⁸ Lee wenii, Yakooba t geed n yum Yoosefa kweelbee n gbaam na : « ¿ Teba nnanaa ? » ⁹ Yoosefa t leed-wu na : « Kweelba Saŋband nn sir-ma Ḫejift tantn bee nnii. » Ḥá sawii t bɔfícc na : « Nyuflgm-ba mà man mà kaawl bà fién ! » ¹⁰ Yakooba da biira kur kur, fiá niini t ka kpaa yu hɔm. Ḥà da yul fur fur.

^z48.4 Nyaan 28.13-14.

^z48.7 Nyaan 35.19.

^z48.20 Nyaan Hebrmba 11.21.

Yoosefa t nyufil fià kweelba fiá sa man. Yakooba t fiog-ba kimm fiá nyakɔgrgun, n mɔgm bá nyakpiit.¹¹ Tii kaann, fiá bɔfiçç Yooséf na : « Mà da kpaa daag na mà kee mà lil v ` nɔnga nyaanb, lee, Saŋband tɔrg-ma na mà ta nyaan v ` bii mɛf'.

¹² Lee wen, Yoosefa t ree fiá kweelbee fià sa dina huuga, l ` tog fiá gbafint n filnt fià nɔnga tafiaa n tiŋa. ¹³ Tii n t ` kaann, fiá mug kweelbee refidrbee nifi. Hefraayima da ba fià najuudun, Yakooba galu fién. Manasea ba fià galun, Yakooba najuudu fién. Há lilm-ba nyɔflgm bá yandaa man. ¹⁴ Yakooba t rɔt fiá nifi n taa, n dee fiá najuudu Hefraayima jugun, l ` ba na wii nnii nyakwëela. L ` saa fià galu t ka deer Manasea jugun, yanta l ` ba na wii nnii maara. ¹⁵ Hå kaawl Yoosefa kweelba fién ka bɔfiçç na :

« Må seeŋa Saŋband,
dii nɔngan nnii mà yandaa Habrahaamwu n mà sa

*Yisfiaak nn da neer kakefinan,
dii kiigra mà fién kakefinan jana,

¹⁶ dii nnii tumt fià ree-ma bɛfigu mèngun wii.

Må gbaama-d na d ` kaawl kweelbambena fién.

Må jowaa-d na bee kaa mà hidr nan neer,
wo mà yandaa Habrahaamwu n mà sa Yisfiaak bà hida
nn neer lee.

Må ta jowaa-d na kweelbee nan bɛm n yakii kɔdgú tant
mentn. »

¹⁷ Yoosefa t yum na fiá sa dee fià najuudu Hefraayima jugun, l `

weer-wu, fiá tét-fiu Héfraayima jugun, na fià dee-fiu Manasea jugun ka bɔficc na :¹⁸ « Haai, baab titman, maar nnii wunafi'. Dee v ` najuudu fiá jugun ! »¹⁹ Há sa t kirm n bɔficc-wu na : « Mà miiln mà buga, mà miiln. Manasea yakii nan ta kita tiğbermr. Lee, fiá nyakwëela kee fià bëm berm ka yata-wu, fià yakii ta yadg hì mëfi tiga këdgu. »²⁰ L ` goorii, fiá kaawl bá fiën ka bɔficc na :

« *Yisrafieel tiiba nan ba bà hofim n ` hida ka kaawla nid-
ba fiën.

Bà nan ba bà bɔficc na :

“Saŋgband fée-v hɔ̄mgu dn da fier Héfraayimwu n Mana-
seewu kuu^z !” »

Welee nnii Yakooba nn da fier, n lɔgm Héfraayim n lo-wu Manasea nɔngan.²¹ Tii n t ` kaann, fiá bɔficc Yoosef na : « L ` tɔl jafí na mà kpi, lee, Saŋgband ba d ` bëm n ` man. D ` nan ñmelgaa-n n ` yandaba kɔrgun.²² Man lee, maa tɔɔ-v kaalaŋa kà yata v ` teelba reka, kee nnii Sikeem tant man da sofidg Hamoormba do n mà hoodjuuga n mà tab tii. »

Yakooba kaawl fià kweelba kwifir n barefibee fiën n kuum

49 ¹ Yakooba t hofi fià kweelba n bɔficc na : « Kpogl-n taa mà biir-n b ` nan kena n nɔngan n bii !

^z49.4 Nyaan 35.22.

² MÀ kwæelba-n, kolm-n taa n ` kewlg !

Kewlg-n bii n ` sa man
man ba mà biir-n bii !

³ Rufiuubeen ven !

Ven nnii mà kwæelberma.
Ven nnii man da meedr ka ba n mà radgm.
Yatg v ` nyakwæelba kowr n gemmnt.

⁴ V ` jiim weera n vn wo nyaaltulm,

v ` ba kwæewkpidr.
Gwentaafiaa, ta kpafí v ` bəm nɔŋra, blaſb kaa
doot mà fiigu fiɛn v ` n mà fɔ̃gbilma.
Tii lee, suudg-ma^z.

⁵ Simfioon ! Levii !

N ` refidrbree, n ` ba yenm,
n ` tia taa noon na n ` fiɛm befigu.

⁶ N ` da lo kwæewweerga n kuum nidba^z,

n ` da fiera fiawad n sɔfim naadaara geela,
tii lee, mà kpafí mà ked n ` kpoglbefibn,
mà kpafí mà bəm n ` kolmbn.

⁷ Maa mà gweel n ` kaa nobefir

n ` talmkwæewweerga kaa,

^z49.6 Nyaan 34.25.

^z49.9 Nyaan Ln ree n werii 5.5.

n n ` talmbefit nn fiëna
 ka kpaa yu fiii kunyɔŋju tii kaa.
 Mà nan yadra n ` yakii n *Yisrafieel tant,
 mà nan yadraa-hi kpeee tantntina mëtn.

⁸ *Yuudaa ven !

V ` teelba nan ba bà yuum yumii
 ka nyɔka-v.
 Kee v ` mad v ` rafeedba n kwegdi
 bà hofila bayen v ` tiŋa,
 l ` saa vyen v ` teelba filnta v ` nɔngan.

⁹ Yuudaa, mà kwæel ven !

Boo diidbugu^z kú ba n kù radgm,
 kú mug gwelgu n jum n ŋmet kù vadbn kuu,
 diidgu kú gbafint kú dina fiën n doot kuu.
 ¿ Wen ba fià bee fià vii-ku n kwegdii ?

¹⁰ Huraant dabíir ba d ` bëm v ` haarn,
 dabíirii ba d ` bëm v ` yakii nufiun
 kakefinan d ` tia mɔma^z nn nan kena.
 Wii nnii tiga mëna nn nan ba fià valgm.

¹¹ *Daam tibit nan ba t ` yadg kɔdgú
 v ` lag v ` bafim v ` boŋja n tibiti

^z49.10 *Huraant dabíir tia mɔma*. Gweetii kɔtɔd ba nigiib. Baa bà bee bà ta fiom na fiïi ban nan tamna wii, laa kakefinan ban nan faad-wu lambfū.

^z49.12 *V ` niini ba kel kel ka yata nyaalm*. Bà bɔfɔc hebrmn na v ` niini

na ka kà la ju l` ba kofl bii.

Daam nan ba m ` tɔr l` bəm na
ka la dimt v ` satrm n mn.

¹²V ` niini ba kel kel ka yata nyaalm^z,
v ` nyina ba kpelafì ka yata naabefieem.

¹³Jibuloon ven !

Nan kadaa nyaam maaru,
tagr meela nn kee fià nyaan jefintlaŋa diin.
V ` tant ba t ` yadg kakefinan Sidoon kɔrgu^z.

¹⁴Yisakaar ven !

Boo bongakmgu,
ba v ` kad kɔrni kpamt huuga.

¹⁵Vn da nyan na kaalaŋee ba hɔm l` kpaři jaři,
na kɔrguu ba lameęgu lee,
v ` to vyen na v ` tofd bá wanjeet,
n tii na v ` fiem bá sarga ŋmeeğb.

¹⁶Daan ven !

ba v ` mad v ` tigr ka kad d ` fięn,
wo ln ba Yisrafeel tigvolfieen lee.

tɔna bà kɔrgu daam.

^z49.13 Sidoon kɔrgu da ba Hebrmba tigr kɔrgu faaga.

^z49.21 Hebrmn gwęetii kɔtɔd ba nigiib. Baa bà bee bà ta fiom na *Naf-*

¹⁷ Daan ven !

boo waagb b ` door hurun bii,
 wo jukpatr d ` ba hurkeedgan dii.
 Waaagb nyafida deer lɔlɔfirtn,
 d ` fiɛn kadta t luurm kaañyayal.

¹⁸ Sangband ! Mà daaga na nan dafłì mà jugu.

¹⁹ Gaad ven !

Bawdba ba bà gbuñi-v,
 v ` bidg bà fiɛn v ` ðeər-ba.

²⁰ Haaseer ven !

V ` tant nan ba t ` fiɛm dikafit kɔdgu,
 v ` tantii dikafit t ` mag huraa diit.

²¹ Naftalii ven !

Boo feerb biib b ` ba bolmrn bii,
 b ` maad b ` bii hì ba kwɛelm bii^z.

²² *Yoosef ven !

Boo kpamnabonja ká ba nyabil kpamga kee.
 Kpamnabonjibuga ká ba duuga fiɛn kee^z.

talii nnii tibermb biib b ` huliit ba kwɛelm l ` kpañ tinañ bii.

^z**49.22** Hebrmn gwɛetii kɔtɔd ba nigiib. Baa bà bee bà ta fiom na

²³Tawni tawdba sow-v,
n tawdr-v fiimi, n fiid-v.

²⁴Gwentaafiaa, gemmmt tiifii t kafim bá tawni,
n kweem bá nihi geela.
¿ Wiilafí nnii wenii ?
Wii nnii Yakooba Saberma, gemmmt tia,
wii nnii *Yisrafieel kimta,
wii nnii fiá boo fiigu tigrii nn figr kù fién kuu,

²⁵wii nnii v ` sa Saberma, wii tɔra-v,
wii nnii Saŋband, Gemm Menm tia,
wii gwæela v ` kaa nohɔmr.

Îá nohɔmrii fiéna na toju niim,
dii fiéna na tant kwæen nyabila gbuñim,
dii ta safi maadwelja
na v ` fçëba n v ` døm l ` form.

²⁶L ` ba na nohɔmr man gwæela v ` kaa dii
hewl mà yandaba nohɔmr
ban da gwæel mà kaa dii fién.
Welee kaawlbií hiidg wo duura
nn bee kakefinan lee.
Kaawlbií bëm v ` man,
Yoosef ln bantg v ` teelba huuga ven.

Yoosef ven ! Boo Kanafiaan tiib b ` berja nyabil kpamga bii, tiib huliit t ` yagdg n dabid fién tii.

^z49.29 Mà yandaba bilun : Nyaan 23.17-20.

²⁷ Beñyamiin ven !

Boo nyingwæega.

Kà sadra kà rafeedba fiateekwæen,
l' saa jabr, ká raarm kan kpen n bii. »

²⁸ Bee mæmbee da sowlg *Yisrafieel hui kwifir n fiarefiee.
Gwæet bá sa nn da bed-ba ka kaawla bà fiæn tii nnii. Hå da
kaawl bà mæmbee fiæn, volwu n fià kaawlb, volwu n fià kaawlb.

Yakooba kuum

²⁹ Tii n t' kaann, Yakooba t bafl fià kweelba na : « Man kee
mà kpi lee, n` kuur-ma mà yandaba bilun^z. Bilfiuu ba Heeta ya-
kiiga Hefroona koogun fiigu kween, ³⁰ Makfelaa korgun, ka
nyøfir n Mamree korgu, Kanafiaan tantn. Habrahaama da dafira
kooguu Hefroona man ka bo na bilfiuu kitg fià refiu^z. ³¹ Reekan
nnii ban da kuur-wu, wú n fià føg *Saraa. Ta reekan nnii ban da
kuur *Yisfaakwu n fià føg Rebekaa^z. Maa møma mà da kuur kan
mà føg Lefiaa. ³² Bà da dafira kooguu n bilu fiù ba kù ni fiuu
Heeta yakii man. »

³³ Yakooba nn da bed fià kweelba fià gokaawrt l` tog lee, fiá
damt fiayenwu fiá fiigu fiæn, n muur fià niini, n kulii fià yandaba
man^z.

^{z49.30} Nyaan 23.3-18.

^{z49.31} Habrahaama bilu (25.9-10), n Saraa bilu (23.19), n ta Yisfaaka
bilu (35.29).

^{z49.33} Nyaan Tumtba ñmæegt 7.15.

Bà komra Yakoob n kuur-wu fià yandaba fièn

50 ¹ Yoosefa t luurm fiá sa fièn, n ka kuum ka harwa-wu^z, nyanyaam tefira fià nonga fièn. ² L' saa fiá bɔfici taadmtba bà fièna fiá man ŋmeeğb bee na bá maantr bá gwefi fiá sa gbanu fiam ka hɔd kuurm goor. ³ Bá lɔgm goora kwefinnaa ka gwefi gbanfiuu fiam n kpakunuukafim wo kowt nn gbaama lee. Êjift tiiba t kom Yakoob kakefinan goora kwæelblefi'.

⁴ Ban da komr-wu n dif lee, Yoosefa t bɔfici hurberma kwæen tiiba na : « Ka n ` sɔkla-maa, n ` san n ` biir hurbermwu mà hidrn na : ⁵ Mà sa da beda-ma safi ka ban kpi na mà feer na mà kee mà kuur-wu Kanafiaan tantn, bilu fian da maantr n dool na bá nan kuur-wu fiuun, lee, má tii n foorm. Tii lee, mà gbaama-wu na fiá si-ma huru gwefiña na mà san mà kuur-wu mà ŋmetgn^z. » ⁶ Hurberma nn fiomr gwæetii lee, n safim Yoosewwu huru na fià san fià kuur fià sa wo fian da fèd lee.

⁷ Yoosefa t lɔɔm huru. Hurberma haarn nidhombà n Êjift tantn nidhombà ⁸ n Yoosefa haar mend n fià teelba n fià sa haarn tiiba bá tel bee t hefil-wu. Bà da saa bii n dɔm n jafi Goosen^z tantn. ⁹ Deera kekent n deera fièn kadtba da ta ba nidba bá da hefila-wu bee huuga, bà da ba kɔdgu l` kpafi tinafi'.

¹⁰ Bá san n taai Gooren-Êhataad, *Yørdaan kol kaan. Reekan, bá kom Yakoobwu biii, l' fiem nidba yɔlala. Yoosefa t fɔgl^z fiá sawu

^{z50.1} ... ka harwa-wu : Hebrmn ba na ka mog fiá nyakpiit.

^{z50.5} Nyaan 47.29-31.

^{z50.8} Goosen : Nyaan 45.10 ; 47.6.

^{z50.10} Hebrmba fɔglə ka ban kpiira.

goora fialblefi'.¹¹ Kanafiaan tiiba bá da ba kɔrguun bee, bá yum kowt ban fier Gooren-Ĥataad tii n bɔfīcɔ na : « Kuumnmina weer Ħejift kɔrgu biii » Tii nnii ban hof kaalaja kà ba Yɔrdaan kol kaann kee na Ħaabel-Misraayim, l' kɔtɔd nnii na “ħejift kuum”.¹² Tii n t ` kaann, Yakooba kwæelba t fiem bá sa nn da bed-ba na bá fie bii.¹³ Bá lɔgm fiá gbanu n san n Kanafiaan tantn n kuur Makfela koogun fiigu kwæen bilun, l` nyɔfir n Mamree kɔrgu. Ħabrahaama da dafira kooguu Heeta yakiiga Ħefroona man, ka bo na bilfuu da fiù kitg fià refiu².

¹⁴ Yoosefa nn kuur fiá sa lee, n ȳmet ka kulaa Ħejift tantn wú n fià teelba n bá da hefilg-wu bee məmbee.

¹⁵ Yoosefa teelba t bɔfīcɔ taa na : « Gwefiña t ` sa nn kpiir lee, Yoosefa ba fià bee fià bidg fiayen t ` jugun na fià ȳməlg-t bəfigu tn da fier-wu kuu menguu. »¹⁶ Ban bed taa welee lee, n tom na bá biir-wu na : « Safi na t ` sa kpiaa, fià da beda-t fià gokaawrt na :¹⁷ T ` daan t ` biir-v fià hidrn na v ` di kwæewr, v ` waal-t bəfigu tn da fier-v kuu, waal-t t ` fubəfiga tn da fier-v kee mengee ! Tii lee, lo kwæewr v ` waal-t t ` bəfigu, ten door Sanjband tijan ten, wo v ` sa nn da ta door-d tijan lee. »

Ban san bɔfīcɔ Yoosfwu gweetii lee, fiá bafi n ka kuum.¹⁸ L' saa, fià teelba t daan n yum-wu bá mɔmba, n luurm fiá nakpai kwæen n bɔfīcɔ-wu na : « Ten nnii v ` yuummba. »¹⁹ Há leed-ba na : « Daa solm-n fobəfigu ! Mà kpañi mà lo mayenwu Sanjband

¹¹50.13 Nyaan Tumtba ȳmeeqt 7.16.

¹²50.24-25 Nyaan Hebrmba 11.22.

kaalaŋa. ²⁰ N ` da bagl na n ` ffee-ma b̄efigu, lee, Saŋband dii t sɔkl na d ` fie b̄efiguu kitg h̄omgu. D ` da sɔkl na d ` sof̄dg nidba k̄dgu neerm, wo nn yu bii b ` bee jana goorii bii. ²¹ Tii lee, daa solm-n fobefigu ! Maa mà kiigm n ` n n ` haya n ` fiɛn. » Ḵan bed sɔklb gweetii lee, n safiim-ba ŋmeenm, l ` dool bá kwεewa.

Yoosefa kuum

²² Yoosefwu n fià sa haarii t kpat n ka ba Ḵejift tantn. Ḵá bina da fiera lemu n kwifir (110). ²³ Ḵà da nyana fià kwεel Ḫefraayima bii, n fià yakii. L ` saa, fiá ta yum Manasea kwεel Makiira bii, hí kpat fià haarn, fiá l̄ogm-hi wo fiayen fià bii. ²⁴ ²⁵ Goor diir, Yoosefa t bɔf̄cc fiá teelba na : « L ` goda jaſi mà kpi, lee, Saŋband ba d ` kiigm n ` fiɛn. D ` nan fiena n ` vidg k̄orgunkunan, d ` dar-n, d ` kul-n n tant dn da fed na d ` nan tɔɔ Ḫabrahaamwu n Yishaakwu n Yakoobwu tiin. Feer-n na Saŋband nn nan fiena na n ` vidg k̄orgunkunan lee, n ` l̄og mà kowa n ` nyab ka mad²⁵. »

²⁶ Yoosefa t da n kuum ka ba n bina lemu n kwifir (110). Bá gwεfim fiá gbanu fiam n kpakunuukafim na fiú daa kofil, n taag-wu tana kadakŋan Ḫejift tantn.

Gweet reem kaalaŋa

Bafilb (loi)

Nooga safi, bafilb ba na weriibn, huru fiuuſu nnii Saŋband nn da

*werii *Yisraheel tigr na d' tagd-fiu, baflb Saŋband nn to
 *Mohiiswu *Sinaayi duur fiɛn bii mɔmb. Bà da kpogla baflbii
 membii n hofí na "Mohiisa baflb" laa, na "Saberma baflb" laa, na
 "Saŋband baflb". Bà yada baflb b' ka lɔg wadii hì ni ba baflb hii,
 Wadbuudgan wadnoogrii hinuhii.

Bɔtgm (circoncision)

**Yuudaa tiiba kowt nnii na bá bɔtgm budaaga ká maadb goniindr
 goor. Saŋband da beda bà yandaa *H̄abrahaam na bá fiem welee
 kowtii (Weem kɔtɔdn 17.12). Waarhuu da weraa na bee nnii
 Saŋband tigr. Bɔtgm gweetii da ba *Mohiisa baflb wadgan.*

Daam tibugu, daam (vigne, vin)

*Daam tibugu ba na tibugu kuugu nnii kú bed kù roona ba sɔga
 sɔga ka ba bia kɔd. Kú biifhee ba feela laa mɔla.*

*Bà kaama kù bia n ree nyaam. Mii t wée n kit ban hofí na
 damɔlgu bii. Weem bà da kaama vadgu kuugun ka ker kan. Bà da
 nawdra roonhee n nakpai, nyaam kulaa ka jiba tɔgiin.*

Feeegu (mouton)

*Yuudaa tiiba da ba n fei wo ta Nawdba. Bee gwifiib da ba n byen. Bá kɔrgu kimta koduur da ba bermr. Kimta da keda n fià fei n

kpam moot kan ba ree na fià gwifiuum fià dɔm. Baaben tia da kpafiaa fià fei l' ka gbaama na fiá miüm-fi hɔm. Ka feeegu kuugu t bɔr, fiá bagm-ku. HÀ da kaada fiì suku. Ka muunu t bi, fiá jibl-fi kú ni n ka kiig fiid noon na kpam dɔm miüm laa bawda daa baaw kuu-gu. Bawdba da forwa ka baaw-fi.

Filiistmba, Filiistmba tant (Philistins, Philistie)

*Filiistmba da ba na nyaam kpanga tiiban. BÀ da ba Mediteranee nyaam gbiir fièn *Yisrafeel torju faagan. Bá dimt fidrm man nnii ban da miigaa-ba n Kanahaan tiiba n Yisrafeel tiiba. Bá hoodwant, n bà lam, n kɔrgu neerm madmn nnii ban da ta miigaa-ba. Filiistm-*

ba da fier a kɔrni fiinu. Ḵasdoood n Ḵaskeloon n Ḫekroon n Gaat n nan Gasaa. Bá n Yisrafeel tiiba bà da kpaa fium n taa. Bee t ka ba bee na bà voo-ba.

Hebrmba (Hébreux)

*Nyaan *Yisrafeela. Hebrmba gweela hebrm. Bà fiɔda Tuurnk-peemt wadii n hebrmn.*

Ḩabrahama (Abraham)

*Ḩabrahama nnii *Yisrafeel tiiba yandanoogra. Saŋband da beda-wu na fiá riir kɔrgu fiān da ba kuun fià san kɔrgu dn da bed-wu na d 'nan safil-wu kuun. Ḵá val-d n vid n nyab ka kpaa mi fiá kan ked ree. Ḵà da san vɔku safi n da n yum kɔrguu. Kuu nnii ban hof na Yisrafeel. Saŋband da beda-wu na fiá buudm nan ba m `bem kɔd. L `saa d `lo *tuurnt d 'n wun bà huuga. D `ta beda na d `kee d `tɔrg-ba ka bà mad d `gweet (Weem kɔtɔdn 22.18 ; ta nyaan Tumtba ñmeegt 3.25).*

*Ḩabrahama da lɔgra *Saraawu fɔgt, bá kpalm ka kpafí n buga. Saŋband t fiem hoolgu bá maadm budaaga, kee nnii *Yishaaaka. Ḵan da n fiem kokol lee, Saŋband t tarm Ḵabrahama. D `da bagl na d `nyaan na fià sɔkla-d l `yata fiá buga laa. Lee, d 'bɔfɔc-wu na fiá lɔg fiá bugee fià vid. Ḵabrahama t tii n manyii fiayen. Ḵan da bo na fià gitg bugee lakwæen juuga lee, d 'werii-wu feedaar d `ba sunsujan. Ḵá lɔgm dii n vidm (Weem kɔtɔdn 22).*

Ḩadama (Adam)

*Saŋband nn da toglg saŋgbambiim n tant reem lee, d 'lɔgm tanjoom n mɔfim Ḵadama n ree fià fidu n fiem fiá fɔg *Ḩeeva.*

*Sangband da beda-ba na bá daa jum tiib biib roona. Tiibii da ba bá man. Lee, *Saatana t kit waagb n san n hogl Hæeva, há jum tiibii roond n tølm fià sid Håadama (Weem kɔtɔdn 3). Bee nnii noogrba na bá kofl Sangband n gweet. Tii hera nidba memba t ka kofla Sangband n gweet na bá membee reda bee ni. Gwentañ, Yeesu Kris-ta ree bá daag fià fien bee befigun n safim-ba neerkweel.*

Hamoona, Hamoonmba (Ammon, Ammonites)

*Hamoona ba na Habrahaama teel buga *Loota kweeln, l `ba na Lootwii beerkaa kweeln (Weem kɔtɔdn 19.38). Há buudm tigr da beel *Yordaan toju kween.*

Hedooma, Hedoommba (Édom, Édomites)

*Hedooma ba na *Hesaawa hidvoln, *Yishaaka kweel *Yakooba maarn (Weem kɔtɔdn 25.30; 36). Hedoommba da ba Nyakpiirm toju kween, *Mohaab tant n Harabii kpamkparmgu faant fien.*

Hejift (Égypte)

*Korbermgu kuugun. Kù kpañi vøku n *Yisraheel tant. *Yakooba kweel *Yoosefa vuugun, Yisraheel tiiba da san n kad kan. Bå da jul kan kunyɔnu kɔd ka ba yuumntn. Lee, Sangband t bant *Mohiis na fiá ree-ba kan. Wíi da beel fià san n ban tant Sangband nn da bed na d `nan tɔɔ-ba tiin.*

Hesaawa (Ésaiï)

**Habrahaama kweel *Yishaaka da ba n kweelba bareñi bá ba na dumbiiban. Bee nnii Hesaawwu n fià nyakweel *Yakooba. Goor diir Hesaawa t kpen kpam kom t kuu-wu, Yakooba t dig diit. Hesaawa t jam-wu, lee fiá bɔñiɔɔ na ka fià bag na fià di diiti, há to-wu fià*

maat. Lee, Yakooba kitg nan fiá maara, bá sa kweelnoogra. Diit kaa, Hesaawa t tií na fiá nyakweela sofíd maat (Weem kótdn 25.29-34). Yakooba bii nnii Saŋband nn bantg n fiem hí kit d `tigr n saa Hesaawa rei.

Hεεva (Ève)

*Hà ba na *Hadamá fogn.*

Janjalu (guitare, lyre, harpe)

**Hebrmba da ba n ñmifíi want yɔñ'. Tiit da ba n dabiir d `fién ba ñmifíi fi vɔku ba jugu jugu, ka kpañi n kadakñun kú fiéna l `ror kuu. Vont da ba n madlaña ka ba n ñmifíi kɔd fi vɔku ba jugu jugu, ka ta ba n kadakñu kú fiéna l `ror kuu. Ñmifíii noora da ta ba jugu jugu. Bà da durwa laa, bà da gbul ñmifíii n nabia laa, n kowr laa, n dagwegr. Welee wantii mentii da ba n tyen n saama janjalu.*

Kayiina (Caïn)

*Kayiina ba na *Hadamwu n *Hεev bà bunoogrga nnii. Há nyakweel nnii Habeela. Goor diir kweelbee refidrbee t safim Saŋband want. D `sofíd Habeela*

want n kirm Kayiina ret. Hâ nyahaa fià nyakweela n kuum-wu. Hân kur-wu lee, fià jiim t ka gbaama na bá teew m' hoodr (Weem kɔtɔdn 4.10). Lee n l`kaan, Saŋband t gweel nobefir Kayiina kaa ka bɔñɔɔ na fià kpañ fià bem n gbalanya, na fià ba fià yɔñuum rena n rena bà nyahaa-wu.

Kpaam tiib (olivier)

Bà kool-b b' roona kaa. Bà kaama b` roona ka rea kpaam.
Kpaam tiitii kpaa berŋa weem, tiit bea ka kpalma hɔm.

Kpalmmba (anciens)

Kpalmmba da ba na haberma jugu tiiban. Kɔryengu haberma jugu tiiba da fiena kpalmmba kpaturu n ka mad kɔrgu ka yaa yaagu.

Levia (Lévi)

Ḩà da ta ba na *Yakooba kweelba huuga bilmn. *Yisrafeel hui kwifir n hirefihii ni kiiga yandaan. Bà da ta bantg na bee beel bà fiem ȳmeeğb Sañgband haarn. Ḥaroona da ba welee huugeen, fià yakii ba na gotiiban.

Loota (Lot)

*Ḩabrahaama teel nnii Haraana. Loota ba na Haraana kweeln. Ḥabrahaama nn da ked Sañgband kan da bed na fiá san ree lee, Loota da tagda fià kaa. Ban da taai kɔrguun lee, bá haar t yad, l' da n ka gbaama na bá radg taa. Tüi kaa nnii Loota nn da san *Sodoom (Weem kɔtɔdn 13). Sodoom tiiba da ba na nidbeñban. Bá beñigu kaa nnii Sañgband nn da bed na d`ba d`gbuñ kɔrguu. D` tamn d` *tumt na fiá basil Loot na fiá riir kɔrguun, na fiá daa geedg n fià kaann. Lee, Lootwu n fià fɔgwu n fià beerba bareñiba t rorm kɔrguun. Sañgband t fiem bogm t jum kɔrguu. Loota fɔga t ka ba bee n mug fiayen. Ḥá bid fiá kaa na fià nyaan bii b`geta bii n kit yaarm tand (Weem kɔtɔdn 19).

Malkiseedeka (Melkisédec)

Da Saleem kɔrgu (*Yerusalem) huraan, fià ta ba na *gotiin. Bà da lɔgl-wu wo "Sañgband mɔmr gotia" (Weem kɔtɔdn 14.18).

*Ḩabrahaama da teewra hoodr n jum jugun, n rad han da soñdg fià rafeedba nifiin bii tɔmb kwifir n lɔgm myen n to-wu (Weem kɔtɔdn 14.20).

Mofiaaba, Mofiaabmba (Moab, Moabites)

*Mohaaba ba na Ḵabrahaama teel buga *Loota kweeln, l`ba na Lootwiibeerberma kweeln (Weem kɔtɔdn 19.37). Ḵá buudm tigr da beel Nyakpiirm toju kween, Ḵarnoon n Sereed kola huuga, *Ḵamoonmba tant n *Ḩedoommba ret l`huuga.*

Nowea (Noé)

Weem weem nnii, Nowea nn da neer tant fiɛn. Lee daa, nidba neerm da kpañ hɔm. Lee, Saŋband t mug na d`ba d`fiie toju ni kɔd l`ku b`ba tant fiɛn biii membii. Nowee lee, wii da ba hɔm Saŋband nɔngan. Lee, d`bɔñicɔ-wu na fiá kpañ kadakñbermgū kù lijwa nyaam fiɛn. Saŋband t bɔñicɔ Nowee na wú n fià fɔğwu n fià bii hitafihii n hì fɔğba batafihii n dɔm baatem mrefi mrefi', niim n daam, na l`menguu jib kù ni. Nowea t fiem wo Saŋband nn da bed-wu lee. Ban jib lee, toju t bañ niib. Kú niim kakefinan goora kwefinnaa, nyingu n muunu. Wantii mentii t kpiidr. B`da ba kadakñuuun biii n jañ da kpat ka neer. L`fiem kidii kɔd sañ na nyaalmii nyiidg tant fiɛn, nidba neer t`jugun. Nowewu n fià haar t rorm. Ḵá fiem Saŋband *vit ka nyɔka-d na d`dañra bà juuni. Lee n l`kaan, Saŋband t bɔñicɔ na d`nan ta kpaa fiena na toju ni wellee. Welee kaa nnii dn lɔɔ sakagu na l`weriim na d`deera gweetii fiɛn (Weem kɔtɔdn 6-8).

Saabaat (Sabbat)

**Yuudaa tiiba vofioor goor nnii, bá gobermrn. L`fiɔda Weem kɔtɔdn wadgan na Saŋband da lɔgra goora fiaroond n ree tant n*

*vohoo goleblr goor. L `saa d ' bɔfici na l `ba na nida ta fiem
 ïmæegb goora faroond n vohipo goleblr goor ka door Sanjband
 tijan ka kpaa fiena bii n mɔɔ. Vohoor goorii da bah booku goor jabr
 jugun muunu t lɔɔ n togl n gwedkpaaku, muunu t ta lɔɔ. Yuudaa
 tiiba hofil goorii na Saabaat goor. Bá laad gokaawrd nnii.*

Saatana (Satan)

*Kunidba memba huraa nnii. Wii hogla nidba na bá fiem befigu.
 Wii nnii tant huraa. Hák hidvol nnii *Bfielsebuula.*

Saberma (Seigneur)

L `hela Sanjband, na dii nnii want ment berma.

Sanjbambiimn tiiba (êtres célestes)

*L `hela vohipoomn tiiba bá ba Sanjband man sanjbambiimn bee.
 Bák huuga ba sanjbantumthombwa wo *sanjbantawdbermba. Bee ma-
 da Sanjband huraant jarga (Yum18^{ja}.11 ; 80^{ga}.2 ; 99^{ja}.1).*

*Gwentañ, befibä ta bee wo *Saatana.*

Sanjbantawdbermba (chérubins)

*Sanjbambiimn tiiba biiba. Nyaan *sanjbambiimn tiiba.*

Sanjbantumta (ange)

*Sanjbantumta ba na Sanjband ree-ba, vohipoomn. Bák kpaf n gba-
 nu. Liilawen bák rea bayen ka ba na nidba. Sanjband tuuma-ba. D `
 tɔɔ-ba d ` gweet na bák biir-t nidba (Weem kɔtɔdn 28.12 ; Lukaasa
 1.19). Liilawen, bee ta fiena dn mugaa bii (Samufieela wad2^{ga}
 24.16). Baan ta bee bák bem Sanjband man fiili tagrn laa biiba tagrn
 (Ln ree n werii bii 1.20). Bák bermba bee, wo Mikafeelwu n*

Gabriheela.

Bà wen bɔñcɔ na Sañgband tumta, l ` ba l ` bee l ` bem na l ` ba
Sañgband mɔmrn.

Sañgbantumtba biiba hera fubehii, d ` hofl-ba (Roomaa tiiba
8.38 ; Fetra wad2^{ga} 2.10-11 ; Yuuda 9), bá ka fiena *Saatana
ŋmeeğb (Matewa 25.41 ; Ln ree n werii biï 12.9).

Saraa (Sara)

Ḩà da ba na *Ḩabrahaama fɔgn. Ḵà da kpaa maad. Ḫá kpalmtn
nnii Sañgband nn da kaawl fiā fiēn fiá maadm *Yishaaka.

Sinaayi, Sinaayi duur (Sinai, Mont Sinai)

Bà ta hofil-d na "Horeeb duur". D ` ba tant nyaam nn kaadg n
tɔlm fiakpaŋbilmga tiin. Tantii ba *Ḩejift toju kween, *Yisraheel
toju faagan. Duurii fiēn nnii Sañgband nn da ree d ` *baſilb n to
*Mohiisa n lo *tuurnt d ` n Yisraheel tigr. Ta dii fiēn nnii Sañgband
nn da to *Ḩeliiwu ŋmeeķwæelb.

Sodoom n Gomoor (Sodome et Gomorrhe)

Sodoom kɔrgu ni nnii *Loota nn da neer. Kɔrvolguu da ba kù kpa-
ma. Kɔrnhiin tiiba da ba na nidbeſiban. Tii kaa nnii Sañgband nn
da gbuſir-fi.

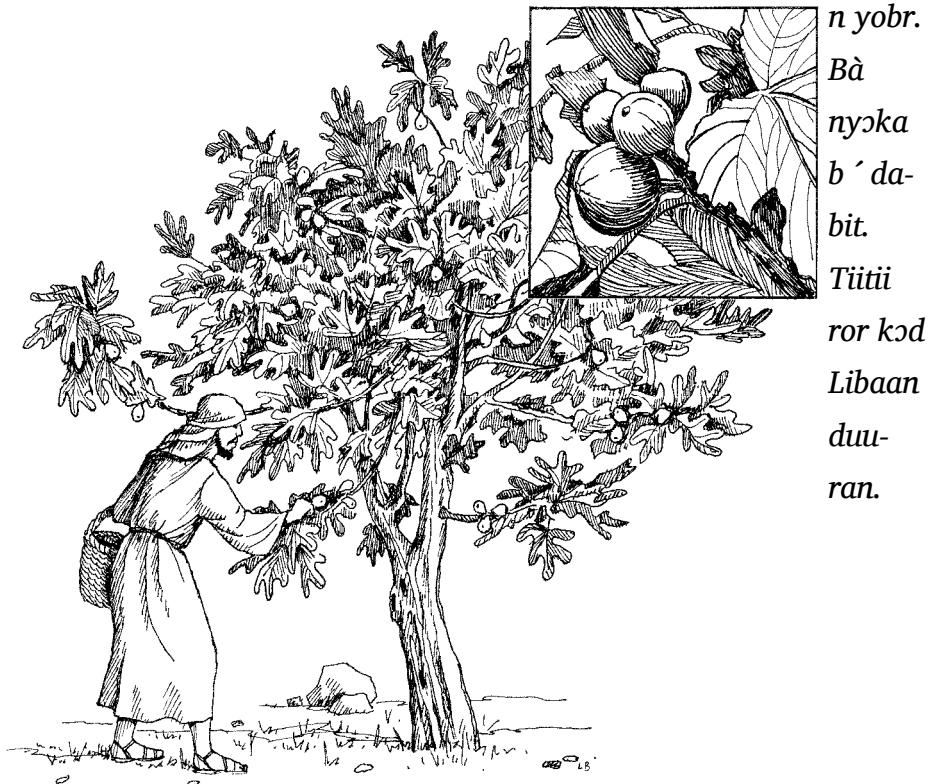
Tiib biib b ` boo fiaadgu (figuier)

Tiib biib nnii b ` ba b ` bee b ` ta meetaai kwifir (10 m). B ` vaat
ba yalmt. B ` kpaa berja weem. B ` roona roona, baa bà bee bà dii-
fia n kaagu laa bà diin. Tiibii weraa neerhomm n yadgu.

Tibermb (cèdre)

Tiib biibn b ` boo tumb. B ` vɔku ba kù bee kù ta meetaai kwefinaa

(40 m), b ` huliit yad. B ` vaat ba na fina ka ba mogweħiegħu kweer

n yobr.

Bà

nyɔka

*b ` da-
bit.*

Tiitii

ror kɔd

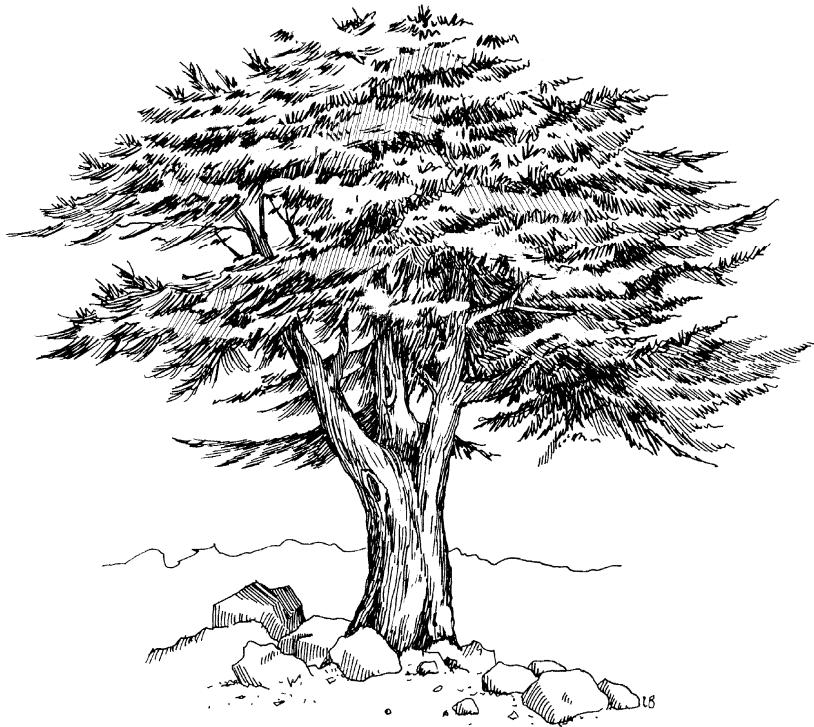
Libaan

*duu-
ran.*

Tuurnt (alliance)

Tuurnt ba na fiumb biib nnii nidba nn lɔ̄ taa huuga ka gita moomgu. Bà da fiena welee ka kuu bii n dig diit n jum taa man.

Sangband lɔ̄ tuurnt n nidba laa n tiga d' wen banta-ba na bá n dn l'

*neer. L`ror dii man. D' to-ba wad na bà valgm, l`saa dii kaawla
bá jugun ka bà fiena d` *baflb fién.*

1. *Sangband da lo tuurnt n nidba memba ka tagaa n *Nowea
(Weem kɔtɔdn wadga 9.9-17).*

2. *Sangband da lo tuurnt n Ḵabrama, fiá hidr t dan n bid na *᷄habraama* (Weem kɔtɔdn wadga 15 n 17). D `da ta lo tuurnt n fiá kweel *Yishaaka (Weem kɔtɔdn wadga 26.3-4) n ta fià yakiiga *Yakooba (Weem kɔtɔdn wadga 28.13-15) bá dan n ka ta hofí-wu na *Yisrafeela (Weem kɔtɔdn wadga 32.23-33).
3. *Sangband da lo tuurnt n *Yisrafeel tigr mend d` *᷄ejift rorb n b` kaan* (Nyabm wadga 19.24). *Tuurnkweent wadga nn hofí na « tuurnkpeemt » bii nnii.*
4. *Sangband da ta lo tuurnt n *Daviida (Samufieela wad2^{ga} 7) n ta fiá buudm.*
5. *Sangband fela ka lɔ tuurnt n biiba bá tia Yeesu Krista fién bee membee* (Lukaasa 22.20 ; Kɔreent tiiba wad1^{gan} 11.23-25). *Tii nnii « tuurnkweent » Yeremia nn da faa t` gweet tii* (Yeremia wadga 31.31.34).

Vit (sacrifices)

Tuurnkpeemt wadgan, Sangband da gbaama d` tigr na bà vid-d. L`da ba na kpamb want nnii ban da safi-d. Bà da safil-d joom n kpaam, ka kpiñi daam, ka safi-d tlaar kpaam, ka ta safi-d dɔm (naagi n naabit n fei n buri n kurjymena). Vit da ba yɔñ!
**Yisrafeel tiiba da kpaa lɔg nid na bà vid wo bá kpama tiiba nn da fiéna lee. Sangband kir welee vitii kpaalaa.*

Vohoom Buudm, Sangband Vohoom (Saint-Esprit, Esprit de Dieu)

Sangband n d` Vohoom n d` Budaaga l` bewla n fiém yena

(Matewa 28.19). *Saŋgband Vohoom jiba biiba bá to bayenwu Yesu bee ni n ka ba kan. M` fiena na nidba müm gobünt t` hel Yeesuwu tii n Saŋgband nn bag bii* (Yohaneeesa 16.5–15).

Yakooba (Jacob)

*Yisħaakwu n Rebekaa bà bugan. *ħesawa dumbtuurn. Ħà da ba n kweelba kwifir n barefi'. Bee nnii *Yisrafeel hui kwifir n firefihii yandaba. *Saŋgband da tetg fià hidr na bá hofim-wu na "Yisrafeela".*

Yishħaka (Isaac)

Yishħaka hidrii kɔtɔd n hebrmn nnii na "ħà lafidgn". Ħá sa nnii *ħabrahaama. Ħá nya nnii *Saraa. Bà da meedra-wu bà kpalmtn. Ħá lɔgm fɔga, bà hofim-wu na Rebekaa. Ħá maadm dumbiiba, *ħesawwu n *Yakooba.

Yismaħeela, Yismaħeelmba (Ismaël, Ismaélites)

Yismaħeela hidrii kɔtɔd n hebrmn nnii na "Saŋgband homran". Wii nnii *ħabrahaama kweelnoogra. Hagaara da meedra-wu-wu. Hagaara da ba na *ħejift tiin ka ba na Ħabrahaama fɔg Saraa ħmeeħeedn (Weem kɔtɔdn 16). Yismaħeela da meedra kweelba kwifir n barefi' (Weem kɔtɔdn 25.12-18). Bee nnii Yismaħeelmba yandaba. Bá n bà yakii da ba na yofiuutba ka ba Yisrafeel toju kween.

Yisrafeel, Yisrafeel, Yisrafeel tiiba (Israël, Israélites)

*Saŋgband da lagii *Yakooba hidr na bá hofim-wu na "Yisrafeel". Ħà da ba na *Yisħaakwu n Rebekaa bà bugan, *ħabrahaama yakiigan. Yisrafeel kweelba da ba kwifir n barefi'.*

Bee nnii Yisraheel hui kwiħr n fireħiħi yandaba. Ħá buudmii mada fià hidr, d ` kit bá buudm hidr.

Liilawen bá hofl-ba na “Yisraheel bii” laa “Yisraheel tiiba”.

*Kaann, bá dan n ka hofl-ba na *Yuudaa tiiba. Bee nnii Saŋband nn bantg n lo *tuurnt n ban n to-ba *bahilb n kowt ln ba na bá fiem tii. Tii fiera bá ka ba n bayen n tigvolfee tiiba. N la jana, bá hofl bá kɔrgu na “Yisraheel”.*

Yoosefa (Joseph)

*Da *Yakooba kweelba kwifir n bareħbee ni bilmn. Ħá gweet ba Weem kċotd wadgan 37-50. Ta nyaan Tumtba ȳmiegħt 7.9-16.*

Yordaan kol (Jourdain)

**Yisraheel kolbelmrn. D `gbuħida Hermoon duurn n get n Genesareet nyaam (bá ta hofl-m na Galilee nyaam) n san n bewl Nyakpiürmn. D `kpaa kparja, d `hugla heruħi', tii fiena yaaqu kú ba d `kpama kuu moot ba gweħżeegu. Kpam dom da ba kan kċid.*

Yuudaa (Juda)

*Ta *Yakooba kweeln. Yuudaa huuga yandaa nnii. Bá hofl fià kan da ba ree na Yuudee tant. Ree nnii *Yerusalem nn bee. Yeesua reda wiċċi buudmn.*

